

opusdei.org

Téma 26 - Svátost manželství

Niterné manželské společenství muže a ženy je posvátné a je uspořádáno vlastními zákony stanovenými Stvořitelem, které nejsou závislé na lidské libovůli.

17.01.2018

PDF ► [Svátost manželství](#)

*****

„Manželskou smlouvu, kterou muž a žena vytvářejí mezi sebou

celoživotní společenství, zaměřenou ze své přirozenosti k dobru manželů, plození dětí a jejich výchově, povýšil Kristus Pán mezi pokřtěnými na svátost“ (Kodex kanonického práva, 1055 §1).

1. Manželství v Božím plánu

„Sám Bůh je původce manželství.“¹
Niterné manželské společenství muže a ženy je posvátné a je uspořádáno vlastními zákony stanovenými Stvořitelem, které nejsou závislé na lidské libovůli.

Manželství jako instituce není neoprávněný zásah do intimních osobních vztahů muže a ženy, ale vnitřní nezbytnost samotné manželské smlouvy lásky: je to jediné místo, které umožňuje, aby láska mezi mužem a ženou měla manželský charakter,² to je láska, která volí a pojímá dobro celé osoby opačného pohlaví.³ Tato vzájemná

láska mezi manželi „se stává obrazem absolutní a nepomíjivé lásky, jakou Bůh miluje člověka. V očích Stvořitele je to dobré, velmi dobré. A tato láska, které Bůh žehná, je určena k tomu, aby byla plodná a uskutečňovala se ve společném díle ochrany stvoření: „Plodte a množte se, naplňte zemi a podmaňte si ji“ (Gn 1,28)“ (Katechismus, 1604).

Prvotní hřích vnesl do původního společenství muže a ženy rozkol a oslabil mravní povědomí o jednotě a nerozlučitelnosti manželství. Starý zákon v souladu s Božím výchovným způsobem nekritizuje polygamiu patriarchů, ani nezakazuje rozvod; avšak „proroci viděli smlouvu Boha s Izraelem jako obraz výlučné a věrné manželské lásky (srov. Oz 1–3; Iz 54.62, Jer 2–3.31; Ez 16, 62; 23) a připravovali svědomí vyvoleného národa, aby hlouběji chápal jedinnost a nerozlučitelnost manželství (srov.

Mal 2, 13–17)“ (Katechismus katolické církve, 1611).

„Ježíš Kristus nejenom obnovuje prvotní řád, jaký chtěl Bůh, nýbrž dává milost žít manželství v nové důstojnosti svátosti, která je znamením jeho manželské lásky k církvi: „Muži, každý z vás ať miluje svou ženu, jako Kristus miloval církev“ (Ef 5,25) (Kompendium, 341).

„Mezi pokřtěnými nemůže být platná manželská smlouva, která by nebyla svátostí“ (Kodex kanonického práva, 1055 §2).⁴

Svátost manželství rozmnožuje posvěcující milost a uděluje specifickou svátostnou milost, která zvláštním způsobem působí na celý manželský život,⁵ především na lásku manželů.⁶ Všeobecné povolání ke svatosti je pro manžele specifikováno „přijatou svátostí a uskutečňuje se ve vlastním rámci manželského a rodinného života“.⁷ „Manželé jsou

povolání, aby své manželství a sebe posvětili; proto by bylo nesprávné, kdyby svůj duchovní život prožívali vně nebo na okraji domácího života. Rodinný a manželský život, péče o děti a jejich výchovu, úsilí zajistit obživu rodiny a zlepšit její finanční postavení, společenský styk s druhými lidmi, to všechno – tak lidské a všední – je právě to, co křesťanští manželé mají pozvednout na nadpřirozenou rovinu.“⁸

2. Slavení manželství

Manželství se rodí z osobního a neodvolatelného souhlasu manželů (srov. Katechismus, 1626).

„Manželský souhlas je úkon vůle, kterým se muž a žena neodvolatelnou smlouvou sobě navzájem dávají a přijímají za účelem vytvoření manželství“ (Kodex kanonického práva, 1057 §2).

„Církev obvykle vyžaduje, aby její věřící slavili manželství formou, kterou k tomu stanovila“ (Katechismus, 1631). Proto „jsou platná pouze ta manželství, která se uzavírají před místním ordinářem nebo farářem anebo před knězem či jáhnem delegovaným od jednoho z nich, a také před dvěma svědky podle předpisů následujících Kánonů“ Kodexu kanonického práva (Kodex kanonického práva, 1108 §).

Toto rozhodnutí vysvětlují různé důvody: svátostné manželství je liturgický úkon; uvádí do *ordo* – církevního stavu, vytváří práva a povinnosti v církvi, mezi manželi a vůči dětem. Protože je manželství životní stav v církvi, je třeba, aby o něm byla jistota (odtud povinnost mít svědky); veřejný charakter souhlasu chrání „ano“, které bylo jednou dáno, a pomáhá zachovávat mu věrnost (srov. Katechismus, 1631).

3. Základní vlastnosti manželství

„Podstatnými vlastnostmi manželství jsou jednota a nerozlučnost, které v křesťanském manželství nabývají zvláštní stálosti z důvodu svátosti“ (Kodex kanonického práva, 1056). Muž a žena, „kteří díky manželskému svazku „nejsou už dva, ale jedno tělo“ (Mt 19,6)... Toto důvěrné sjednocení, jakožto vzájemné darování dvou osob, a také dobro dětí vyžaduje úplnou manželskou věrnost a důrazně požaduje jejich nerozlučnou jednotu“.⁹

„Jednota manželství, kterou Pán potvrdil, se také jasně projevuje stejnou osobní důstojností ženy i muže, kterou je třeba uznávat ve vzájemné a plné lásce.“ Polygamie (mnohoženství) odporuje této stejné důstojnosti a manželské lásce, jež je

jediná a výlučná“ (Katechismus, 1645).

„Ježíš ve svých kázáních jednoznačně učil, jaký je původní smysl spojení muže a ženy, jak je chtěl Stvořitel na počátku: dovolení zapudit vlastní manželku, které dal Mojžíš, byl ústupek zdůvodněný tvrdostí jejich srdce. Manželské spojení muže a ženy je nerozlučitelné: sám Bůh je uzavřel. ‚Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj‘ (Mt 19,6)“ (Katechismus, 1614). Prostřednictvím svátosti, jíž křesťanští manželé projevují a mají podíl na tajemství jednoty a plodné lásky mezi Kristem a církví (Ef 5, 32), nabývá nerozlučitelnost nového a hlubšího smyslu a posiluje původní pevnost manželského svazku, takže „manželství uznané a dokonané (*ratum et consumatum*) nemůže rozloučit žádná lidská moc a z žádného důvodu kromě smrti“ (Kodex kanonického práva, 1141).

„Rozluka je těžké provinění proti přirozenému zákonu. Osobuje si právo zrušit smlouvu, kterou manželé svobodně uzavřeli s tím, že budou žít jeden s druhým až do smrti. Rozluka porušuje smlouvu spásy, jejímž znamením je svátostné manželství“ (Katechismus, 2384).

„Může se stát, že jeden z manželů je nevinnou obětí rozluky prohlášené podle občanského zákona; ten se pak neprohřešuje proti mravnímu příkazu. Je totiž značný rozdíl mezi manželem, který se upřímně snažil zůstat věrný svátosti manželství, a přesto je nespravedlivě opuštěn, a mezi tím, který svým těžkým proviněním zničí kanonicky platné manželství“ (Katechismus, 2386).

„Nastávají však situace, kdy se společné soužití manželů stává z nejrůznějších příčin prakticky nemožným. V takových případech církve připouští *tělesné oddělení* manželů a ukončení společného

bydlení. Manželé nepřestávají být před Bohem manželem a manželkou; nemají volnost uzavřít nový svazek. V této tíživé situaci by bylo nejlepším řešením smíření“ (Katechismus, 1649). Pokud je po oddělení „občanský rozvod jediným možným způsobem, jak zajistit určitá oprávněná práva, jako je péče o děti nebo ochrana majetku, je možné se s tím smířit a není to pak nějaká mravní vina“ (Katechismus, 2383).

Pokud je po rozluce uzavřen nový svazek, ač uznaný občanským zákonem, pak „manžel nebo manželka žijí ve stavu veřejného a trvalého cizoložství“ (Katechismus, 2384).

Rozvedení, kteří uzavřeli nový sňatek, sice nadále patří do církve, nemohou však přijímat eucharistii, neboť jejich životní stav a podmínky jsou v objektivním rozporu s nerozlučitelným poutem lásky mezi

Kristem a církví naznačeným a aktualizovaným v eucharistii.

„Svátost smíření, která otevírá cestu k svátosti eucharistie, může být udělena jen těm, kdo litují, že porušili znamení smlouvy s Kristem a věrnosti k němu, a jsou upřímně ochotni žít tak, že to už nebude v rozporu s nerozlučitelností manželství. Konkrétně to znamená, že nemohou-li se muž a žena z vážných důvodů – například kvůli výchově dětí – rozejít, jak by byli povinni, zavážou se, že budou žít v úplné zdrženlivosti, totiž že se zdrží úkonů, které jsou vyhrazeny manželům.“¹⁰

4. Odpovědné rodičovství

„Svou přirozenou povahou jsou manželství a manželská láska zaměřeny k plození a výchově dětí, což je vrchol a koruna manželské lásky.“ „Děti jsou jistě nejvzácnější dar manželství a svým rodičům

přinášejí velmi mnoho dobrého. Sám Bůh, který řekl: ‚Není dobré, aby byl člověk sám‘ (Gn 2,18), a který ‚na začátku učinil lidi jako muže a ženu‘ (Mt 19,4), chtěl jim dopřát nějakou zvláštní účast na svém díle stvoření, a proto muži a ženě požehnal slovy: ‚Plodte a množte se‘ (Gn 1,28). Proto správné pěstování manželské lásky a celý způsob rodinného života, jenž z něho vzniká — ostatní cíle manželství se tím nechtějí snižovat —, vyúsťují v pevné odhodlání manželů spolupracovat s láskou Stvořitele a Vykupitele, který skrze ně stále rozšiřuje a obohacuje svou rodinu“ (Katechismus, 1652).¹¹

Proto „z manželů, kteří takovým způsobem splňují Bohem svěřený úkol, je třeba zvláště připomenout ty, kteří po uvážené a společné dohodě velkodušně přijímají a náležitě vychovávají i početnější potomstvo“.

Pojetí rodiny předkládané současnou panující kulturou odporuje početné rodině a je ospravedlňováno ekonomickými, společenskými, zdravotními a jinými důvody. Avšak „opravdová vzájemná láska přesahuje společenství manžela a manželky a přenáší se na jejich přirozené plody, děti. Sobectví naopak takovou lásku snižuje na pouhé uspokojování pudů a ničí vztah, který spojuje rodiče a děti. Jen těžko se někdo bude cítit dobrým synem – opravdovým synem – svých rodičů, když si bude myslet, že přišel na svět proti jejich vůli: že se nenarodil z čisté lásky, ale z neopatrnosti nebo kvůli chybnému propočtu. Řekl jsem, že počet dětí není sám o sobě rozhodující. Avšak jasně vidím, že útoky na početné rodiny pramení z nepřítomnosti víry: jsou produktem společenského prostředí, které není schopno pochopit velkodušnost a snaží se zakrýt sobectví a některé hanebné

praktiky zdánlivě altruistickými motivy“.¹³

I přes velkorysou otevřenost k rodičovství se manželé mohou ocitnout v situaci, „kdy se alespoň dočasně nemůže zvětšovat počet dětí a jen s obtížemi se přitom dá zachovat věrná láska a plné životní společenství“.¹⁴ „Jestliže tedy existují spravedlivé důvody, podmíněné fyzickým nebo duševním stavem manželů nebo vnějšími okolnostmi, aby byl mezi narozením dětí odstup, církev učí, že tehdy se manželé mohou přidržet přirozených rytmů, které mají vztah k plodivým funkcím, a užívat manželství jen v obdobích neplodných a regulovat tak porodnost.“¹⁵

„Každé jednání s úmyslem před manželským stykem nebo při něm nebo při rozvíjení jeho přirozených následků zabránit početí – ať se jedná

o cíl nebo prostředek,“ je vnitřně špatné.¹⁶

I když je cílem pozdržení dalšího početí, je mravní hodnota manželského styku uskutečněného v neplodném období ženy jiná než styk s použitím antikoncepčních prostředků. „Manželský styk totiž, zatímco svojí vnitřní povahou spojuje manžela a manželku nejužším poutem, činí je také schopnými zplodit nový život podle zákonů vepsaných do samotné přirozenosti muže a ženy. Jsou-li oba tyto podstatné aspekty – aspekt sjednocení a plození – zachovány, manželský styk si zcela uchovává smysl pravé vzájemné lásky a své zaměření k nejvznešenějšímu úkolu, k němuž je člověk povolán – rodičovství.“¹⁷ Užíváním antikoncepčních prostředků je vylučován plodící význam manželského styku; užívání manželství v neplodných obdobích

ženy respektuje neoddělitelné spojení sjednocujících a plodících významů lidské sexuality. V prvním případě dochází k činu zabraňujícímu plození a z manželského styku je vyřazena vlastní potencialita zaměřená na plození; v druhém případě se upouští od užívání manželství v neplodných obdobích ženy, což samo o sobě nepoškozuje žádný další manželský styk v jeho plodné schopnosti ve chvíli jeho uskutečňování.¹⁸ Proto odpovědné rodičovství tak, jak o něm učí církev, v sobě nemá v žádném případě antikoncepční mentalitu; naopak odpovídá určité situaci vyvolané nastalými okolnostmi, které sami o sobě nebyly chtěné, ale došlo k nim, a které mohou s pomocí modlitby manžele a celou rodinu ještě více spojit.

5. Manželství a rodina

„Podle Božího plánu je manželství základem pro větší společenství, pro rodinu. Manželství jako instituce a manželská láska jsou určeny na plození a výchovu dětí a v tom je jejich naplnění.“¹⁹ —

„Stvořitel všech věcí určil manželský svazek za původ a základ lidské společnosti. Proto je rodina první a životodárnou buňkou společnosti.“²⁰ —
Tento specifický a výjimečný veřejný rozměr manželství a rodiny vyžaduje ochranu a podporu ze strany občanské autority.²¹ —
Zákony, které neuznávají základní vlastnosti manželství – rozvodové zákony – nebo ho staví na roveň s jinými formami nemanželských svazků – nesezdané soužití či svazky mezi lidmi stejného pohlaví –, jsou nespravedlivé: těžce poškozují základ samotné společnosti, jenž má

stát povinnost chránit a podporovat.

22

V církvi je rodina nazývána domácí církví, protože specifické spojení jejích členů má být „specifickým vyjádřením a uskutečněním tohoto církevního společenství“.²³ „Rodiče mají být slovem i příkladem prvními hlasateli víry pro své děti a v každém z nich mají podporovat jeho vlastní povolání, zvláště pozorně však duchovní povolání.“²⁴ „Otec rodiny, matka, děti, všichni členové rodiny vykonávají přednostním způsobem křestní kněžství přijímáním svátostí, modlitbou a děkováním, svědectvím svatého života, odříkáním a čínorodou láskou. Rodina je tak první školou křesťanského života a školou bohatěji rozvinutého lidství. Zde se učí vytrvalosti v práci i radosti z ní, učí se bratrské lásce, velkodušně odpouštět a především uctívat Boha prostřednictvím modlitby a oběti

vlastního života“ (Katechismus, 1657).

Rafael Díaz

Základní použitá literatura

– Katechismus katolické církve, 1601–1666; 2331–2400

– 2. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 47–52.

– Jan Pavel II., ap. exh. *Familiaris consortio*, 11–16.

Doporučená literatura

– *Rozhovory s mons. Escrivou de Balaguer*, 87–112.

– Sv. Josemaría, Manželství, křesťanské povolání. *Jít s Kristem*, 22–30

– Miras J.–Bañares, J. I., *Manželství a rodina*, Axis – spolek pro dobrou literaturu, Brno, 2014.

Téma 27 - Svoboda, zákon a svědomí

1. Svoboda Božích dětí

Lidská svoboda má několik rozměrů. *Svobody od donucování* požívá člověk, který může zevně uskutečnit to, pro co se rozhodl, aniž by ho k tomu nutili nebo mu v tom zabraňovali vnější činitelé; takto se hovoří o svobodě projevu, o svobodě shromažďování atd. *Svoboda volby* neboli *psychologická svoboda* znamená nepřítomnost vnitřní potřeby zvolit jednu, nebo druhou věc; netýká se již možnosti *dělat*, ale možnosti samostatně *rozhodnout*, bez podřízenosti vnitřnímu determinismu. V *mravním smyslu* se svoboda naopak týká schopnosti milovat a souhlasit s dobrem, které je předmětem svobodné vůle, bez zotročení nezřízenými vášněmi a hříchem.

Bůh si přál lidskou svobodu pro to, aby člověk „svého Stvořitele sám hledal a přimknutím k němu dospěl k plné a oblažující dokonalosti. Důstojnost člověka tedy vyžaduje, aby jednal podle vědomé a svobodné volby, to znamená hýbán a podněcován z nitra osobním přesvědčením, a ne ze slepého vnitřního popudu nebo pouze z vnějšího donucení. Této důstojnosti člověk dosahuje tím, že se osvobozuje z každého zajetí vášní, směřuje k svému cíli svobodnou volbou dobra a účinně a s vynalézavou příčinlivostí si obstará vhodné prostředky“.²⁵

Svoboda od vnějšího donucování, od vnitřní potřeby a od nezřízených vášní, jedním slovem úplná lidská svoboda má velkou hodnotu, protože pouze ona činí možnou lásku (svobodný souhlas) k dobru, protože je dobrem, a tudíž i lásku k Bohu jako svrchovanému dobru, což je úkon,

kterým člověk napodobuje Boží lásku a dosahuje cíle, pro nějž byl stvořen. V tomto smyslu se říká, že „pravá svoboda je nevšední znamení Božího obrazu v člověku“.²⁶

Písmo svaté hledí na lidskou svobodu z perspektivy dějin spásy. Vlivem prvotního pádu byla svoboda, kterou člověk dostal do Boha, zotročena hříchem, ačkoli se zcela nezkazila (srov. Katechismus, 1739–1740). Svým slavným křížem, ohlašovaným a připravovaným v plánu spásy Starého zákona „Kristus získal spásu pro všechny lidi. Vykoupil je z hříchu, kterým byli drženi v otroctví“ (Katechismus, 1741). Člověk se může těšit z plné svobody v mravním smyslu pouze tehdy, budou-li spolupracovat s milostí, kterou Bůh dává prostřednictvím Krista: „Kristus nás osvobodil ke svobodě“ (Gal 5, 1; srov. Katechismus, 1742).

Pravděpodobnost, že člověk může zhřešit, nezabránilo Bohu v tom, aby ho stvořil svobodného. Řídící orgány mají respektovat svobodu a neklást jí více překážek, než vyžadují spravedlivé zákony. Současně je však dobré mít na paměti, že na to, aby rozhodnutí byla dobrá, nestačí, aby byla svobodná; jedině ve světle nesmírné hodnoty svobodné volby dobra člověkem lze pochopit etický požadavek respektovat také jeho chybnou svobodu.

2. Přirozený mravní zákon

Koncept zákona je analogický. Přirozený zákon, Nový zákon neboli zákon Kristův, lidské politické a církevní zákony jsou mravní zákony ve velmi odlišném smyslu, ačkoli všechny mají něco společného.

Plán Boží moudrosti, který vede celé stvoření k jeho cíli, se nazývá věčný zákon;²⁷ v případě lidského rodu

odpovídá tento plán věčnému Božímu plánu spásy, v němž si nás vyvolil v Kristu, „abychom byli před ním svatí a neposkvrnění v lásce“, předurčil nás, abychom byli přijati za jeho děti skrze Ježíše Krista“ (Ef 1, 4–5).

Bůh vede každého tvora k jeho cíli v souladu s jeho přirozeností. „O lidi se však stará jiným způsobem než o ostatní tvory: nikoliv "zevně", zákony přírodními, nýbrž "zevnitř", rozumem, který, protože přirozeným světlem poznává věčný Boží zákon, je sám schopen ukázat člověku správný směr jeho svobodného jednání.“²⁸

Přirozený mravní zákon je podílem věčného zákona v rozumovém tvoru.²⁹ „Přirozený zákon je sám věčný zákon, vložený do rozumem obdařených bytostí, který v nich budí sklon ke skutkům a cíli, jež jsou pro ně vhodné.“³⁰ Je proto Božím zákonem (Božím - přirozeným).

Spočívá v samotném světle rozumu, který umožňuje člověku rozlišovat dobro a zlo, a který má sílu zákona jakožto hlas a tlumočnick svrchovaného rozumu Boha, na němž má náš duch podíl a k němuž lne naše svoboda.³¹ Nazývá se *přirozený*, neboť spočívá ve světle rozumu, který má každý člověk ze své přirozenosti.

Přirozený mravní zákon je prvním krokem sdělení Božího plánu spásy celému lidskému rodu, jehož plné poznání je možné jen skrze Zjevení. „Jeho opěrným bodem je touha po Bohu, prameni a soudci všeho dobra, a podřízení se mu, a také smysl pro druhého jako sobě rovného“ (Katechismus, 1955).

– *Vlastnosti*. Přirozený mravní zákon je *všeobecný*, protože se vztahuje na každého člověka všech dob (srov. Katechismus, 1956). „Je neměnný a stálý v průběhu dějinných proměn; v

záplavě představ a obyčejů zůstává nezměněn a podporuje pokrok. Pravidla, která jej vyjadřují, zůstávají ve své podstatě stále platná“ (Katechismus, 1958).³² Je závazný, neboť aby člověk směřoval k Bohu, musí činit svobodně dobro a vyhýbat se zlu; a na to musí umět rozlišovat dobro od zla, což se děje především díky světlu přirozeného rozumu.³³ Dodržování přirozeného mravního zákona může být někdy těžké, nikdy však nemožné.³⁴

– *Poznání přirozeného zákona.*

Příkazy přirozeného zákona mohou všichni lidé poznat prostřednictvím rozumu. Nicméně ne všechny jeho příkazy jsou vnímány všemi lidmi jasným a bezprostředním způsobem (srov. Katechismus, 1960). Jejich účinné poznání může být podmíněno osobními dispozicemi každého člověka, společenským a kulturním prostředím, získaným vzděláním atd. Protože v současné situaci ještě

nejsou zcela odstraněny stopy hříchu, je zapotřebí milosti a zjevení, aby mravní pravdy mohly být poznány „všemi a bez obtíží, s pevnou jistotou a bez jakéhokoliv přimísení omylu“.³⁵

3. Pozitivní Boží zákon

Starý zákon zjevený Bohem Mojžíšovi „je prvním stupněm zjeveného zákona. Jeho mravní předpisy shrnuje desatero Božích přikázání“ (Katechismus, 1962), která vyjadřují bezprostřední závěry přirozeného mravního zákona. Plán spásy ve Starém zákoně byl zaměřen především k tomu, aby připravoval, ohlašoval a naznačoval příchod Spasitele.³⁶

Nový zákon, evangelijní zákon neboli Kristův zákon „je milost Ducha svatého, daná věřícím skrze víru v Krista. Vnější předpisy, o nichž hovoří evangelium, uschopňují k této

milosti a rozvíjejí v životě její účinky“.³⁷

Hlavním prvkem Kristova zákona je milost Ducha svatého, která uzdravuje celého člověka a projevuje se ve víře, jež jedná z lásky.³⁸ Je to ve své podstatě vnitřní zákon, který dává vnitřní sílu uskutečnit to, čemu učí. Dále je to také psaný zákon, který se nachází v Pánově učení (horské kázání, blahoslavenství atd.) a v mravní katechezi apoštolů, které lze shrnout do příkazu lásky. Tento druhý prvek není nijak druhořadý, neboť milost Ducha svatého vlitá do srdce věřícího člověka předpokládá nezbytně „život podle Ducha“ a je vyjádřena v podobě „plodů Ducha“, v jejichž protikladu stojí „skutky těla“ (srov. Gal 5, 16–26).

Církev a její učitelský úřad je právoplatným vykladatelem přirozeného zákona (srov. Katechismus, 2036). Toto poslání se

nevymezuje pouze na věřící lidi, ale – z Kristova příkazu: *euntes, docete omnes gentes* (Mt 28, 19) – pojímá všechny lidi. Odtud odpovědnost křesťanů učit o přirozeném mravním zákonu, neboť skrze víru a za pomoci učitelského úřadu církve ho všichni mohou snadno a neomylně poznat.

4. Občanské zákony

Občanské zákony jsou právní předpisy vydané státními úřady (většinou státním zákonodárným orgánem) s cílem *vyhlašovat, vyjadřovat a upřesňovat* požadavky přirozeného mravního zákona nezbytné k tomu, aby život občanů v oblasti politicky organizované společnosti byl možný a vhodně řízený.³⁹ Mají především zaručovat mír a bezpečí, svobodu, spravedlnost, ochranu základních lidských práv a veřejnou mravnost.⁴⁰

Ctnost spravedlnosti s sebou nese mravní povinnost dodržovat spravedlivé občanské zákony. Závažnost této povinnosti závisí na míře významu obsahu zákona pro obecné blaho společnosti.

Zákony, které se staví proti přirozenému mravnímu zákonu a obecnému blahu společnosti, jsou nespravedlivé. Konkrétně jsou nespravedlivé ty zákony, které:

1) zakazují dělat něco, co je pro občany mravně závazné, nebo přikazují dělat něco, co nelze učinit, aniž by člověk mravně pochybil;

2) pozitivně poškozují nebo zbavují náležité ochrany dobra, která jsou součástí obecného blaha: život, spravedlnost, základní lidská práva, manželství nebo rodina atd.;

3) nebyly vyhlášeny legitimně

4) mezi občany nerozdělují spravedlivě a úměrně povinnosti a práva.

Nespravedlivé občanské zákony nezavazují ve svědomí; naopak je mravní povinnost neplnit jejich požadavky, zvláště, jsou-li nespravedlivé z důvodů uvedených v bodě 1) a 2), projevit osobní nesouhlas a snažit se je co nejdříve změnit, či alespoň zmírnit jejich negativní dopad. Někdy je třeba se uchýlit k výhradě svědomí (srov. Katechismus, 2242–2243).⁴¹

5. Církevní zákony a příkázání

Bůh si přál spasit lidi a také chtěl, aby tvořili společnost:⁴² církev, založenou Ježíšem Kristem a jím vybavenou všemi prostředky potřebnými k dosažení jejího nadpřirozeného cíle, jímž je spása duší. Mezi tyto prostředky patří

zákonodárná moc, kterou má římský biskup pro všeobecnou církev, a diecézní kněží – a s nimi srovnatelné úřady – pro svá vlastní území.

Většina zákonů týkajících se všeobecné oblasti se nachází v Kodexu kanonického práva. Existuje kodex pro věřící latinského obřadu a kodex pro věřící východního obřadu.

Církevní zákony představují skutečný mravní závazek,⁴³ jehož závažnost odvisí od jednotlivých případů.

Existuje pět nejběžnějších církevních příkázání: 1. účastnit se v neděli a v zasvěcené svátky celé mše svaté (srov. Katechismus, 2042); 2. vyznat těžké hříchy alespoň jednou za rok, dále v nebezpečí smrti a před sv. přijímáním (srov. Katechismus, 2042); 3. přijmout tělo Páně alespoň jednou za rok ve velikonoční době (srov. Katechismus, 2042); 4. postit se a zdržet se požívání masa ve dny

ustanovené církvi (srov. Katechismus, 2043); 5. přispívat církvi na její potřeby (srov. Katechismus, 2043).

6. Svoboda a zákon

Existují způsoby nahlížení na mravní otázky, které jakoby naznačovaly, že etické nároky obsažené v mravním zákoně jsou vně svobody. Svoboda a zákon se tedy jeví jako skutečnosti, které si protiřečí a vzájemně se omezují: jakoby svoboda začínala tam, kde končí zákon a naopak.

Svobodné chování ve skutečnosti nevychází z instinktu ani z nějaké tělesné či biologické potřeby, ale každý člověk své chování řídí podle toho, jaké má poznání dobra a zla: svobodně činí dobro obsažené v mravním zákoně a vyhýbá se zlu poznanému skrze stejný zákon.

Odmítnutí dobra poznaného prostřednictvím mravního zákona není svoboda, ale hřích. Co je v rozporu s mravním zákonem, je hřích, ne svoboda. Zákon s jistotou ukazuje, že je třeba napravovat touhy po hříšných skutcích, jež může člověk zakoušet: touhu po odplatě, po násilí, touhu krást atd. Tento mravní pokyn není v rozporu se svobodou, která hledí vždy na svobodný souhlas člověka s dobrem, ani není nátlakem na svobodu, která v sobě vždy skrývá smutnou možnost hřešit. „Špatné jednání není žádným osvobozením, ale otroctvím (...) Prokáže snad, že jednal podle svých zálib, ale nepodaří se mu projevit opravdovou svobodu, neboť se stal otrokem toho, pro co se rozhodl; a rozhodl se pro to nejhorší, pro odloučení od Boha. V tom není žádná svoboda.“⁴⁴ —

Jinou otázkou je, že lidské zákony a předpisy nemusí být z důvodu

všeobecnosti a stručnosti slov, který mi jsou vyjádřeny, vždy věrným ukazatelem toho, co má konkrétní osoba dělat. Dobře formovaná osoba ví, že v těchto konkrétních případech má udělat to, o čem s jistotou ví, že je to dobré.⁴⁵ V žádném případě ale není dobré vykonat vnitřně špatné skutky zakázané negativními příkazy přirozeného mravního zákona nebo Božího pozitivního zákona (nevěra, úmyslná vražda atd.).⁴⁶

7. Mravní svědomí

„Mravní svědomí je soud rozumu, kterým lidská osoba poznává mravní jakost konkrétního činu, který se chystá vykonat, který právě koná anebo vykonala“ (Katechismus, 1778). Svědomí formuluje „*mravní povinnost ve světle přirozeného zákona: je to úsudek, příkazující dělat to, co člověk skrze svědomí poznává jako dobro, jež má konat zde a nyní*“.⁴⁷

Svědění „je nejbližší směrnicí mravnosti každého člověka“,⁴⁸ jednali proto člověk proti němu, dopouští se mravního zla. Role směrnice náleží svědomí ne proto, že by svědomí bylo nejvyšší normou,⁴⁹ ale protože je pro člověka posledním závazným znamením: „Úsudek svědomí potvrzuje definitivně, zda se určité jednání shoduje se zákonem“:⁵⁰ když člověk poté, co prostudoval určitý problém za pomoci všech jemu dostupných prostředků, dojde k jistému úsudku, neexistuje již žádná další instance, svědomí ve svědomí, soud v soudu, protože jinak by musel postupovat donekonečna.

Správné nebopravdivé svědomí je takové, které pravdivě soudí mravní jakost skutku, a *mylné* svědomí je takové, které se nedopracuje k pravdě a považuje za dobrý skutek, který je ve skutečnosti špatný a naopak. Příčinou omylu svědomí je *nevědomost*, jež může být

nepřekonatelná (a nepřičitatelná), pokud ovládá člověka do takové míry, že není možnost si nevědomost uvědomit a odstranit ji; nebo *překonatelná* (a přičitatelná), bylo-li možné ji rozpoznat a překonat, ale přetrvává, protože člověk nechce nasadit příslušné prostředky k tomu, aby ji překonal.⁵¹ Přičitatelně mylné svědomí neomlouvá z hříchu a může ho dokonce učinit horším.

Svědomí je *jisté*, když vynese soud s mravní jistotou, že se nemýlí.

Pravděpodobné se nazývá tehdy, když soudí s přesvědčením, že existuje pravděpodobnost omylu, která je však menší než pravděpodobnost správné volby. Říká se, že je *nejisté*, když je pravděpodobnost omylu stejná nebo větší než správná volba. Konečně se nazývá *zmatené*, když se neodvažuje soudit, protože myslí, že je hřích jak určitý skutek vykonat, tak nevykonat.

V praxi se člověk smí řídit pouze svědomím správným a pravdivým nebo svědomím jistým a nepřekonatelně mylným.⁵² Nesmí se řídit nejistým svědomím, nejistotu je třeba vyřešit pomocí modlitby, studia, dotazování atd.

8. Výchova svědomí

Mravně záporné skutky vykonané s nepřekonatelnou nevědomostí jsou škodlivé pro toho, kdo se jich dopouští, a leckdy i pro ostatní. V každém případě tyto skutky mohou přispívat k většímu zatemnění svědomí. Odtud naléhavá potřeba výchovy svědomí (srov. Katechismus, 1783).

Při výchově správného svědomí je třeba poučovat rozum v poznávání pravdy – k čemuž má křesťan k dispozici pomoc učitelského úřadu církve – a vychovávat vůli a city pěstováním ctností.⁵³ Je to úkol, který

trvá celý život (srov. Katechismus, 1784).

Pro výchovu svědomí je zvláště důležitá pokora, jíž lze dosáhnout upřímností před Bohem, a dále duchovní vedení.⁵⁴

Ángel Rodríguez Luño

Základní použitá literatura

– Katechismus katolické církve, 1730–1742, 1776–1794 a 1950–1974

– Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 6–VIII–1993, 28–64.

Doporučená literatura

– Sv. Josemaría, Svoboda, Boží dar. *Boží přátelé*, 23–38

Téma 28 - Mravnost lidských skutků

1. Mravnost lidských skutků

„Lidské činy, to je skutky svobodně zvolené na základě úsudku svědomí, je možno mravně hodnotit. Jsou dobré nebo špatné“ (Katechismus, 1749). „Jednání je mravně dobré, jestliže svobodná rozhodnutí odpovídají skutečnému dobru člověka a vyjadřují tak dobrovolné zaměření člověka k jeho poslednímu cíli, tj. k samému Bohu“.⁵⁵ „Mravnost lidských činů závisí:

- na zvoleném předmětu;
- na vytčeném cíli nebo na úmyslu;
- na okolnostech jednání.

Předmět, úmysl a okolnosti představují „zdroje“ neboli ustavující prvky lidských činů“ (Katechismus, 1750).

2. Mravní předmět

Mravní předmět je „nejbližším cílem, účelem určitého svobodného rozhodnutí, které je projevem vůle jednající osoby“.⁵⁶ Mravní hodnota lidských skutků (to, zda jsou dobré či špatné) závisí především na shodě předmětu nebo zamýšleného skutku s dobrem člověka podle soudu správně uvažujícího rozumu.⁵⁷ Pouze tehdy, když je lidský skutek dobrý, pokud jde o jeho předmět, je „zaměřitelný“ na poslední cíl.⁵⁸

Některé skutky jsou *vnitřně špatné*, protože jsou „takové vždy a samy o sobě, již pro svůj předmět, nezávisle na úmyslech jednající osoby a na okolnostech“.⁵⁹

Proporcionalismus a *konsekvencialismus* jsou mylné teorie o pojetí a utváření mravního předmětu určitého skutku, podle nichž má být předmět určován na

základě „poměru“ mezi dobrem a zlem, jehož se chce dosáhnout, nebo na základě „důsledků“ z toho plynoucích.⁶⁰

3. Úmysl

V lidském jednání je „úmysl u pramene volního jednání a určuje toto jednání prostřednictvím cíle.

Úmysl je hnutí vůle k cíli; určuje cíl jednání“ (Katechismus, 1752).⁶¹

Skutek, který je pro svůj předmět „zaměřitelný“ na Boha, „dosáhne své poslední a rozhodující dokonalosti, když jej vůle účinně zaměří k Bohu skrze lásku“.⁶² Úmysl jednajícího subjektu „je podstatným prvkem pro hodnocení mravního jednání“ (Katechismus, 1752).

Úmysl „se neomezuje na to, aby udával směr našim jednotlivým skutkům, ale může nasměrovat rozmanité činy k témuž cíli; může orientovat celý život k poslednímu

cíli“ (Katechismus, 1752).⁶³ „Totéž jednání může být podníceno různými úmysly“ (tamtéž).

„Dobrý úmysl nedělá dobrým nebo spravedlivým nějaké chování, které je samo o sobě nesprávné. Cíl neospravedlňuje prostředky“ (Katechismus, 1753).⁶⁴

„Naopak připojený špatný úmysl (jako je domýšlivost) dělá špatným skutek, který může být sám o sobě dobrý (jako je almužna; srov. Mt 6, 2–4)“ (Katechismus, 1753).

4. Okolnosti

Okolnosti „jsou druhotné prvky mravního skutku. Zhoršují nebo zmenšují dobrotu nebo špatnost lidských skutků (např. velikost krádeže). Mohou také oslabovat nebo zvětšovat odpovědnost toho, kdo jedná (například ze strachu před smrtí)“ (Katechismus, 1754).

Okolnosti „nemohou nějaké samo o

sobě zlé jednání učinit dobrým ani správným“ (tamtéž),

„Mravně dobrý skutek zároveň předpokládá, aby byl dobrý předmět, cíl i okolnosti“ (Katechismus, 1755).⁶⁵

5. Skutky nepřímo dobrovolné

„Nějaké jednání může být nepřímo chtěné, když je důsledkem nedbalosti vzhledem k tomu, co by měl člověk znát nebo konat“ (Katechismus, 1736).⁶⁶

„Účinek může být tolerován, pokud ho ten, kdo jedná, nezamýšlel; např. vyčerpá-li se matka nadměrně u lůžka nemocného dítěte. Škodlivý účinek nelze přičítat za vinu, nebyl-li chtěn ani jako cíl, ani jako prostředek jednání, jako např. smrt, jež postihla toho, kdo přispěchal na pomoc nějaké osobě v nebezpečí. Aby bylo možno škodlivý účinek přičítat za

vinu, je třeba, aby se dal předvídat a aby ten, kdo jedná, měl možnost se mu vyhnout: takovým případem je např. zabití člověka způsobené opilým řidičem“ (Katechismus, 1737).

Rovněž se říká, že nějakého účinku bylo dosaženo „nepřímou vůlí“, tj. když není chtěn ani jako cíl ani jako prostředek k jiné věci, ale ví se, že tento účinek nutně doprovází to, co člověk zamýšlí udělat.⁶⁷ V mravním životě je to důležité, protože některé skutky mají dvojí účinek, dobrý i špatný, a může být dovoleno je vykonat, aby bylo dosaženo dobrého účinku (přímo chtěného), ačkoliv se při tom nelze vyhnout špatnému účinku (který je tudíž chtěný pouze nepřímou). Někdy se jedná o velice choulostivé situace, v nichž je moudré požádat o radu kompetentní osobu.

Skutek je dobrovolný (a tudíž přičitatelný) *in causa*, není-li volen

pro něj samotný, ale dochází k němu často (*in multis*) při nějakém jednání přímo chtěném. Např. člověk, který sleduje nemravné výjevy, je odpovědný (protože tomu tak chtěl *in causa*) za neuspořádanost (nepřímo zvolenou) své představitivosti; a člověk, který se snaží žít v Boží přítomnosti, chce *in causa* úkony lásky, které dělá, přestože je zdánlivě nezamýšlel.

6. Odpovědnost

„Svoboda činí člověka odpovědným za jeho skutky v té míře, v jaké jsou dobrovolné“ (Katechismus, 1734). Uplatňování svobody s sebou vždy nese odpovědnost před Bohem: každým svobodným skutkem nějakým způsobem přijímáme nebo odmítáme Boží vůli. „Pokrok ve ctivosti, poznání dobra a askeze posilují vládu vůle nad vlastními skutky“ (Katechismus, 1734).

„*Přičitatelnost* a odpovědnost za nějaké jednání může být snížena a dokonce potlačena neznalostí, roztržitostí, násilím, strachem, návyky, bezuzdnými vášněmi a jinými psychickými nebo sociálními činiteli“ (Katechismus, 1735).

7. Zásluha

„Výraz „zásluha“ označuje obyčejně *patřičnou odměnu*, kterou nějaké společenství nebo nějaká společnost dluží některému ze svých členů za činnost, hodnocenou jako dobrou nebo špatnou, zasluhující si odměnu nebo trest. Zásluha patří ke ctnosti spravedlnosti, v souladu se zásadou rovnosti, která je její normou“ (Katechismus, 2006).⁶⁸

Člověk nemá sám o sobě před Bohem za své dobré skutky zásluhu (srov. Katechismus, 2007). Nicméně „přijetí za syny tím, že nás skrze milost činí účastnými božské přirozenosti, nám

může v důsledku daru nezasloužené Boží spravedlnosti udělit *opravdovou zásluhu*. Je to právo vyplývající z milosti, plné právo lásky, která z nás činí „spoludědice“ Krista a činí nás hodnými dosáhnout slíbeného dědictví věčného života“ (Katechismus, 2009).

„Zásluha člověka u Boha vyplývá v křesťanském životě z toho, že Bůh se svobodně rozhodl nechat člověka spolupracovat na díle své milosti“ (Katechismus, 2008).⁶⁹

Francisco Díaz

Základní použitá literatura

– Katechismus katolické církve, 1749–1761

– Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 6–VIII–1993, 71–83

Doporučená literatura

– Sv. Josemaría, Křesťanská úcta k člověku a jeho svobodě. *Jít s Kristem*, 67–72

Téma 29 - Milost a ctnosti

1. Milost

Bůh povolal člověka k účasti na životě Nejsvětější Trojice. „Toto povolání k věčnému životu je *nadpřirozené*“ (Katechismus, 1998).

⁷⁰Aby nás dovedl k tomuto poslednímu nadpřirozenému cíli, uděluje nám již zde na zemi závdavek této účasti, která bude úplná až v nebi. Je jím posvěcující milost, jež spočívá v „začátku slávy“.

⁷¹*Milost posvěcující:*

– „je nezasloužený dar, který nám Bůh dává ze svého života vlitého do naší duše Duchem svatým, aby ji vyléčil z hříchu a posvětil“ (Katechismus, 1999).

– „je účast na životě

Božím“ (Katechismus, 1997; srov. 2 Petr 1, 4), který nás zbožšťuje (srov. Katechismus, 1999);

– je *nový, nadpřirozený život*; jakési nové zrození, skrze něž jsme se stali adoptivními dětmi Božími a dostali jsme podíl na přirozeném synovství Syna: jsme „synové v Synu“;⁷²

– nás uvádí do niterného trinitárního života. Jako adoptivní děti můžeme nazývat Boha „Otcem“ ve spojení s jediným Synem (srov. Katechismus, 1997);

– je „milostí Krista“, protože v současné situaci – to je po hříchu a po vykoupení uskutečněném Ježíšem Kristem – k nám milost přichází jako podíl na milosti Krista (Katechismus, 1997): „Všichni jsme dostali z jeho plnosti, a to milost za milostí“ (Jan 1, 16). Milost nás připodobňuje Kristu (srov. Řím 8, 29);

– je „milostí Ducha svatého“, protože je vlévána do duše Duchem svatým.⁷³

Milost posvěcující se také nazývá *milost habituální*, protože je trvalou dispozicí, která zdokonaluje duši vlitím ctností, aby byla schopná žít s Bohem a jednat z lásky k němu (srov. Katechismus, 2000).⁷⁴

2. Ospravedlnění

Prvním dílem milosti v nás je ospravedlnění (srov. Katechismus, 1989). Ospravedlněním se nazývá přechod ze stavu hříchu do stavu milosti (nebo „spravedlnosti“, protože milost nás činí „spravedlivými“).⁷⁵ K ospravedlnění dochází při křtu a pokaždé, když Bůh odpouští smrtelné hříchy a vlévá posvěcující milost (obyčejně ve svátosti smíření).⁷⁶ Ospravedlnění je „nejvznešenějším dílem Boží lásky“ (Katechismus, 1994; srov. Ef 2, 4–5).

3. Posvěcení

Bůh nikomu neodpírá svou milost, protože chce, aby se všichni lidé spasili (1 Tim 2, 4): všichni jsou povoláni ke svatosti (srov. Mt 5, 48).⁷⁷ Milost je „v nás pramenem díla posvěcení“ (Katechismus, 1999); uzdravuje a pozdvihuje naši přirozenost, uschopňuje nás jednat jako Boží děti⁷⁸ a předávat obraz Krista (srov. Řím 8, 29): to je, aby se každý člověk stal *alter Christus*, dalším Kristem. Toto připodobnění Kristu se projevuje ve ctnostech.

Posvěcení je pokrok ve svatosti; spočívá ve stále důvěrnějším spojení s Bohem (srov. Katechismus, 2014), dokud se člověk nestane nejen dalším Kristem, ale *ipse Christus*, samotným Kristem:⁷⁹ tj. jedno s Kristem, jeho údem (srov. 1 Kor 12, 27). Pro růst ve svatosti je nutné svobodně spolupracovat s milostí, a to vyžaduje námahu a boj kvůli

nepořádku zavlečeného hříchem (*fomes peccati*). „Bez odříkání a bez duchovního boje není svatosti“ (Katechismus, 2015).⁸⁰

Abychom zvítězili v tomto asketickém boji, je třeba vyprošovat si u Boha milost modlitbou a umrtvováním – „modlitbou smyslů“⁸¹ – a přijímat tuto milost ve svátostech.

82

Spojení s Kristem bude úplné až v nebi. Je třeba vyprošovat si od Boha milost vytrvání až do konce: to je dar zemřít v milosti Boží (srov. Katechismus, 2016 a 2849).

4. Božské ctnosti

Ctnost je obecně „trvalá a pevná dispozice konat dobro“ (Katechismus, 1803).⁸³ „Božské ctnosti se vztahují přímo k Bohu. Uschopňují křesťany, aby žili v důvěrném vztahu k Nejsvětější Trojici“ (Katechismus,

1812). „Bůh je vlévá do duše věřících, aby věřící byli schopni jednat jako jeho děti“ (Katechismus, 1813).

⁸⁴Božské ctnosti jsou tři: víra, naděje a láska (srov. 1 Kor 13, 13).

Víra „je božská ctnost, kterou věříme v Boha a ve všechno, co nám řekl a zjevil a co nám církev předkládá k věření“ (Katechismus, 1814). Vírou „se celý člověk svobodně odevzdává Bohu“ ⁸⁵ a snaží se poznat a plnit Boží vůli: „Spravedlivý žije z víry“ (Řím 1, 17).⁸⁶

– „Kristův učedník si nemá jen uchovávat víru a žít z ní, nýbrž ji má i vyznávat, vydávat o ní nebojácně svědectví a šířit ji“ (Katechismus, 1816; srov. Mt 10, 32–33).

Naděje „je božská ctnost, kterou toužíme po nebeském království a po věčném životě jako po svém štěstí tím, že důvěřujeme Kristovým příslibům a nespoleháme na své síly,

ale na pomoc Ducha
svatého“ (Katechismus, 1817).⁸⁷

Láska „je božská ctnost, kterou milujeme Boha nade všechno pro něho samého a svého bližního jako sebe z lásky k Bohu“ (Katechismus, 1822). To je to nové přikázání Ježíše Krista: „Milujte se navzájem, jak jsem já miloval vás“ (Jan 15, 12).⁸⁸

5. Lidské ctnosti

„*Lidské ctnosti* jsou pevné postoje, ustálené sklony, trvale nabyté dokonalosti rozumu a vůle, které řídí naše skutky, vnášejí řád do našich vášní a usměrňují naše chování podle rozumu a víry. Jejich plodem je snadnost, sebeovládání a radost při úsilí o mravně dobrý život“ (Katechismus, 1804).

„Mravních ctností se dosahuje lidským úsilím. Jsou to plody i zárodky mravně dobrých skutků“ (Katechismus, 1804).⁸⁹

Mezi lidskými ctnostmi jsou čtyři ctnosti, které se nazývají *kardinální*, protože všechny ostatní ctnosti jsou seskupeny okolo nich. Je to prozíravost, spravedlnost, statečnost a mírnost (srov. Katechismus, 1805).

– *prozíravost* „je ctnost, která dává praktickému rozumu schopnost, aby v každé situaci rozeznal, co je naše pravé dobro, a zvolil přiměřené prostředky k jeho konání“ (Katechismus, 1806). Je to „správné pravidlo jednání“.⁹⁰

– *spravedlnost* „je mravní ctnost, která se zakládá na vytrvalé a pevné vůli dávat Bohu a bližnímu to, co jim patří“ (Katechismus, 1807).⁹¹

– *statečnost* „je mravní ctnost, která při obtížích zabezpečuje pevnost a vytrvalost v úsilí o dobro. Posiluje rozhodnutí odporovat pokušení a překonávat překážky mravního života. Ctnost statečnosti dává schopnost přemáhat strach, a to i

strach ze smrti, a čelit zkouškám a pronásledování. Dává odvahu k tomu, aby se člověk zřekl svého života a obětoval jej při obraně spravedlivé věci“ (Katechismus, 1808).⁹²

– *mírnost* „je mravní ctnost, která zmírňuje přitažlivost rozkoší a dává člověku schopnost vyrovnaně užívat stvořená dobra. Zabezpečuje vládu vůle nad pudy“ (Katechismus, 1809). Umírněná osoba zaměřuje své smyslové tužby k dobru a nenechá se strhnout vášněmi (srov. Sir 18,30). V Novém zákoně je nazývána „umírněností“ nebo „střízlivostí“ (srov. Katechismus, 1809).

S ohledem na mravní ctnosti se používá výraz *in medio virtus* (zlatá střední cesta). To znamená, že mravní ctnost stojí uprostřed mezi nedostatkem a přemírou.⁹³ *In medio virtus* není výzva k prostřednosti.

Ctnost není střední bod mezi dvěma či více neřestmi, nýbrž správné zaměření vůle, která se – jako vrchol – staví proti všem propastem, to je neřestem.⁹⁴

6. Ctnosti a milost. Křesťanské ctnosti

Zranění zanechaná prvotním hříchem v lidské přirozenosti ztěžují získávání a uplatňování lidských ctností (srov. Katechismus, 1811).⁹⁵ Pro jejich získání a uplatňování má křesťan milost Boží, která uzdravuje lidskou přirozenost.

Kromě toho, že milost povznáší lidskou přirozenost k účasti na božské přirozenosti, povznáší i tyto ctnosti na nadpřirozenou rovinu (srov. Katechismus, 1810) a vede člověka k jednání podle správného rozumu osvětleného vírou: jedním slovem k napodobování Krista. Z

lidských ctností se tak stávají *ctnosti křesťanské*.⁹⁶

7. Dary a plody Ducha svatého

„Oporou mravního života křesťana jsou *dary Ducha svatého*. Jsou to trvalé dispozice, které příznivě uzpůsobují člověka, aby byl ochoten jednat podle hnutí Ducha svatého“ (Katechismus, 1830).⁹⁷ Dary Ducha svatého jsou (srov. Katechismus, 1831):

1. dar moudrosti: aby člověk správně chápal a soudil Boží rozhodnutí;
2. dar rozumu: aby mohl proniknout do pravd o Bohu;
3. dar rady: aby mohl spolupracovat a soudit na jednotlivých činnostech Boží rozhodnutí
4. dar síly: aby dokázal překonávat obtíže křesťanského života;

5. dar umění: aby mohl poznat zaměření stvořených věcí na Boha;

6. dar zbožnosti: aby se mohl chovat jako dítě Boží a jako bratr ostatních lidí, kteří jsou Kristem;

7. dar bázně Boží: aby mohl odmítnout vše, co by uráželo Boha, jako dítě odmítá z lásky to, co by mohlo urazit jeho otce.

Plody Ducha svatého „jsou dokonalosti, které v nás Duch svatý utváří jako prvotiny věčné slávy“ (Katechismus, 1832). Jsou to skutky, které vznikají působením Ducha svatého v duši. Tradice církve jich vypočítává dvanáct: „láska, radost, pokoj, trpělivost, shovívavost, dobrota, mírnost, věrnost, tichost, zdrženlivost, čistota“ (Gal 5, 22–23).

8. Vliv vášní na mravní život

Skrze podstatné spojení duše a těla je náš duchovní život – rozumové

poznání a svobodné chtění vůle – ovlivňován (v dobrém i zlém) city. Tento vliv se projevuje ve *vášních*, které jsou „hnutími citů, které pobízejí jednat nebo nejednat podle toho, co člověk cítí nebo si představuje jako dobré nebo jako špatné“ (Katechismus, 1763). Vášně jsou hnutí *smyslového zalíbení* (náhlivého a dychtivého). Lze je také v širším smyslu nazvat „city“ nebo „emocemi“.⁹⁸

Vášněmi jsou např. láska, hněv, strach atd. „Tou základní je *láska* vyvolaná přitažlivostí dobra. Láska vzbuzuje touhu po dobru, které člověk nemá, a naději dosáhnout je. Toto hnutí má svůj cíl v blahu a radosti z vlastnění dobra. Strach ze zla vyvolává nenávist, odpor a hrůzu z budoucího zla. Toto hnutí končí ve smutku nad přítomným zlem nebo ve hněvu, kterým se člověk proti zlu vzpírá“ (Katechismus, 1765).

Vášeň mají velký vliv na mravní život. „Vášeň samy o sobě nejsou ani dobré, ani špatné“ (Katechismus, 1767). „Jsou mravně dobré, když přispívají k dobrému jednání; v opačném případě jsou zlé“ (Katechismus, 1768).⁹⁹ K lidské dokonalosti patří, že vášeň jsou řízeny rozumem a ovládány vůlí.¹⁰⁰ Po prvotním hříchu již vášeň nejsou pod vládou rozumu a často nabádají dělat, co není dobré.¹⁰¹ K tomu, aby vášeň obyčejně směřovaly k dobru, je potřeba pomoc milosti, která léčí zranění způsobená hříchem, a asketický boj.

Vůle, je-li dobrá, používá vášeň tak, že je směřuje k dobru.¹⁰² Naopak zlá vůle, která je vedena sobectvím, podléhá nezřízeným vášním nebo je používá pro zlo (srov. Katechismus, 1768).

Paul O'Callaghan

Základní použitá literatura

– Katechismus katolické církve, 1762–1770, 1803–1832 a 1987–2005

Doporučená literatura

– Sv. Josemaría, *Lidské ctnosti. Boží přátelé*, 73–92

Téma 30 - Člověk a společnost

1. Lidská společenskost

Bůh nestvořil člověka jako „osamělého tvora“, ale chtěl, aby byl „tvorem společenským“ (srov. Gn 1, 27; 2, 18.20.23). Společenský život není pro lidskou osobu něčím nepodstatným, vyplývá z důležité dimenze vlastní její přirozenosti: ze společenskosti. Lidská bytost může růst a uskutečňovat své povolání pouze ve spojení s ostatními.¹⁰³

Tato přirozená společenskost je zjevnější ve světle víry, neboť existuje určitá podoba mezi niterným životem Nejsvětější Trojice a

společenstvím (společnou jednotou, účastí), jež má být zřízeno mezi lidmi; všichni lidé bez rozdílu byli vykoupeni Kristem a jsou povoláni k jedinému a stejnému cíli.¹⁰⁴ Zjevení ukazuje, že lidská vztahovost má být otevřená vůči celému lidstvu a nikoho nemá vylučovat; má se vyznačovat naprostou nezištností, neboť v bližním spatřuji již nejen mně rovnocenného člověka, ale živý obraz Boha, pro nějž mám být připraven vydat se až do krajnosti.¹⁰⁵

Člověk je tedy „povolán být zde „pro“ jiné, stát se „darem“,“¹⁰⁶ ačkoli se neomezuje jen na to; je povolán, nejen aby žil „s“ ostatními nebo „vedle“ ostatních, ale „pro“ ostatní, což znamená sloužit, milovat. Lidská svoboda „upadá, když se člověk oddává příliš pohodlnému životu a uzavírá se jakoby do krásné ulity“.¹⁰⁷

Přirozený rozměr a nadpřirozené upevnění společenskosti nicméně

neznamená, že lze společenské vztahy ponechat na pouhé spontánnosti: mnoho přirozených lidských vlastností (např. řeč) vyžaduje formaci a cvičení, mají-li být správně používány. Nejinak je tomu se společenskostí: pro její rozvoj je zapotřebí osobní a kolektivní snahy.¹⁰⁸___

Společenskost se neomezuje pouze na politické a obchodní aspekty, mnohem důležitější jsou vztahy založené na hluboce lidských aspektech: i v oblasti sociální je třeba klást na první místo duchovní prvek.¹⁰⁹___ Z toho vyplývá, že skutečná možnost budovat důstojnou společnost spočívá ve vnitřním růstu člověka. Dějiny lidstva neurčuje neosobní determinismus, ale interakce různých generací lidí, jejichž svobodné skutky vytváří sociální řád.¹¹⁰___ To vše dokazuje potřebu klást zvláštní důraz na duchovní hodnoty a nezištné vztahy,

které se rodí z ochoty k sebedarování atd., a to jako pravidlo osobního chování i jako organizační schéma společnosti.

Společenskost navazuje na další lidskou vlastnost: radikální rovnost a vedlejší rozdíly mezi lidmi. Všichni lidé mají stejnou přirozenost a stejný původ, byli vykoupeni Kristem a jsou povoláni k účasti na stejné božské blaženosti: „Všichni tedy mají stejnou důstojnost“ (Katechismus, 1934).

Vedle této rovnosti existují i rozdíly, jichž je třeba si pozitivně vážit, nejsou-li špatné: „Takové rozdíly zapadají do plánu Boha, který chce, aby každý dostával od druhých, co potřebuje, a aby se ti, kteří mají zvláštní „hřivny“, dělili o jejich plody s těmi, kteří je potřebují“ (Katechismus, 1937).

2. Společnost

Lidská společenská je uplatňována skrze ustanovení různých asociací zaměřených na dosažení různých cílů: „Společnost je souhrn osob organicky spojených jednotícím principem, který každou z nich přesahuje“ (Katechismus, 1880).

Lidské cíle jsou mnohačetné, stejně jako druhy spojení mezi lidmi: láska, etnická skupina, řeč, území, kultura atd. Proto existuje široká škála institucí a asociací, které mohou být tvořené několika osobami jako rodina, nebo vzrůstajícím počtem lidí v míře postupující od nejrůznějších asociací, přes města, státy a mezinárodní společenství.

Některé společnosti jako rodina a občanská společnost odpovídají bezprostředněji lidské přirozenosti a jsou pro ni nezbytné; obsahují také kulturní prvky, které rozvíjí člověka

v souladu s jeho přirozeností. Jiné vznikají ze svobodné iniciativy a odpovídají tomu, co by se dalo označit jako „kulturizace“ přirozeného sklonu člověka, který má být podporován (srov. Katechismus, 1882; Kompendium sociální nauky církve, 151).

Těsná vazba mezi osobou a společenským životem vysvětluje obrovský vliv společnosti na rozvoj, či úpadek člověka, který s sebou nese chybně organizovaná společnost: chování lidí závisí určitým způsobem na společenském uspořádání, které je kulturním produktem.... Aniž bychom zredukovali lidskou bytost na anonymní prvek společnosti,¹¹¹ je dobré připomenout, že plný rozvoj osoby a společenský pokrok se navzájem ovlivňují:¹¹² mezi osobním a společenským rozměrem člověka není protiklad, ale komplementarita, jsou to dokonce dva rozměry v

těsném spojení, které se navzájem posilují.

V tomto ohledu se působením hříchů lidí vytváří ve společnosti nespravedlivé struktury neboli *struktury hříchu*.¹¹³ Tyto struktury jsou v rozporu se správným společenským řádem, ztěžují uplatňování ctností a usnadňují osobní hříchy proti spravedlnosti, lásce, čistotě atd. Mohou to být nemorální široce rozšířené zvyky (jako politická a ekonomická korupce) nebo nespravedlivé zákony (jako ty, které povolují potrat) atd.¹¹⁴ Struktury zla musí být zničeny a nahrazeny spravedlivými strukturami.

Prostředkem zásadní důležitosti pro strhnutí nespravedlivých struktur a pokřesťanštění profesních vztahů a celé společnosti je snaha řídit se koherentním způsobem pravidly profesní morálky; tato snaha je navíc

nezbytnou podmínkou pro posvěcování profesionální práce.

3. Autorita¹¹⁵

„Každá lidská společnost potřebuje autoritu, která ji řídí. Tato autorita má svůj základ v lidské přirozenosti. Je nezbytná k jednotě občanské společnosti. Jejím úkolem je všemožně zabezpečovat obecné dobro společnosti“ (Katechismus, 1898).

Protože sociabilita (společenskost) je vlastnost charakteristická pro lidskou přirozenost, je z toho třeba vyvodit, že veškerá legitimní autorita pochází od Boha jako původce přirozenosti (srov. Řím 13, 1; Katechismus, 1899). Avšak „určení způsobu vlády a výběr vedoucích činitelů je ponechán svobodné volbě občanů“.¹¹⁶

Mravní oprávněnost autority nepochází od ní samé: je služebnicí Boha (srov. Řím 13, 4) a má být zaměřená na obecné dobro.¹¹⁷ Komu byla svěřena autorita, má ji vykonávat jako službu, uplatňovat distributivní spravedlnost, vyhýbat se protekcionářství a osobním zájmům, nejednat tyransky (srov. Katechismus, 1902, 2235 a 2236).

„Jestliže se veřejná autorita někdy může vzdát zákazu něčeho, co by jinak jako zakázané působilo větší škodu (srov. sv. Tomáš Akvinský, *Summa Theologiae*, I–II, q. 96, a. 2), nikdy přece nemůže schvalovat, jakožto právo jednotlivců – i kdyby to byla většina společnosti – působit újmu jiným osobám tak, že se přitom potlačí základní právo těchto osob, totiž právo na život.“¹¹⁸

Co se týče politických systémů, „církev si váží systému demokracie, protože zajišťuje účast občanů na

politickém rozhodování, zaručuje ovládaným možnost volit a kontrolovat své vlády“.¹¹⁹

Demokratické zřízení státu je součástí obecného dobra. Ale „hodnota demokracie stojí a padá s hodnotami, které tato vyjadřuje a rozvíjí. Nepochybně jsou to zvláště zásadní otázky důstojnosti každé lidské osoby, respektu vůči jejím posvátným a nezcizitelným právům“.¹²⁰ „Demokracie bez hodnot se snadno stane totalitarismem.“¹²¹

4. Obecné dobro

Obecným dobrem se rozumí „souhrn podmínek společenského života, které jak skupinám, tak jednotlivým členům dovolují úplnější a snazší dosažení vlastní dokonalosti“.¹²²

Obecné dobro se proto neskládá pouze z hmotného řádu, ale i z řádu duchovního (přičemž jsou oba řády propojené) a obsahuje „tři podstatné prvky“ (Katechismus, 1906):

– respektování osoby a její svobody;

123

– snaha o společenský blahobyt a celkový lidský rozvoj;¹²⁴

– podporovat „mír, to znamená stálost a bezpečnost spravedlivého řádu“ (Katechismus, 1909).¹²⁵

Vzhledem k společenské přirozenosti člověka je dobro každého jednotlivce nutně spojeno s obecným dobrem, a to zase má být zaměřeno na rozvoj osob (srov. Katechismus, 1905 a 1912).¹²⁶

Do sféry obecného dobra nespadá jen město nebo země. Existuje také „celosvětově obecné blaho. To vyžaduje organizaci společenství národů“ (Katechismus, 1911).

5. Společnost a transcendentní rozměr osoby

Společenskost se týká všech charakteristik osoby, a tudíž i jejího transcendentního rozměru. Hluboká pravda o člověku, z níž vyplývá jeho důstojnost, spočívá v tom, že člověk je obraz a podoba Boha a je povolán ke společenství s Ním;¹²⁷ Proto je „teologická dimenze neodmyslitelná jak pro výklad, tak i pro řešení dnešních problémů lidského soužití“.

128

To vysvětluje pošetilost společenských návrhů řešení, které opomíjejí transcendentní rozměr. Ateismus – v jeho různých projevech – je jedním z nejvážnějších projevů naší doby a jeho následky jsou pro společenský život smrtelné.¹²⁹ Je to zvláště viditelné v současné době: s postupnou ztrátou náboženských kořenů určitého společenství se vztahy mezi jeho členy stávají

vypjatějšími a násilnějšími, protože slábne či se dokonce ztrácí mravní síla jednat dobře.¹³⁰

Má-li mít společenský řád pevný základ, je zapotřebí absolutního základu, který nebude vydán na milost proměnlivým názorům či mocenským hrám; a jedině Bůh je absolutní základ.¹³¹ Je proto třeba vyhybat se oddělování a ještě více kontrapozici náboženského a společenského rozměru lidské osoby; ¹³²je třeba sladit následující dvě oblasti pravdy o člověku, které se vzájemně prolínají a podněcují: bezpodmínečné hledání Boha (srov. Katechismus, 358 a 1721; Kompendium sociální nauky církve, 109) a starost o bližního a svět, která je posilována teocentrickou dimenzí.

133

Pro rozvoj společnosti je následně neodmyslitelný duchovní růst: obnova společnosti čerpá z

kontemplace. Setkávání s Bohem v modlitbě totiž vnáší do dějin tajemnou sílu, která proměňuje srdce, vede je k obrácení a stává se potřebnou energií pro přetvoření společenských struktur.

Usilovat o změnu společnosti bez vážně míněné osobní snahy je pro lidstvo klamem, který končí deziluzí a mnohdy silnou degradací života. „Nový společenský řád,“ který bude realistický, a proto vždy zlepšitelný, v současnosti vyžaduje rozšíření nezbytné technické a vědecké kompetence,¹³⁴ mravní formaci a duchovní život; z toho pak vzejde obnova institucí a struktur,¹³⁵ aniž by se zapomínalo na to, že snaha o vybudování spravedlivého společenského řádu člověka zušlechťuje.

6. Účast katolíků na veřejném životě

Podílet se na podporování obecného dobra, každý podle místa, které zaujímá, a úlohy, kterou zastává, je povinností „zakořeněnou v důstojnosti lidské osoby“ (Katechismus, 1913). „Nikdo se nesmí spokojit s čistě individualistickou etikou.“¹³⁶ Proto „se mají občané, pokud je to možné, činně účastnit veřejného života“ (Katechismus, 1915).¹³⁷

Právo a povinnost účastnit se veřejného života vyplývají z principu subsidiarity: „Nadřazená společnost nesmí zasahovat do vnitřního života podřízené společnosti tím, že by ji oloupila o její pravomoci. Má ji nanejvýš podporovat a pomáhat jí k tomu, aby sladila své jednání s jednáním ostatních společenských sil s ohledem na obecné blaho.“¹³⁸

Tato účast se uskutečňuje především odpovědným plněním vlastních rodinných a profesionálních povinností (srov. Katechismus, 1914) a povinností vyplývajících ze zákonné spravedlnosti (jako např. placení daní).¹³⁹ Rovněž se uskutečňuje praktikováním ctností, zvláště ctnosti solidarity.

S ohledem na vzájemné závislosti osob a skupin má být účast na veřejném životě prováděna v duchu solidarity, chápaném jako povinnost vůči druhým.¹⁴⁰ Solidarita má být cílem a kritériem při organizování společnosti, ne pouhým moralizujícím přáním, ale výslovným a legitimním požadavkem člověka; světový mír závisí ve značné míře na solidaritě (srov. Katechismus, 1939 a 1941).¹⁴¹ Ačkoliv solidarita zahrnuje všechny lidi, z naléhavých důvodů může být tím potřebnější, čím těžší je něčí situace: jde o přednostní lásku k lidem v nouzi (srov. Katechismus,

1932, 2443–2449; Kompendium sociální nauky církve, 183–184).

Jako občané mají věřící stejné povinnosti a práva jako jejich spoluobčané; jako katolíci nesou zodpovědnost navíc (srov. Tit 3, 1–2; 1 Petr 2, 13–15).¹⁴² Proto se „věřící laici nemohou vyhýbat účasti na politice“.¹⁴³ Tato účast je zvláště potřebná, když je třeba dosáhnout toho, „aby požadavky křesťanského učení a života pronikly do sociálních, politických a hospodářských skutečností“ (Katechismus, 899).

Vzhledem k tomu, že občanské zákony jsou mnohdy v rozporu s učením církve, mají se katolíci snažit ve spolupráci s ostatními občany dobré vůle tyto zákony opravit, a to vždy zákonnou cestou a s láskou.¹⁴⁴ V každém případě mají své jednání upravit podle katolické nauky, i když by jim to mohlo způsobit nepříjemnosti, neboť je třeba mít na

paměti, že více je třeba poslouchat Boha než lidi (srov. Sk 5, 29).

V posledku mají katolíci uplatňovat svá občanská práva a plnit své povinnosti; to se týká zvláště věřících laiků, kteří jsou povoláni k posvěcování světa zevnitř, iniciativně a zodpovědně, aniž by od hierarchie očekávali, že za ně bude řešit problémy s občanskými autoritami nebo jim bude radit, pro jaké řešení se mají rozhodnout.¹⁴⁵—

Enrique Colom

Základní použitá literatura

– Katechismus katolické církve, 1877–1917; 1939–1942; 2234–2249

– Kompendium sociální nauky církve, 34–43; 149–151; 164–170; 541–574

Doporučená literatura

–Sv. Josemaría, Kristus Král. *Jít s Kristem*, 179–187

–Kongregace pro nauku víry, *Doktrinální nóta o některých otázkách vztahujících se na závazek a chování katolíků v politickém životě*, 24–XI–2002

Téma 31 - Osobní hřích

1. Osobní hřích: urážka Boha, neposlušnost vůči Božímu zákonu

Osobní hřích je „slovo, skutek nebo touha proti věčnému zákonu“.¹⁴⁶
Znamená to, že hřích je *lidský skutek*, neboť vyžaduje spoluúčast svobody,¹⁴⁷ a projevuje se vnějšími skutky, slovy nebo vnitřními skutky. Tento lidský skutek je navíc *zlý*, tj. v rozporu s věčným Božím plánem, který je prvním a nejvyšším mravním pravidlem a základem ostatních pravidel. Obecněji lze říci,

že hřích je jakýkoli lidský skutek, který se staví proti mravnímu příkazu, tj. proti správně zaměřenému rozumu osvícenému vírou.

Jedná se tedy o zaujetí negativního postoje vůči Bohu a o nezřízenou lásku k sobě samému. Proto se také říká, že hřích je ve své podstatě *aversio a Deo et conversio ad creaturas* [odvrácení od Boha a obrácení k tvoru]. *Aversio* neznamena nutně vyslovenou nenávisť či averzi, nýbrž vzdálení se od Boha, vyplývající z upřednostňování nějakého zdánlivého nebo omezeného dobra před nejvyšším dobrem člověka (*conversio*). Svatý Augustin to popisuje jako „sebelásku, která dochází až k pohrdání Bohem“.¹⁴⁸
„Kvůli takovému pyšnému sebevyvyšování je hřích pravým opakem poslušnosti Ježíše, který

uskutečňuje spásu (srov. Flp 2, 6–9)“ (Katechismus, 1850).

Hřích je jediné zlo v plném smyslu toho slova. Ostatní zla (např. nemoc) sami o sobě neodvrací od Boha, i když jsou jistě ztrátou určitého dobra.

2. Smrtelný a všední hřích

Hřích lze rozdělit na *smrtelné* neboli *těžké* a na *všední* neboli *lehké* (srov. Jan 5, 16–17), podle toho, zda člověk ztrácí zcela milost Boží, nebo ne.¹⁴⁹ Smrtelný a všední hřích lze mezi sebou porovnat jako smrt a nemoc duše.

„Hříchem *smrtelným* je skutek, jehož předmětem je *závažná látka*, a jehož se někdo dopouští s *plným vědomím a uváženým souhlasem*.“¹⁵⁰ „Ve shodě s celou tradicí církve nazýváme smrtelným hříchem ten skutek, jímž člověk svobodně a vědomě odmítá

Boha, jeho zákon, smlouvu lásky, kterou mu Bůh předložil, a dává přednost tomu obrátit se k sobě samému, k něčemu, co je v protikladu k Boží vůli (nazývá se to obrat ke stvořenému). Může se to stát přímo a formálně, jako hříchem modloslužebnictví, odpadlictví, bezbožnosti; nebo stejně tak, když se například neuposlechne Božích přikázání v závažné věci.“¹⁵¹ —

– *Závažná věc* znamená, že skutek je sám o sobě neslučitelný s láskou a tudíž i s nevyhnutelnými požadavky mravních nebo božských ctností.

– *Plné vědomí (nebo plný souhlas)*: ví se, že prováděná činnost je hříšná, to jest v rozporu s Božím zákonem.

– *Dobrovolný (dokonalý) souhlas vůle* naznačuje, že tato činnost je otevřeně chtěná a ví se, že je v rozporu s Božím zákonem. To neznamena, že pro dopuštění se těžkého hříchu je nutné chtít přímo urazit Boha: stačí,

zamýšlí-li se provést něco v silném rozporu s jeho božskou vůlí.¹⁵²___

Tyto tři podmínky musí spolupůsobit současně.¹⁵³___ Chybí-li některá z nich, hřích může být všední. Tak je tomu např. tehdy, když se nejedná o závažnou věc, ačkoli je plný souhlas a plné vědomí; nebo tehdy, když není plný souhlas nebo plné vědomí, ačkoli se jedná o závažnou věc.

Pochopitelně tam, kde není souhlas ani vědomí, chybí požadavky nutné k tomu, aby se dalo hovořit o tom, zda je nějaké jednání hříšné, neboť by to nebyl ve skutečnosti lidský skutek.

2.1. Účinky smrtelného hříchu

„Důsledkem smrtelného hříchu je ztráta lásky a posvěcující milosti, totiž stavu milosti. Není-li hřích napraven lítostí a Božím odpuštěním, způsobí vyloučení z Kristova království a věčnou smrt v pekle“ (Katechismus, 1861).¹⁵⁴___
Dopustí-li se člověk smrtelného

hříchu, a dokud setrvává mimo stav milosti – nezíská ho zpět ve svátostné zpovědi –, nesmí přijímat svaté přijímání, neboť nemůže chtít být spojen s Kristem a zároveň od něj být vzdálen: dopustil by se svatokrádeže.

155

Ztrátou životního spojení s Kristem vlivem smrtelného hříchu se také ztrácí spojení s jeho mystickým tělem, církví. Člověk nadále patří do církve, je však jako nemocný, nezdravý úd, který škodí celému tělu. Rovněž působí škodu lidské společnosti, protože přestane být světlem a kvasem, byť to nemusí být zjevné.

Vlivem smrtelného hříchu ztrácí člověk získané zásluhy – lze je však získat zpět ve svátosti smíření – a není schopen získat další: je zotročen ďáblem; zmenšuje se jeho přirozená touha konat dobro a vzniká

nepořádek v jeho mohutnostech a náklonnostech.

2.2. Účinky všedního hříchu

„Lehký hřích oslabuje lásku; projevuje se nezřízenou náklonností ke stvořeným věcem; je překážkou v pokroku duše při uskutečňování ctností a při konání mravního dobra; zasluhuje časné tresty. Úmyslný všední hřích, který zůstal bez lítosti, nás ponenáhlu disponuje ke spáchání smrtelného hříchu. Všední hřích neruší smlouvu s Bohem. Člověk ho může s Boží milostí napravit. ‚Nezbavuje posvěcující milosti, přátelství s Bohem, lásky ani věčné blaženosti‘ (Jan Pavel II., ap. exh. *Reconciliatio et paenitentia* (2–12–1984), 17)“ (Katechismus, 1863).

Bůh nám odpouští všední hříchy ve zpovědi a také mimo tuto svátost, když vzbudíme úkon lítosti a konáme pokání se zkroušeností nad tím, že

jsme neodpověděli na jeho nekonečnou lásku k nám.

Dobrovolný všední hřích sice neodlučuje zcela od Boha, je však velmi smutným pochybením, které ochlazuje přátelství s Ním. Je třeba mít „hrůzu před dobrovolným všedním hříchem“. Pro člověka, který chce doopravdy milovat Boha, nemá smysl připouštět drobné nevěry, i když nejsou těžkým hříchem;¹⁵⁶ to vede k *vlažnosti*.¹⁵⁷

2.3. Základní rozhodnutí

Teorie o *základním rozhodnutí*,¹⁵⁸ která odmítá tradiční dělení hříchů na smrtelné a všední, hájí názor, že ztráta posvěcující milosti vlivem smrtelného hříchu – se vším, co to obnáší – poškozují člověka natolik, že může být pouze plodem skutku, který je v radikální a naprosté opozici vůči Bohu, to je *základního rozhodnutí* proti Němu.¹⁵⁹ Takto chápáno by podle zastánců tohoto

mylného názoru bylo téměř nemožné dopustit se v našich každodenních volbách smrtelného hříchu; nebo popř. znovu nabyt stavu milosti prostřednictvím upřímného pokání: říkají totiž, že svoboda by nebyla ve své běžné schopnosti volby schopná rozhodnout tak jedinečným a rozhodujícím způsobem o znamení mravního života člověka. Jelikož se, říkají tito autoři, jedná o *ojedinělé výjimky* v celkově správném životě, lze tak ospravedlnit těžká provinění proti jednotě a soudržnosti křesťanského života; bohužel by tak byla zlehčena schopnost člověka rozhodnout se a přijmout závazek při rozhodování.

S předchozí teorií je úzce spjat návrh na *trojí rozdělení hříchu* na hřích všední, těžký a smrtelný. Smrtelný hřích by znamenal vědomé a neodvolatelné rozhodnutí urazit Boha a byl by to jediný hřích, který

by vzdaloval od Boha a uzavíral brány k věčnému životu. Většina hříchů, které jsou pro svůj předmět tradičně považované za smrtelné, by takto byly pouze těžkými hříchy, neboť by nebyly spáchány s pozitivním záměrem odmítnout Boha.

Církev mnohokrát poukázala na omyly, které se skrývají v těchto myšlenkových proudech. Máme před sebou teorii o svobodě, podle níž je svoboda velmi oslabena, neboť tato teorie zapomíná, že ve skutečnosti je to člověk, kdo rozhoduje, kdo může zvolit změnu svých nejniternějších úmyslů, a který proto může změnit své záměry, své touhy, své cíle i celý svůj životní projekt prostřednictvím dílčích a běžných skutků.¹⁶⁰ Na druhou stranu „je však pravda, že je podstatný a zřejmý rozdíl mezi hříchem, který ničí lásku, a hříchem, který neodnímá nadpřirozený život:

není nic prostředního mezi životem a smrtí“.¹⁶¹

2.4. Další dělení hříchu

a) Lze rozlišovat mezi *aktuálním* hříchem, což je samotný hříšný skutek, a *habituálním* hříchem, což je skvrna na duši zanechaná v ní aktuálním hříchem, časný trest a vina, u smrtelného hříchu ztráta milosti.

b) Dále se liší *osobní* hřích od *prvotního* hříchu, s nímž se všichni rodíme a který na nás přešel skrze Adamovu neposlušnost. Prvotní hřích je v každém člověku, i když se ho osobně nedopustil. Lze ho srovnat s dědičnou nemocí, která se dá vyléčit křtem – nebo alespoň implicitní touhou po něm –, ačkoli po něm zůstává jistá slabost svádějící k dopouštění se nových osobních hříchů. Osobního hříchu se tedy člověk dopouští, zatímco prvotní hřích se na něj přenáší.

c) *Vnější* hříchy jsou takové, kterých se člověk dopouští činností, kterou lze pozorovat z vnějšku (vražda, krádež, pomluva atd.). *Vnitřní* hříchy naproti tomu zůstávají uvnitř člověka, to je v jeho vůli, aniž by se projevíly vnějšími skutky (neprojevený hněv, závist, lakota atd.). Každý vnější i vnitřní hřích má svůj původ ve vnitřním úkonu vůle: tento úkon je pak v pravém smyslu mravním úkonem.

d) Hovoří se o *tělesných aduchovních* hříších podle toho, zda člověk tíhne neuspořádaně k nějakému smyslovému dobru (nebo k nějaké skutečnosti, která budí zdání, že je dobrá; např. smilstvo) nebo k dobru duchovnímu (pýcha). Duchovní hříchy jsou sami o sobě závažnější; nicméně tělesné hříchy jsou zpravidla prudší, právě proto, že lákající předmět (smyslová skutečnost) je bezprostřednější.

e) Hříchy *skutkem a opomenutím*: každý hřích znamená provedení dobrovolného neuspořádaného skutku. Když se tento skutek převede do činnosti, nazývá se hřích *skutkem*; když se naopak dobrovolný skutek převede do opomenutí nějaké povinnosti, nazývá se *opomenutí*.

3. Šíření hříchu

„Hřích strhává ke hříchu; opakování týchž skutků plodí neřest. Z toho vyplývají zvrácené náklonnosti, které zatemňují svědomí a zkreslují konkrétní hodnocení dobra a zla. Takovým způsobem má hřích tendenci se šířit a upevňovat, ale nemůže zničit až do základů mravní citění“ (Katechismus, 1865).

Hlavními hříchy nazýváme osobní hříchy, které zvláště vedou k dalším hříchům, neboť jsou hlavou ostatních hříchů. Je to pýcha – počátek každého hříchu *ex parte aversionis*

(srov. Sir 10, 12–13) –, lakota – počátek *ex parte conversionis* –, smilstvo, hněv, nestřídmost, závist a lenost (srov. Katechismus, 1866).

Ztráta smyslu hříchu je plodem dobrovolného zatemnění svědomí, které vede člověka – pro jeho pýchu – k popření osobních hříchů a dokonce k popření existence samotného hříchu.¹⁶²___

Někdy se nedopouštíme přímo zla, ale nějakým způsobem *spolupracujeme* s větší či menší odpovědností a mravní vinou na nesprávném jednání jiných lidí.

„Hřích je osobní skutek. Kromě toho máme odpovědnost za hříchy, které spáchali jiní, když při nich *spolupracujeme*: – když se na nich přímo a dobrovolně podílíme;

– když je nařídíme, když k nim radíme, když je chválíme nebo schvalujeme;

– když je neoznámíme nebo jim nezabráníme, jsme-li povinni to učinit;

– když chráníme ty, kdo páchají zlo“(Katechismus, 1868).

Osobní hříchy vedou také k situacím ve společnosti, jež jsou v rozporu s Boží dobrotou a které jsou známé jako *struktury hříchu*.¹⁶³ Ty jsou výrazem a důsledkem osobních hříchů (srov. Katechismus, 1869).¹⁶⁴

4. Pokušení

V souvislosti s příčinami hříchu musíme hovořit o pokušení, které navádí ke zlu. „Kořen všech hříchů je v lidském srdci“ (Katechismus, 1873), které může být přitahováno přítomností zdánlivých dober. Lákavost pokušení nikdy nemůže být tak silné, že by donutilo hřešit: „Zkoušky, které na vás přišly, jsou úměrné lidským silám. A Bůh je

věrný! On nedopustí, abyste byli zkoušeni víc, než snesete. Když dopustí zkoušku, dá také prostředky, jak z ní vyjít, a sílu, jak ji snášet“ (1 Kor 10, 13). Nejsou-li pokušení vyhledávána a využijí-li se jako příležitost k mravnímu úsilí, mohou mít pro křesťanský život pozitivní význam.

Příčiny pokušení lze shrnout do tří skupin (srov. 1 Jan 2, 16):

– „svět“: ne jako Boží stvoření, protože v tomto smyslu je svět dobrý, ale v tom smyslu, že skrze nepořádek způsobený hříchem láká spolu s materialistickým a pohanským prostředím ke *conversio ad creaturas*.¹⁶⁵

– *ďábel*: který navádí k hříchu, ale nemá moc, aby nás donutil hřešit. Pokušení ďábla se odmítají modlitbou.¹⁶⁶

– „tělo“ nebo „žádostivost“:
nepořádek v mohutnostech duše v
důsledku hříchů (také se říká *fomes
peccati*). Toto pokušení se přemáhá
umrtvováním, pokáním,
rozhodnutím nesmlouvat s
pokušením a upřímností v
duchovním vedení bez zakrývání
pokušení „nesmyslným
odůvodňováním“.¹⁶⁷

Ve spojitosti s pokušením je třeba se
snažit vyhýbat souhlasu, neboť to
znamená přilnutí vůle k doposud
nechtěnému zalíbení, vyplývajícího z
nedobrovolného představení zla v
představivosti.

Pro přemožení pokušení je třeba
velké upřímnosti před Bohem, k sobě
samému a k duchovnímu vůdci. V
opačném případě hrozí riziko
pokřivení svědomí. Upřímnost je
mocný prostředek k vyhnutí se
hříchům a k dosažení opravdové
pokory: Bůh Otec vychází vstříc

tomu, kdo vyzná, že je hříšník, a vyjeví to, co pýcha chtěla skrýt jako hřích.

Kromě toho je třeba vyhýbat se *příležitostem k hříchu*, to je těm okolnostem, ke kterým dochází víceméně dobrovolně a jsou pokušením. Vždy je třeba se vyhýbat *dobrovolným* příležitostem, a když se jedná o *blízké* příležitosti (je-li vážné nebezpečí podlehnout pokušení) nebo *nevyhnutelné* příležitosti (kterým se nelze vyhnout), je třeba učinit vše možné pro oddálení nebezpečí, neboli jinak řečeno použít veškeré prostředky k tomu, aby se z těchto *blízkých* příležitostí staly příležitosti *vzdálené*. V rámci možností je také třeba vyhýbat se vzdáleným, stálým a dobrovolným příležitostem ke hříchu, které nahlodávají duchovní život a disponují k těžkému hříchu.

Pau Agulles Simó

Základní použitá literatura

– Katechismus katolické církve, 1846–1876

– Jan Pavel II., ap. exh. *Reconciliatio et paenitentia*, 2–XII–1984, 14–18

– Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 6–VIII–1993, 62–70

Doporučená literatura

– Sv. Josemaría, Vnitřní boj. *Jít s Kristem*, 73–82

Téma 32 - Desatero. První přikázání

1. Deset přikázání neboli Desatero

Náš Pán Ježíš Kristus učil, že chce-li být člověk spasen, musí zachovávat přikázání. Když se ho jeden mladík zeptal: „Mistře, co mám dělat, abych dosáhl věčného života?“ (Mt, 19, 16),

odpověděl mu: „Chceš-li vejít do života, zachovávej přikázání“ (Mt 19, 17). Potom cituje několik přikázání vztahujících se k lásce k bližnímu: „Nezabiješ, nezcizoložíš, nepokradeš, nevydáš křivé svědectví, cti otce i matku“ (Mt 19, 18–19). Tato přikázání spolu s těmi, která se vztahují k lásce k Bohu, která Pán zmiňuje při jiné příležitosti, tvoří deset přikázání Božího zákona (srov. Ex 20, 1–17; Katechismus, 2052). „První tři se vztahují především na lásku k Bohu a dalších sedm na lásku k bližnímu“ (Katechismus, 2067).

Deset přikázání vyjadřuje podstatu přirozeného mravního zákona (srov. Katechismus, 1955). Je to zákon vepsaný do srdce lidí, jehož poznání bylo zatemněno vlivem prvotního hříchu a následných osobních hříchů. Bůh chtěl zjevit „některé náboženské a mravní pravdy, které samy o sobě nejsou dostupné rozumu“ (Katechismus, 38), aby ho

všichni lidé mohli plně a jistě poznat (srov. Katechismus, 37–38). Nejprve ho zjevil ve Starém zákoně a poté plným způsobem skrze Ježíše Krista (srov. Katechismus, 2053–2054). Církev opatruje Zjevení a předkládá ho lidem (srov. Katechismus, 2071).

Některé přikázání stanoví, co je třeba dělat (např. posvěcovat svátky); jiná přikázání ukazují, co není dovoleno dělat (např. zabít nevinného člověka). Tato poslední přikázání uvádí některé skutky, které jsou vnitřně zlé vzhledem k jejich samotnému mravnímu předmětu, nezávisle na tom, jaké jsou důvody či pozdější úmysly toho, kdo je koná, a na okolnostech, za nichž k nim dochází.¹⁶⁸

„Ježíš ukazuje, že přikázání nesmějí být chápána jako minimální mez, kterou nelze překročit, nýbrž spíše jako cesta otevřená pro morální a duchovní pouť k dokonalosti, jejíž

duší je láska (srov. Kol 3, 14)“.¹⁶⁹
Například přikázání „nezabiješ“ obsahuje nejen výzvu respektovat život bližních, ale i napomáhat k jejich rozvoji a podporovat jejich obohacování jako osoby. Nejedná se o zákazy, které omezují svobodu; jsou to světla, která ukazují cestu dobra a štěstí a osvobozují člověka od mravního omylu.

2. První přikázání

První přikázání je dvojí: láska k Bohu a láska k bližnímu z lásky k Bohu.

„Mistře, které přikázání je v Zákoně největší? Odpověděl mu: Miluj Pána, svého Boha, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí.

To je největší a první přikázání.

Druhé je podobné: Miluj svého bližního jako sám sebe. Na těch dvou přikázáních spočívá celý Zákon i Proroci“ (Mt 22, 36–40).

Pojmem láska se označuje i božská ctnost, jejímž úkonem je láska k Bohu a k ostatním z lásky k Bohu. Láska je dar, který vlévá Duch svatý do těch, kteří se stali adoptivními dětmi Boha (srov. Řím 5, 5). Láska má po celý život na této zemi růst působením Ducha svatého a s naší spoluprací: růst ve svatosti znamená růst v lásce. Svatost není nic jiného než plnost Božího synovství a lásky. Může jí také ubývat působením všedního hříchu a může se dokonce zcela vytratit vlivem smrtelného hříchu. Láska má v sobě řád: Bůh, ostatní (z lásky k Bohu) a člověk sám (z lásky k Bohu).

Láska k Bohu

Milovat Boha jako jeho děti znamená:

a) zvolit si ho za konečný cíl všeho, co děláme. Dělat vše z lásky k Němu a pro jeho slávu: „Ať jíte, ať pijete nebo cokoli jiného děláte, všechno dělejte k Boží oslavě“ (1 Kor 10, 31).

„*Deo omnis gloria* – všechna sláva Bohu.“¹⁷⁰ Nesmí existovat nadto nadřazený cíl. Žádnou lásku nelze postavit nad lásku k Bohu: „Kdo miluje svého otce nebo svou matku více nežli mne, není mne hoden“ (Mt 10, 37). „Není větší lásky než Lásky s velkým L!“¹⁷¹: nemůže existovat opravdová láska, která by vylučovala nebo zanedbávala lásku k Bohu.

b) plnit Boží vůli skutky: „Ne každý, kdo mi říká ‚Pane, Pane!‘, vejde do nebeského království, ale ten, kdo plní vůli mého nebeského Otce“ (Mt 7, 21). Boží vůle je, abychom byli svatí (srov. 1 Tes 4, 3), abychom následovali Krista (srov. Mt 17, 5) a uváděli ve skutek jeho přikázání (srov. Jan 14, 21). „Chceš být opravdu svatý? — Plň malé povinnosti každého okamžiku: dělej to, co máš, a soustřeď se na to, co děláš.“¹⁷² Plnit Boží vůli, i když si to žádá oběť: „Avšak ne má vůle, ať se stane, ale tvá“ (Lk 22, 42).

c) odpovídat na jeho lásku k nám. On nás miloval jako první, stvořil nás svobodné a učinil nás svými dětmi (srov. 1 Jan 4, 19). Hřích znamená odmítnout Boží lásku (srov. Katechismus, 2094), ale On vždy odpouští, vždy se nám dává. „V tom záleží láska: ne že my jsme milovali Boha, ale že on si zamiloval nás a poslal svého Syna jako smírnou oběť za naše hříchy“ (1 Jan 4, 10; srov. Jan 3, 16). „Miloval mne a za mne se obětoval“ (Gal 2, 20). „Na takovou lásku můžeme odpovědět jen úplnou oddaností těla i duše.“¹⁷³ Není to cit, ale rozhodnutí vůle, které může, anebo nemusí být doprovázeno city.

Láska k Bohu vede k hledání osobního vztahu k Němu. Tímto vztahem je modlitba, která zároveň živí lásku. Může mít různou formu:¹⁷⁴

a) „Klanění je základní postoj člověka, který uznává, že je tvorem před svým

Stvořitelem“ (Katechismus, 2628). Je to nejzákladnější postoj náboženství (srov. Katechismus, 2095). „Pánu svému Bohu se budeš klanět a jen jemu sloužit“ (Mt 4, 10). Klanění se Bohu osvobozuje od různých forem modloslužby, jež vedou do otroctví. „Ať je tvá modlitba vždy opravdovým a upřímným vzýváním Boha.“¹⁷⁵ —

b) *Díkůvzdání* (srov. Katechismus, 2638), protože vše, co jsme a co máme, jsme dostali od Něj, abychom ho chválili: „Máš něco, co bys nedostal? A když jsi dostal, proč se vychloubáš, jako bys to nedostal?“ (1 Kor 4, 7).

c) *Prosba*, která má zároveň dva způsoby: prosba o odpuštění za to, co vzdaluje od Boha (hřích), a prosba o pomoc pro sebe nebo pro druhé, také pro církev a celé lidstvo. Tyto dva způsoby prosby se objevují v Otčenáši: „...chléb náš vezdejší dej nám dnes a odpusť nám naše viny...“.

Křesťan prosí s jistotou, „byli jsme totiž spaseni nadějí“ (Řím 8, 24), protože prosí jako dítě skrze Krista: „O cokoli budete prosit Otce ve jménu mém, dá vám“ (Jan 16, 23; srov. 1 Jan 5, 14–15).

Láska se projevuje také v oběti, která je neoddělitelná od modlitby:

„Činnost bez modlitby nestojí za nic: modlitba nabývá ceny obětí.“¹⁷⁶ Oběť znamená nabídnout Bohu nějaké smyslové dobro, aby On byl oslaven, jako projev vnitřního odevzdání vlastní vůle, to je poslušnosti Bohu. Kristus nás vykoupil obětí na kříži, která ukazuje jeho dokonalou poslušnost až k smrti (srov. Flp 2, 8). Křesťané jako údy Kristovy mohou spoluvykupovat s Ním a spojovat své oběti s jeho obětí ve mši svaté (srov. Katechismus, 2100).

Modlitba a oběť jsou bohopoctou. Nazývá se *latrīe* neboli klanění, na rozdíl od úcty k andělům a svatým,

která se nazývá *dulie* neboli uctívání, a od úcty, jež je vzdávána Nejsvětější Panně Marii a která se nazývá *hyperdulie* (srov. Katechismus, 971). Úkon úcty v pravém smyslu slova je mše svatá, obraz nebeské liturgie. Láska k Bohu se má projevovat v důstojnosti pocty: v dodržování církevních předpisů, vyhýbání se „urbanismu ve zbožnosti“,¹⁷⁷ v péči o čistotu liturgických předmětů. „Ta žena, která v domě malomocného Šimona v Betánii pomazala Mistrovu hlavu drahocenným olejem, nám připomíná povinnost, abychom byli štědrí, pokud jde o bohoslužbu. Veškerý přepych, majestát a nádhera se mi zdají nedostatečné.“¹⁷⁸

3. Víra a důvěra v Boha

Víra, naděje a láska jsou tři „božské“ ctnosti (ctnosti, které se zaměřují na Boha). Největší z nich je láska (srov. 1 Kor 13, 13), která dává nadpřirozenou „formu“ a „život“ víře

a naději (podobně, jako duše dává život tělu). Zde na zemi však láska předpokládá víru, protože milovat Boha může pouze ten, kdo ho zná; a předpokládá též naději, protože milovat Boha může pouze ten, kdo vloží svou touhu po štěstí do spojení s Ním.

Víra je dar od Boha, světlo rozumu, které nám umožňuje poznat pravdu, kterou Bůh zjevil, a souhlasit s ní. Zahrnjuje dvě věci: věřit tomu, co Bůh zjevil (tajemství Nejsvětější Trojice a všechny články Kréda), a věřit samotnému Bohu, který to zjevil (důvěřovat Mu). Mezi vírou a rozumem není a nemůže být rozpor.

Pro získání pevné víry je důležitá doktrinální formace, která také živí lásku k Bohu a k ostatním z lásky k Němu: je důležitá pro svatost a apoštolát. Život z víry je život opírající se o víru, život, který je v souladu s vírou.

Naděje je rovněž darem od Boha, díky němuž toužíme po spojení s Ním, neboť v tom spočívá naše štěstí. Pomáhá nám důvěřovat Bohu, že nám dá schopnost a prostředky k jeho dosažení (srov. Katechismus, 2090).

Křesťané se mají „radovat v naději“ (Řím 12, 12), protože jsou-li věrní, očekává je štěstí v nebi: patření na Boha tváří v tvář (1 Kor 13, 12), blažené patření. „Jsme-li děti, jsme i dědici: dědici Boží a spoludědici Kristovi. Musíme ovšem jako on trpět, abychom tak mohli spolu s ním dojít slávy“ (Řím 8, 17). Křesťanský život zde na zemi je cestou štěstí, protože již nyní zakoušíme předchuť tohoto spojení s Nejsvětější Trojicí, a to skrze milost; je to však štěstí doprovázené bolestí, křížem. Naděje nám pomáhá věřit tomu, že stojí za to se snažit: „Stojí za to dát celý svůj život v sázku! Pracovat a trpět pro Lásku, abychom

uskutečňovali Kristovy záměry a stali se tak spoluvykupiteli.“¹⁷⁹

Hříchy proti prvnímu přikázání jsou hříchy proti božským ctnostem:

a) Proti víře: ateismus, agnosticismus, náboženská lhostejnost, blud, odpad od víry, rozkol (schizma) atd. (srov. Katechismus, 2089). V rozporu s prvním přikázáním je také dobrovolné vystavování vlastní víry v nebezpečí, ať už formou četby knih protiřečících si s vírou nebo morálkou, bez přiměřeného důvodu a bez dostatečné přípravy, nebo zanedbáváním jiných prostředků sloužících k obraně víry.

b) Proti naději: zoufat si nad vlastní spásou (srov. Katechismus, 2091) a naopak opovážlivě spoléhat na to, že Boží milosrdenství odpustí hříchy bez obrácení a bez lítosti nebo bez svátosti smíření (srov. Katechismus, 2092). Rovněž je v rozporu s touto

ctností vkládat naději na konečné štěstí v něco jiného než v Boha.

c) Proti lásce: jakýkoliv hřích je proti lásce. Přímo proti ní je však odmítnutí Boha a také vlažnost: nechtít ho milovat celým srdcem. Proti úctě k Bohu je svatokrádež, svatokupectví, určité pověry, magie atd. a satanismus (srov. Katechismus, 2111–2128).

4. Láska k druhým z lásky k Bohu

V lásce k Bohu má být obsažena láska k těm, které Bůh miluje. „Říká-li kdo: Miluji Boha, ale přitom nenávidí svého bratra, je lhář. Neboť kdo nemiluje svého bratra, kterého vidí, nemůže milovat Boha, kterého nevidí. A on nám dal toto přikázání: aby ten, kdo miluje Boha, miloval i svého bratra“ (1 Jan 4, 19–21). Nelze milovat Boha a nemilovat přitom všechny lidi, jím stvořené k jeho

obrazu a podobě a povolání k tomu, aby byli jeho dětmi skrze nadpřirozenou milost (srov. Katechismus, 2069).

„Musíme se chovat jako Boží děti vůči Božím dětem.“¹⁸⁰ —

a) Chovat se jako Boží děti, jako Kristus. Láska k ostatním se řídí pravidlem Kristovy lásky: „Nové přikázání vám dávám: Milujte se navzájem: jak jsem já miloval vás, tak se navzájem milujte vy. Podle toho všichni poznají, že jste moji učedníci“ (Jan 13, 34–35). Duch svatý byl seslán do našich srdcí, abychom mohli milovat jako děti Boží, Kristovou láskou (srov. Řím 5, 5).

„Dát život za druhé. Jenom tak je možno prožívat život Krista Ježíše a jenom tak se s ním ztotožníme.“¹⁸¹ —

b) Vidět v druhých Boží děti, Krista: „Cokoli jste udělali pro jednoho z těchto mých nejposlednějších bratří, pro mne jste udělali“ (Mt 25, 40).

Chtít pro ně skutečné dobro, to, co chce Bůh: aby byli svatí, a tudíž šťastní. Prvním projevem lásky je apoštolát. Láska také pobízí k tomu, abychom se starali o jejich hmotné potřeby; abychom chápali – vzali za své – duchovní a hmotné potíže ostatních lidí; abychom uměli odpouštět, abychom byli milosrdní (srov. Mt 5, 7). „Láska je shovívavá, láska je dobrosrdečná, nezávidí, (...) nemyslí jen a jen na sebe, nerozčiluje se, zapomíná, když jí někdo ublíží...“ (1 Kor 13, 4–5); abychom ostatní bratrsky napomínali (srov. Mt 18, 15).

5. Láska k sobě samému z lásky k Bohu

Přikázání lásky zmiňuje také lásku k sobě samému: „Miluj svého bližního jako sám sebe“ (Mt 22, 39). Existuje správná láska k sobě samému: láska k sobě z lásky k Bohu. Vede nás k tomu, abychom pro sebe hledali to,

co chce Bůh: svatost, a tudíž štěstí (zde na zemi za cenu oběti a kříže). Existuje také neuspořádaná láska k sobě samému – sobectví – které je láskou k sobě samému pro sebe samého, ne z lásky k Bohu. Znamená upřednostňovat vlastní vůli před vůlí Boha a vlastní zájmy před službou druhým.

Správná láska k sobě samému nemůže existovat bez boje proti sobectví. Předpokládá sebezápor a darování se Bohu a ostatním. „Kdo chce jít za mnou, zapři sám sebe, vezmi svůj kříž a následuj mě! Neboť kdo by chtěl svůj život zachránit, ztratí ho, kdo však svůj život pro mne ztratí, nalezne ho“ (Mt 16, 24–25). Člověk „může sám sebe plně nalézt jen v opravdovém darování sebe samého“.¹⁸²

Javier López

Základní použitá literatura

– Katechismus katolické církve, 2064–2132

Doporučená literatura

– Benedikt XVI., enc. *Deus caritas est*, 25–XII–2005, 1–18

– Benedikt XVI., enc. *Spe salvi*, 30–XI–2007

– Sv. Josemaría, Život víry, Naděje křesťana, Silou lásky. *Boží přátelé*, 190–237

Téma 33 - Druhé a třetí přikázání

1. Druhé přikázání

Druhé přikázání Božího zákona je: *Nevezmeš jména Božího nadarmo.*

Toto přikázání „předepisuje respektovat jméno

Pána“ (Katechismus, 2142) a

přikazuje mít v úctě Boží jméno. To se nesmí se vyslovovat, „pokud by

jím člověk nechtěl chválit, velebit a oslavovat“ (Katechismus, 2143).

1.1. Boží jméno

„Jméno vyjadřuje bytí, totožnost osoby a smysl jejího života. Bůh má jméno. Není nějakou bezejmennou silou“ (Katechismus, 203). Boha však nelze obsáhnout lidskými pojmy, neexistuje nějaká myšlenka schopná ho popsat, ani jméno, které by naprosto vyjádřilo Boží podstatu. Bůh je „svatý“, což znamená, že je naprosto svrchovaný, že stojí nad veškerým stvořením, že je přesažný.

Abychom ho však přesto mohli osobně vzývat a obracet se k němu, ve Starém zákoně „se Bůh postupně zjevoval svému lidu pod různými jmény“ (Katechismus, 204). Jméno, které zjevil Mojžíšovi, naznačuje, že Bůh je svou podstatou Bytí. „Řekl Bůh Mojžíšovi: Jsem, který jsem. A pokračoval: Řekni Izraelcům toto: *Jsem* mě posílá k vám. To je navěky

mé jméno“ (Ex 3, 13–15; srov. Katechismus, 213). Z úcty k Boží svatosti izraelský národ toto jméno nevyslovoval, ale nahrazoval ho názvem „Pán“ („Adonai“ hebrejsky; „Kyrios“ řecky) (srov. Katechismus, 209). Další Boží jména ve Starém zákoně jsou: „Élohim“, název, který je majestátním plurálem plnosti nebo velikosti; „El-Saddai“, což znamená mocný, všemohoucí.

V Novém zákoně dává Bůh poznat tajemství svého niterného trinitárního života: jeden jediný Bůh ve třech osobách: Otec, Syn a Duch svatý. Ježíš Kristus nás učí nazývat Boha „Otcem“ (Mt 6, 9): „Abbá“ znamená v hovorové hebrejštině Otec (srov. Řím 8, 15). Bůh je Otec Ježíše Krista a náš Otec, i když ne stejným způsobem, protože On je jednorozený Syn a my jsme adoptivní děti. Jsme však doopravdy dětmi (srov. 1 Jan 3, 1), sourozenci Ježíše Krista (Řím 8, 29), protože nám byl

do srdce seslán Duch svatý a máme účast na božské přirozenosti (srov. Gal 4, 6; 2 Petr 1, 4). Jsme Božími dětmi v Kristu. Proto se můžeme obracet k Bohu a pravdivě ho nazývat „Otcem“, jak radí svatý Josemaría: „Bůh je něžný, nekonečně láskyplný Otec. Nazývej ho Otcem mnohokrát za den a řekni mu – sám ve svém srdci – že ho máš rád, že ho miluješ, že jsi hrdý na to, že jsi jeho syn a že jsi tím silný.“¹⁸³ —

1.2. Respektovat Boží jméno

V modlitbě Otčenáš se modlíme: „Posvěť se jméno tvé.“ Výraz „posvětit“ je zde třeba chápat ve smyslu „hodnotícím: uznat něco za svaté a svatě s tím nakládat“ (Katechismus, 2807). To činíme, když se Bohu klaníme, chválíme ho nebo mu děkujeme. Avšak slova „posvěť se jméno tvé“ jsou i jednou z proseb Otčenáše: když je vyslovujeme, prosíme, aby bylo

jeho jméno posvěceno skrze nás, abychom ho oslavovali svým životem a aby ho oslavovali i ostatní (srov. Mt 5, 16). „Na našem životě a zároveň na naší modlitbě závisí, zda je jeho jméno posvěcováno mezi národy“ (Katechismus, 2814).

Úcta k Božímu jménu vyžaduje také úctu k jménu Nejsvětější Panny Marie, světců a svatých předmětů, v nichž je Bůh tím či oním způsobem přítomný, především v Nejsvětější eucharistii, kde je skutečně přítomen mezi lidmi Ježíš Kristus, druhá osoba Nejsvětější Trojice.

Druhé přikázání zakazuje jakékoli nevhodné používání Božího jména (srov. Katechismus, 2146), zvláště rouhání, které „spočívá v tom, že člověk pronáší vnitřně nebo navenek nenávistná, vyčítavá, vyzývavá slova proti Bohu (...). Rouhání je také dovolávat se Boha, aby se zamaskovaly zločinecké metody,

zotročování národů, mučení nebo popravování. (...) Rouhání je samo o sobě těžkým hříchem“ (Katechismus, 2148).

Zakazuje také křivou přísahu (srov. Katechismus, 2150). Přísahat znamená brát Boha za svědka toho, co se říká (např. jako záruku slibu nebo svědectví, jako důkaz nevinny nespravedlivě odsouzené nebo podezříváné osoby nebo k ukončení sporů a polemik atd.). Za určitých okolností je dovoleno přísahat, děje-li se tak pravdivě a spravedlivě a je-li to nezbytné, např. před soudem nebo při přebírání funkce (srov. Katechismus, 2154). Jinak Pán učí nepřísahat: „Vaše řeč ať je ano, ano, ne, ne“ (Mt 5, 37; srov. Jak 5, 12; Katechismus, 2153).

1.3. Křesťanské jméno

„Člověk je jediným tvorem na zemi, kterého Bůh chtěl pro něho samého.“¹⁸⁴ Není „něco“, ale „někdo“,

je osoba. „Jen člověk je povolán, aby sdílel poznáním a láskou Boží život, k němuž byl stvořen a který je hlavním důvodem jeho důstojnosti“

(Katechismus, 356). Při křtu, kdy se člověk stává Božím dítětem, dostává jméno, které představuje jeho jedinečnou neopakovatelnost před Bohem a před ostatními (srov. Katechismus, 2156, 2158). Křtít také znamená „pokřesťanštit“: křesťan, následovník Ježíše Krista, je vlastní jméno každého pokřtěného, který obdržel povolání k sjednocení s Pánem: „V Antiochii se ponejprv začalo učedníkům říkat křesťané“ (Sk 11, 26).

Bůh volá každého jeho jménem (srov. 1 Sam 3, 4–10; Iz 43, 1; Jan 10, 3; Sk 9, 4). Miluje každého osobně. Ježíš Kristus, říká sv. Pavel, „mě miloval a za mě se obětoval“ (Gal 2, 20). Od každého očekává odpověď lásky: „Miluj Pána, svého Boha, celým svým srdcem, celou svou duší, celou svou

myslí a celou svou silou“ (Mk 12, 30). V této odpovědi lásky nás nikdo nemůže zastoupit. Svatý Josemaría nás zve, abychom uvažovali nad oním „Božím napomenutím, které plní srdce neklidem, ale současně chutná jako plástve medu: *Redemi te, et vocavi te nomine tuo: meus es tu* (Iz 43, 1); já jsem tě vykoupil, povolal jsem tě tvým jménem, jsi můj! Neberme Bohu to, co je jeho. A Bůh nás tak miloval, že za nás zemřel, vyvolil si nás od věčnosti ještě před stvořením světa, abychom byli před ním svatí (srov. Ef 1, 4)“.¹⁸⁵

2. Třetí přikázání

Třetí přikázání Desatera je: *světit sváteční dny*. Přikazuje vzdávat Bohu úctu v neděli a ostatní svátky.

2.1. Neděle neboli den Páně

Bible vypráví o stvoření světa v šesti „dnech“. Když skončil, „Bůh viděl, že

všechno, co učinil, je velmi dobré (...)
A Bůh požehnal a posvětil sedmý den, neboť v něm přestal konat veškeré své stvořitelské dílo“ (Gn 1, 31.2,3). Ve Starém zákoně Bůh ustanovil sedmý den v týdnu jako svatý, jako den oddělený od ostatních dnů, jako odlišný den. Člověk, který je povolán k účasti na stvořitelské moci Boha tím, že má zdokonalovat svět skrze svou práci, má také sedmý den přestat pracovat a věnovat se bohoslužbě a odpočinku.

Před příchodem Ježíše Krista byla sedmým dnem sobota. V Novém zákoně je to neděle, „*Dies Domini*“, den Páně, protože je to den Pánova zmrtvýchvstání. Sobota představuje konec stvoření; neděle představuje počátek „nového stvoření“, ke kterému došlo zmrtvýchvstáním Ježíše Krista (srov. Katechismus, 2174).

2.2. Účast na nedělní mši svaté

Jelikož je eucharistická oběť „pramenem a vrcholem života církve“,¹⁸⁶ je neděle svěcena především účastí na mši svaté. Církev upřesňuje třetí přikázání Desatera následujícím přikázáním: „O nedělích a dalších zasvěcených svátcích jsou věřící vázáni povinností zúčastnit se mše“ (Kodex kanonického práva, kán. 1247; Katechismus, 2180). Kromě neděle jsou hlavními zasvěcenými svátky: „Den Narození našeho Pána Ježíše Krista, Zjevení Páně, Nanebevstoupení Páně, svátek Těla a Krve Kristovy, Svaté Bohorodičky Marie, jejího Neposkvrněného početí a Nanebevzetí, svatého Josefa, svatých Petra a Pavla a Všech svatých“ (Kodex kanonického práva, kán.1246; Katechismus, 2177).

„Povinnost účasti na mši splní, kdo se mše zúčastní, kdekoliv se koná katolickým obřadem, buď v den svátku, nebo večer předcházejícího

dne (Kodex kanonického práva, kán. 1248)“ (Katechismus, 2180).

„Nedělní eucharistická oběť je základem a stvrzením celého křesťanova jednání. Proto jsou věřící povinni účastnit se eucharistie v zasvěcené dny, ledaže jsou z vážných důvodů omluvení (např. nemoc, péče o kojence), anebo jsou od ní svým farářem zproštěni (dispenzováni) (srov. Kodex kanonického práva, kán. 1245). Ti, kteří o tuto povinnost vědomě nedbají, dopouštějí se těžkého hříchu“ (Katechismus, 2181).

2.3. Neděle, den odpočinku

„Jako Bůh ‚přestal sedmý den konat veškeré své stvořitelské dílo‘ (Gn 2,2) a odpočinul si, tak i život člověka má rytmus práce a odpočinku.

Ustanovení dne Páně přispívá k tomu, aby byla všem dána možnost mít také dostatek klidu a volného času k životu rodinnému, kulturnímu, společenskému a

náboženskému“ (Katechismus, 2184). V neděli a o jiných zasvěcených svátcích mají věřící povinnost zdržovat se „práce a činností, které jsou na překážku bohoslužbě a radosti, vlastní dnu Páně nebo náležitému duševnímu i tělesnému zotavení“ (Kodex kanonického práva, kán. 1247). Jedná se o vážnou povinnost, stejně jako povinnost světit svátky. Nicméně nedělní odpočinek nemusí být závazný v případě nadřazené povinnosti, z důvodů spravedlnosti a lásky.

„Při respektování náboženské svobody a obecného blaha všech se křesťané mají zasazovat o to, aby neděle a zasvěcené církevní svátky byly zákonem uznány jako dny pracovního klidu. Mají dávat všem veřejný příklad modlitby, úcty a radosti a hájit své tradice jako cenný přínos k duchovnímu životu lidské společnosti“ (Katechismus, 2188). „Každý křesťan se musí vyhnout

tomu, aby bez potřeby uložil jinému něco, co by mu bránilo světit den Páně“ (Katechismus, 2187).

2.4. Veřejná úcta a právo občanů na náboženskou svobodu

V současnosti se v některých zemích hojně rozšířil „laicistní“ způsob myšlení, podle nějž je náboženství soukromou záležitostí a nemá se projevovat veřejně ani ve společnosti. Křesťanská nauka však učí, že člověk „má mít možnost svobodně vyznávat náboženství veřejně i soukromě.“¹⁸⁷ Přírozený mravní zákon vepsaný do srdce člověka totiž předepisuje „vzdávat Bohu vnější, viditelnou, veřejnou a pravidelnou úctu“¹⁸⁸(srov. Katechismus, 2176). Úcta k Bohu je sice především vnitřním úkonem, má se však projevovat navenek, protože lidská duše potřebuje „užívat nějakých tělesných věcí, aby jimi, jako nějakými znameními, byla mysl

člověka povzbuzena k duchovním úkonům, jimiž se pojí s Bohem“.¹⁸⁹ —

Člověk má mít možnost projevovat náboženský život nejen navenek, ale i ve společnosti, to je s ostatními, protože „společenská povaha člověka vyžaduje (...) aby své náboženství vyznával ve společenství“.¹⁹⁰ —

Společenský rozměr člověka vyžaduje, aby uctívání Boha mělo své projevy ve společnosti. „Děje se tedy bezpráví lidské osobě (...) jestliže se jí odpírá svobodné projevování náboženského života ve společnosti, pokud se tím neporušuje spravedlivý veřejný pořádek (...). Proto občanská moc, jejímž vlastním cílem je starat se o časné obecné blaho, má uznávat náboženský život občanů a stavět se k němu příznivě.“¹⁹¹ —

Existuje sociální a občanské právo na svobodu ve věcech náboženských, které znamená, že společnost a stát nemohou člověku zakazovat, aby v

této oblasti jednal podle úsudku svého svědomí jak v soukromí, tak na veřejnosti, pokud respektuje spravedlivá omezení vyplývající z požadavků na obecné blaho, jako je veřejný pořádek a veřejná mravnost¹⁹² (srov. Katechismus, 2109). Každý člověk je ve svém svědomí vázán hledat pravé náboženství a přijmout ho; může přitom přijmout pomoc od druhých – věřící křesťané mají dokonce povinnost poskytovat tuto pomoc skrze apoštolát –, nikdo do toho však nesmí být nucen, ani mu v tom nesmí být bráněno. Přijmutí víry a její praktikování musí být vždy svobodné (srov. Katechismus, 2104–2106).

„Tvůj úkol občana a křesťana je tento: přispět k tomu, aby láska a svoboda Kristova zasáhly všechny projevy moderního života: kulturu, ekonomii, práci a odpočinek, rodinný život i společenské soužití.“¹⁹³ —

Javier López

Základní použitá literatura

– Druhé přikázání: Katechismus katolické církve, 203–213; 2141–2195.

– Třetí přikázání: Katechismus katolické církve, 2168–2188; Jan Pavel II., ap. list *Dies Domini*, 31–V–1998.

– Benedikt XVI.– Joseph Ratzinger, *Ježíš Nazaretský*. Barrister&Principal, Brno 2006.

Doporučená literatura

– Sv. Josemaría, Jak oslovovat Boha. *Boží přátelé*, 142–153.

Téma 34 - Čtvrté přikázání: ctít svého otce i matku

1. Rozdíl mezi prvními třemi a ostatními sedmi přikázáními Desatera

První tři přikázání učí lásce k Bohu, Nejvyššímu Dobru a Poslednímu cíli stvořené osoby a všech tvorů ve vesmíru, který je sám v sobě nekonečně hoděn být milován. Předmětem ostatních sedmi přikázání je dobro bližního (a dobro osobní), který má být milován z lásky k Bohu, jeho Stvořiteli.

V Novém zákoně spočívala všechna přikázání Desatera v největším přikázání milovat Boha, a dále v druhém přikázání, podobném prvnímu – milovat bližního pro Boha (srov. Mt 22, 36–40; Katechismus, 2196).

2. Význam a rozsah čtvrtého přikázání

Čtvrté přikázání se výslovně obrací k dětem v jejich vztazích k rodičům. Týká se také příbuzenských vztahů mezi členy celého rodu. Konečně se vztahuje i na povinnosti žáků vůči jejich učitelům, podřízených vůči jejich nadřízeným, občanů vůči jejich vlasti atd. Toto přikázání zahrnuje a chápe též povinnosti rodičů a všech, kteří mají nějaké vedoucí postavení (srov. Katechismus, 2199).

a) *Rodina*. Čtvrté přikázání se týká především vztahů mezi rodiči a dětmi v rámci rodiny. „Bůh tím, že stvořil muže a ženu, ustanovil lidskou rodinu a dal jí základní řád“ (Katechismus, 2203). „Muž a žena spojení v manželství tvoří spolu se svými dětmi rodinu“ (Katechismus, 2202).

„Křesťanská rodina je společenstvím osob, stopou a obrazem společenství

Otce a Syna v Duchu
svatém“ (Katechismus, 2205).

b) *Rodina a společnost.* „Rodina je základní buňkou života společnosti. Je to přirozená společnost, v níž jsou muž i žena povoláni k tomu, aby se sobě navzájem odevzdávali v lásce a v daru života. Autorita, stálost a prožívání vztahů v lůně rodiny tvoří základy svobody, bezpečnosti a bratrství v rámci společnosti (...)

Rodinný život je uváděním do života společnosti“ (Katechismus, 2207).

„Rodina má žít takovým způsobem, aby se její členové naučili všímat si a pečovat o mladé i o staré, o nemocné osoby i tělesně postižené a

chudé“ (Katechismus, 2208). „Čtvrté přikázání vnáší světlo i do jiných vztahů ve společnosti“ (Katechismus, 2212).¹⁹⁴___

Společnost má vážnou povinnost podporovat a posilovat manželství a rodinu, uznávat jejich pravou

přirozenost, pomáhat v jejich rozvoji a zajišťovat veřejnou mravnost (srov. Katechismus, 2210).¹⁹⁵ Svatá rodina je vzorem pro všechny rodiny: vzorem lásky a služby, poslušnosti a autority uvnitř rodiny.

3. Povinnosti dětí vůči rodičům

Děti mají respektovat a mít v úctě své rodiče, snažit se dělat jim radost, modlit se za ně a oddaně jim oplácet jejich oběti: pro dobrého křesťana je toto tím nejsladším přikázáním.

Božské otcovství je pramenem lidského otcovství (srov. Katechismus, 2214). „Úcta dětí k rodičům je úkonem vděčnosti vůči těm, kteří je přivedli na svět a svou láskou a prací jim umožnili růst tělesný i růst v moudrosti a v milosti. „Z celého srdce cti svého otce a nikdy nezapomeň na porodní bolesti své matky. Pamatuj, že jim děkuješ za své

bytí. Čím se jim můžeš odplatit za to, co ti dali?’ (Sir 7,27–28)“ (Katechismus, 2215).

Synovská úcta se projevuje v ochotě a poslušnosti. „Děti, ve všem svoje rodiče poslouvejte, jak se to patří u křesťanů“ (Kol 3, 20). Dokud jsou děti podřízené rodičům, mají je poslouchat v tom, co rodiče rozhodnou pro jejich dobro a pro dobro rodiny. Tato povinnost končí, když se děti osamostatní, nikdy však nepřestává úcta, jíž jsou povinováni svým rodičům (srov. Katechismus, 2216–2217).

„Čtvrté přikázání připomíná dětem, které dospěly, jejich odpovědnost vůči rodičům. Podle svých možností jim mají hmotně i morálně pomáhat v letech jejich stáří a v době nemoci, osamocení nebo nouze“ (Katechismus, 2218).

Pokud by rodiče přikazovali něco v rozporu s Božím zákonem, byly by

děti nucené dát přednost Boží vůli před přáním rodičů s vědomím, že „více je potřeba poslouchat Boha než lidi“ (Sk 5, 29). Bůh je více Otcem než naši rodiče: od Něj pochází veškeré rodičovství (srov. Ef 3, 15).

4. Povinnosti rodičů

Rodiče mají přijmout s vděčností a jako velké požehnání a projev důvěry děti, které jim Bůh pošle. Kromě péče o jejich hmotné potřeby jsou odpovědní za to, aby se jim dostalo správné lidské a křesťanské výchovy. Úloha rodičů při výchově dětí je tak důležitá, že když chybí, obtížně se nahrazuje.¹⁹⁶ Právo a povinnost vychovávat je pro rodiče prvořadá a nezcizitelná.¹⁹⁷

Rodiče mají povinnost založit domov, kde se žije láska, odpuštění, úcta, věrnost a nezištná služba. Domov je vhodným místem pro výchovu v ctnostech. Rodiče mají své děti naučit

– příkladem a slovem – prosté, upřímné a radostné zbožnosti; mají jim předat nepoškozenou a úplnou katolickou nauku a formovat je ve velkorysé snaze přizpůsobit své jednání požadavkům Božího zákona a osobnímu povolání ke svatosti. „Otcové, nedrážděte svoje děti ke hněvu, ale vychovávejte je v kázni a napomínejte je z pověření Páně“ (Ef 6, 4). Této odpovědnosti se nemají zříkat tím, že by ponechali výchovu svých dětí v ruku jiných lidí či institucí, ačkoli mohou – a někdy i musí – počítat s pomocí důvěryhodných osob (srov. Katechismus, 2222–2226).

Rodiče mají umět napomínat, „vždyť kterého syna otec nekárá?“ (Žid 12, 7), mají však mít na paměti radu apoštola Pavla: „Otcové, nedrážděte svoje děti, aby neztrácely odvahu“ (Kol 3, 21).

a) Rodiče mají mít velkou úctu a lásku ke svobodě svých dětí, mají je učit s ní dobře a zodpovědně zacházet.¹⁹⁸ Jejich vlastní příklad je podstatný;

b) V přístupu k dětem mají umět spojovat lásku s pevností, dohledem a trpělivostí. Je důležité, aby se stali „přáteli“ svých dětí, získali si a zajistili jejich důvěru;

c) Aby úloha vychovat děti dopadla dobře, je třeba spíše než lidské prostředky – ač jsou důležité a nepostradatelné – používat prostředky nadpřirozené.

„Rodiče, kteří jsou jako první odpovědní za výchovu dětí, mají právo zvolit pro ně školu, která odpovídá jejich přesvědčení. Toto je základní právo. Rodiče mají v rámci možností povinnost volit školy, které jim mohou nejlepším způsobem pomáhat v jejich úkolu křesťanských vychovatelů (srov. 2. vatikánský

koncil, dekl. *Gravissimum educationis*, 6). Veřejné orgány mají povinnost zaručit rodičovské právo a zajistit konkrétní podmínky k jeho uplatňování“ (Katechismus, 2229).

„I když jsou rodinné svazky důležité, nejsou absolutní. Čím více dítě dorůstá do své zralosti a lidské a duchovní nezávislosti, tím více se mu objasňuje a sílí jeho zvláštní povolání, které pochází od Boha. Rodiče budou respektovat takové povolání a napomáhat, aby na ně jejich děti odpověděly a šly za ním. Je třeba být přesvědčen, že prvním povoláním křesťana je následovat Ježíše: ‚Kdo miluje otce nebo matku víc nežli mne, není mě hoden; kdo miluje syna nebo dceru víc nežli mne, není mě hoden‘ (Mt 10,37)“ (Katechismus, 2232).¹⁹⁹ Boží povolání dítěte uskutečňovat nějaké zvláštní apoštolské poslání je pro rodinu darem od Boha. Rodiče se mají naučit respektovat tajemství

povolání, i když se může stát, že mu nebudou rozumět. Otevřenost možnostem, které otevírá transcendence a úcta ke svobodě se upevňuje v modlitbě. Tak se lze vyvarovat přehnanému ochranitelství a nežádoucí kontrole nad dětmi: je to vlastnický způsob jednání, který nenapomáhá lidskému a duchovnímu růstu.

5. Povinnosti vůči těm, kdo řídí církev

Křesťané mají mít „ryzí synovské smýšlení vůči církvi“ (Katechismus, 2040). Toto smýšlení se má projevovat vůči těm, kdo řídí církev.

Věřící „ať přijímají ochotně a s křesťanskou poslušností to, co stanoví duchovní pastýři jako Kristovi zástupci, jako učitelé a vedoucí církve. Ať v tom následují příklad Krista, který svou poslušností až k smrti otevřel všem lidem

blaženou cestu svobody Božích dětí. Ať také při svých modlitbách nezapomínají doporučovat Bohu své představené, aby ti, kdo nad námi bdí a mají odpovědnost za naše duše, dělali to s radostí a nemuseli přitom vzdychat (srov. Žid 13,17)“.²⁰⁰ —

Toto synovské smýšlení se projevuje především ve věrném přimknutí se k papeži a ve spojení s ním, s viditelnou hlavou církve a Kristovým zástupcem na zemi, a s biskupy ve společenství se Svatým stolcem:

„Tvá největší láska, oddanost, poslušnost i úcta musí náležet také Kristovu nástupci na zemi, Svatému otci. My katolíci si musíme uvědomit, že Svatý otec následuje v hierarchii lásky a autority po Bohu a naší Matce, nejsvětější Panně Marii.“²⁰¹ —

6. Povinnosti vůči veřejným orgánům

„Čtvrté přikázání nám předepisuje ctít také všechny, kteří k našemu dobru dostali od Boha autoritu ve společnosti. Osvětluje jak povinnosti toho, kdo vykonává pravomoc, tak těch, kteří z ní mají prospěch“ (Katechismus, 2234).²⁰²___

Mezi to patří:

a) respektovat spravedlivé zákony a plnit legitimní příkazy vládnoucích orgánů (srov. 1 Petr 2, 13);

b) uplatňovat práva a plnit občanské povinnosti;

c) zasahovat odpovědně do společenského i politického života.

„Určení způsobu vlády a výběr vedoucích činitelů má být ponechán na svobodné volbě občanů.“²⁰³___

Odpovědnost za obecné dobro s sebou nese mravní požadavek na

uplatňování volebního práva (srov. Katechismus, 2240). Není dovoleno podporovat ty, kteří navrhují společenský řád, který je v rozporu s křesťanskou naukou, a tudíž v rozporu s obecným dobrem a opravdovou důstojností člověka.

„Občan je ve svém svědomí vázán nejednat podle nařízení občanských orgánů, jsou-li tyto příkazy proti požadavkům mravního řádu, proti základním lidským právům nebo proti učení evangelia. Odepření poslušnosti občanským orgánům, když jejich požadavky odporují požadavkům správného svědomí, má své ospravedlnění v rozlišování mezi službou Bohu a službou politickému společenství: ‚Dávejte tedy, co je císařovo, císaři, a co je Boží, Bohu‘ (Mt 22,21). ‚Více je třeba poslouchat Boha než lidi‘ (Sk 5,29)“ (Katechismus, 2242).

7. Povinnosti veřejných orgánů

Vykonávání pravomoci má usnadňovat uplatňování svobody a odpovědnosti všech lidí. Vládnoucí osoby se mají starat o to, aby nebyl upřednostňován osobní zájem některých na úkor obecného dobra.

204

„Politická moc je povinna respektovat základní práva lidské osobnosti. Ať se snaží vykonávat spravedlnost humánně a respektovat přitom práva každého jedince, především rodin a potřebných. Občanská práva mohou a musí být zaručena podle požadavků obecného dobra. Nemohou být veřejnými orgány odňata bez oprávněného a přiměřeného důvodu. Výkon politických práv je zaměřen na obecné dobro národa a lidského společenství“ (Katechismus, 2237).

Antonio Porras

Základní použitá literatura

– Katechismus katolické církve, 2196–2257.

– Kompendium sociální nauky církve, 209–214; 221–254; 377–383; 393–411.

Téma 35 - Páté přikázání

1. „Nezabiješ“

„Lidský život je posvátný, protože již od počátku zahrnuje stvořitelenskou činnost Boha a stále zůstává ve zvláštním vztahu ke Stvořiteli, svému jedinému cíli (...) Nikdo a za žádných okolností si nemůže osobovat právo přímo zničit nevinnou lidskou bytost“ (Katechismus, 2258).

Člověk je někým jedinečným: je jediným tvorem na světě, kterého Bůh miluje pro něho samého.²⁰⁵ Je

určen k tomu, aby poznal a navěky miloval Boha, a jeho život je posvátný. Byl stvořen k obrazu a podobě Boží (srov. Gn 1, 26–27), a to je nejhlubší základ lidské důstojnosti a přikázání nezabiješ.

Kniha Genesis představuje zneužívání lidského života jako následek prvotního hříchu. Hospodin se vždy projevuje jako ochránce života: dokonce i Kainova života poté, co Kain zabil svého bratra Ábela; krev jeho krve, předobraz všech vražd. Nikdo nesmí brát spravedlnost do vlastních rukou a nikdo si nemůže uzurpovat právo zacházet volně s životem bližního (srov. Gn 4, 13–15).

Toto přikázání se vztahuje na lidské bytosti. Je dovoleno používat zvířata pro získání obživy, k výrobě oděvů atd.: Bůh je stvořil, aby sloužila člověku. Přijatelnost či nepřijatelnost zabíjení zvířat pochází z nepořádku,

který může zasahovat do lidských vášní, nebo z požadavků spravedlnosti (zda jsou majetkem jiného člověka) (srov. Katechismus, 2417). Mimoto nelze zapomínat, že člověk není „majitelem“ stvoření, ale správcem, a má proto povinnost respektovat a pečovat o přírodu, kterou potřebuje k svému vlastnímu životu a rozvoji (srov. Katechismus, 2418).

2. Plnost tohoto přikázání

Přikázání chránit lidský život „tkví v samotné hloubce Božího přikázání ctít a milovat každého jednotlivce a jeho život“.²⁰⁶___

Milosrdenství a odpuštění je Bohu vlastní; i v životě Božích dětí má být přítomno milosrdenství, které nás vede k tomu, abychom měli v srdci soucit s cizím neštěstím:

„Blahoslavení milosrdní, neboť oni dojdou milosrdenství“ (Mt 5, 7).²⁰⁷___

Rovněž je nutné naučit se odpouštět urážky (srov. Mt 5, 22). Když nás někdo urazí, je třeba se snažit nehněvat a nedovolit, aby zloba zaplavila srdce. V Otčenáši – modlitbě, kterou nám Ježíš zanechal jako nedělní modlitbu – Pán spojuje odpouštění – odpouštění urážek, jichž jsme se dopustili my – s odpouštěním urážek, kterých se nám dostalo od druhých (srov. Mt 6,9–13; Lk 11, 2–4). V tomto boji nám může pomoci: rozjímat nad utrpením našeho Pána, který nám odpustil a vykoupil nás tím, že s láskou a trpělivostí snášel nespravedlnosti; uvažovat nad tím, že pro křesťana nemá být nikdo cizincem nebo nepřítelem (srov. Mt 5, 44–45); myslet na posmrtný soud, kde budeme souzeni z lásky k bližnímu; připomínat si, že křesťan má přemáhat zlo dobrem (srov. Řím 12, 21); vidět v urážkách příležitost k vlastnímu očišťování.

3. Úcta k lidskému životu

Páté přikázání prikazuje nezabíjet. Odsuzuje také bití, zraňování nebo jakékoliv nespravedlivé ubližování sobě samému a bližnímu na těle, ať už kvůli sobě, nebo kvůli druhým; dále urážet druhého hanlivými slovy nebo mu přát zlo. V tomto přikázání se také zakazuje způsobovat smrt sobě samému (sebevražda).

3.1. Úmyslná vražda

„Páté přikázání zakazuje jako těžce hříšné přímé a úmyslné zabití. Vrah a ti, kteří úmyslně spolupracují na zabití, páchají hřích, který volá k nebi o pomstu (srov. Gn 4, 19)“ (Katechismus, 2268).²⁰⁸

Encyklika *Evangelium vitae* formulovala definitivním a neomylným způsobem následující negativní normu: „S autoritou, kterou Kristus přenesl na Petra a

jeho nástupce, ve spojení s biskupy církve katolické, *potvrzujeme, že přímé a úmyslné zabití nevinného člověka je vždy aktem zcela nemorálním*. Toto učení, jehož kořeny tkví až v onom nepsaném zákoně, který může ve světle vlastního rozumu každý člověk najít ve svém srdci (srov. Řím 2, 14–15), je dále potvrzeno učením Písma svatého, doporučeno církevní tradicí a všeobecně rozšířeno řádným učitelským úřadem církve.²⁰⁹ Vražda, která je bez výjimky těžce nemorální, je tedy takový čin, který odpovídá dobrovolné volbě a je zaměřen proti nevinné osobě. Legitimní obrana a trest smrti proto nejsou zahrnuty do této absolutní formulace a jsou předmětem zvláštního jednání.²¹⁰

Vložení života do rukou člověka zahrnuje moc s ním disponovat, což s sebou nese umění správně s ním zacházet ve spolupráci s Bohem. Vyžaduje to přístup lásky a služby, ne

svévolnou nadvládou: jedná se o služebnou pravomoc, která není absolutní, ale je odrazem jedinečné a nekonečné nadvlády Boha.²¹¹

3.2. Potrat

„Lidský život musí být absolutně respektován a chráněn již od okamžiku početí“ (Katechismus, 2270). Je nepřípustná jakákoli diskriminace, dokonce ani taková, která je založena na různých etapách vývoje života. V konfliktních situacích je rozhodující přirozená příslušnost k lidskému biologickému rodu. Na základě toho se biomedicínským výzkumům nekladou jiné hranice, odlišné od těch, které lidská důstojnost stanoví pro jakékoli jiné pole lidské činnosti.

„Úmyslný potrat, ať již je sám cílem nebo pouze prostředkem, je vždy závažným morálním přestupkem, neboť představuje záměrné zabití nevinného člověka.“²¹² Výraz cíl nebo

prostředek zahrnuje oba způsoby přímé dobrovolnosti: v tomto případě ten, kdo jedná, chce vědomě zabít, a proto čin provádí.

„Žádná okolnost tedy, žádný cíl ani žádný zákon na světě nemůže nikdy ospravedlnit čin, který je ve své podstatě nedovolený a nesprávný, protože odporuje zákonu Božímu, vepsanému v srdci každého člověka, hlásanému církví a poznatelnému také rozumem.“²¹³ Úcta k životu musí být uznána jako limit, který žádná individuální nebo státní činnost nemůže překročit. Nezadatelné právo na život každé nevinné lidské osoby je konstitutivním prvkem občanské společnosti a jejího zákonodárství a jako takové má být uznáno a respektováno jak ze strany společnosti, tak ze strany politické moci (srov. Katechismus, 2273).²¹⁴

Můžeme tak říci, že „moc je požadavek řádu duchovního a

pochází od Boha. Jestliže tedy vládcí států ukládají zákony nebo něco nařizují v rozporu s tímto řádem, a tedy v rozporu s vůlí Boží, pak moc, která jim byla svěřena, nemá pro svědomí občanů závaznou platnost (...). V takovém případě moc dokonce přestává být mocí a následkem je hanebné bezpráví“.²¹⁵ „Takové zákony nejen že nezavazují ve svědomí, ale naopak je zde závažná a jasná povinnost postavit se proti nim odporem ve svědomí.“²¹⁶

„Protože s embryem (zárodkem) se musí od samého početí zacházet jako s osobou, musí být hájeno ve své integritě (celistvosti), opatrováno, léčeno a pokud možno uzdraveno, tak jako každá jiná lidská bytost“ (Katechismus, 2274).

3.3. Eutanázie

„*Eutanázie ve svém základním a vlastním smyslu je činnost nebo opomenutí, které ve své podstatě a*

záměru působí smrt, aby tak byla odstraněna bolest (...). *Je to těžké porušení Božího zákona*, protože je to vědomé zabití lidské osoby, které je morálně nepřijatelné (...). Takové jednání – podle okolností – má za následek stejné zlo jako sebevražda nebo vražda.“²¹⁷Jde o jeden z následků, které jsou v těžkém rozporu s důstojností lidské osoby; může k nim vést hédonismus a ztráta křesťanského smyslu bolesti.

„Přerušeni nákladných, nebezpečných, mimořádných nebo neúměrných léčebných procedur vzhledem k očekávaným výsledkům může být oprávněné. Nechce se tím přivodit smrt: uzná se, že jí nelze zabránit“ (Katechismus, 2278).²¹⁸

Naopak „i když se má za to, že se už blíží smrt, nelze oprávněně přerušit léčebné procedury, které se obvykle nemocné osobě poskytují“ (Katechismus, 2279).²¹⁹

Umělá výživa a hydratace je obvyklá péče, kterou je třeba poskytovat každému nemocnému.²²⁰___

3.4. Sebevražda

„Jsme správci, a ne vlastníky života, který nám Bůh svěřil.

Nedisponujeme s ním“ (Katechismus, 2280). „Sebevražda se přičí přirozenému lidskému sklonu zachovat si svůj život a udržet jej i nadále. Závažně odporuje správné lásce k sobě. Zároveň je to urážka lásky k bližnímu, protože nespravedlivě láme svazky solidarity s rodinným společenstvím, s národní i lidskou společností, vůči nimž máme závazky. Sebevražda je proti lásce k živému Bohu“ (Katechismus, 2281).²²¹___

Dát přednost vlastní smrti pro záchranu cizího života není sebevraždou, naopak může představovat čin extrémní lásky.

3.5. Oprávněná obrana

Zákaz způsobit smrt neruší právo zabránit tomu, aby nespravedlivý útočník způsobil škodu.²²² Oprávněná obrana může být dokonce závažnou povinností pro toho, kdo je zodpovědný za život druhého nebo za obecné dobro (srov. Katechismus, 2265).

3.6. Trest smrti

Hájit obecné dobro společnosti vyžaduje, aby byl útočník postaven do takové situace, kdy nemůže ublížit. Oprávněná pravomoc proto může uložit tresty přiměřené závažnosti deliktu. Tresty mají za cíl odškodnit nepořádek způsobený přestupkem, bránit veřejný pořádek a bezpečí osob a nápravu viníka (srov. Katechismus, 2266). „Aby se dosáhlo tohoto cíle, musí být pečlivě zvažován a vybírán *druh a způsob trestu* a není možné odsuzovat provinilce k nejvyššímu trestu, totiž

trestu smrti, nejedná-li se o případ absolutní nezbytnosti, totiž o případ, kdy se společnost nemůže bránit jinak (...). Dnes se tyto případy vyskytují velmi zřídka, pokud vůbec.“²²³ —

4. Úcta k důstojnosti lidských osob

4.1. Úcta k duši bližního: pohoršení

Křesťané jsou povinni starat se kromě těla také o nadpřirozený život a zdraví duše bližního.

Opačným případem je pohoršení: „Je to postoj nebo chování, které navádí druhé k páchání zla. Kdo pohoršuje, stává se pokušitelem svého bližního (...). Pohoršení je těžkým hříchem, jestliže ten, kdo je svým jednáním nebo opomenutím vyvolává, vědomě uvádí druhé do těžkého hříchu“ (Katechismus, 2284). Pohoršení se lze dopustit

nespravedlivými komentáři, šířením nemravných filmů, knih a časopisů, neslušným oblékáním atd.

„Pohoršení nabývá zvláštní závažnosti pro postavení těch, kteří je dávají, nebo pro slabost těch, kteří jsou mu vystaveni“ (Katechismus, 2285): „Kdo však jedno z těchto nepatrných, které ve mně věří, svede ke hříchu, pro toho by bylo lépe, aby mu byl pověšen na krk mlýnský kámen a aby byl potopen hluboko do moře“ (Mt 18, 6).²²⁴

4.2. Úcta k tělesnému zdraví

Úcta k vlastnímu tělu je požadavkem lásky, neboť tělo je chrámem Ducha svatého (srov. 1 Kor 6, 19; 3, 16 a násl.; 2 Kor 6, 16). Máme povinnost – v míře, v jaké to na nás závisí – pečovat o tělesné zdraví, jež je prostředkem pro službu Bohu a lidem. Avšak tělesný život není absolutní hodnotou: křesťanská morálka se staví proti novopohanské

koncepti, která podporuje kult těla a může vést k překroucení lidských vztahů (srov. Katechismus, 2289).

„Ctnost mírnosti má člověka vést k tomu, aby se vyhnul jakékoliv přemíře v jídle, požívání alkoholu, kouření, užívání léků. Ti, kdo ve stavu opilosti nebo pro bezuzdnou zálibu v rychlosti ohrožují na silnicích, na moři nebo při létání bezpečnost druhých i svoji, dopouštějí se těžkého provinění“ (Katechismus, 2290).

Užívání drog je těžkou vinou, protože způsobuje vážné škody na zdraví a uhýbání před odpovědností za činy, jichž se člověk může dopustit pod jejich vlivem. Pokoutní výroba a obchod s drogami je nemorální (srov. Katechismus, 2291).

Vědecké bádání nemůže opravňovat činy, které samy o sobě odporují důstojnosti lidí a mravnímu zákonu. S žádnou lidskou bytostí nemůže být

zacházeno jako s prostředkem pro vědecký pokrok (srov. Katechismus, 2295). Umělé oplodňování nebo používání embryí k pokusům je v rozporu s touto zásadou.

4.3. Transplantace orgánů

Darování orgánů pro transplantaci je oprávněné a může představovat čin lásky, pokud je darování naprosto svobodné a nezištné²²⁵ a respektuje řád spravedlnosti a lásky.

„Člověk může darovat pouze to, čeho se může vzdát bez vážného nebezpečí nebo škody na vlastním životě či tělesné integritě, ze spravedlivého a přiměřeného důvodu. Je pochopitelné, že životní orgány mohou být darovány až po smrti.“²²⁶ —

Je nutné, aby dárce nebo jeho zástupci dali vědomý souhlas (srov. Katechismus, 2296). Toto darování „ač samo o sobě dovolené, se může

stát nedovoleným, pokud porušuje práva a city druhých, kteří mají na starosti péči o zesnulého: na prvním místě blízcí příbuzní; může se však jednat i o další osoby v závislosti na veřejných nebo osobních právech“.²²⁷—

4.4. Úcta k fyzické svobodě a tělesné integritě

Únosy a braní rukojmí je mravně nepřipustné: znamená to zacházet s lidmi jako s prostředky k dosažení různých cílů a brát jim nespravedlivě svobodu. Terorismus a mučení je rovněž v těžkém rozporu se spravedlností a láskou.

„Kromě případů z přísně terapeutických důvodů jsou proti mravnímu zákonu přímo zamýšlené amputace, mrzačení nebo sterilizace nevinných osob“ (Katechismus, 2297). Nejsou proto v rozporu s mravním zákonem činy, ke kterým dochází z terapeutických důvodů nezbytných pro tělesné dobro v jeho

celistvosti a které nejsou chtěny ani jako cíl ani jako prostředek, ale jsou trpěny a tolerovány.

4.5. Úcta k zesnulým

„S těly zesnulých se má zacházet s úctou a láskou ve víře a v naději na vzkříšení. Pohřbívání mrtvých je jeden ze skutků tělesného milosrdenství (srov. Tob 1, 16–18); vzdává čest Božím dětem, chrámům Ducha svatého“ (Katechismus, 2300).

„Církev velmi doporučuje zachovat zbožný zvyk pohřbívání těl zemřelých do země; nezakazuje však pohřeb žehem, pokud nebyl zvolen z důvodů odporujících křesťanské nauce“ (Kodex kanonického práva, kán. 1176).

5. Obrana míru

„Blahoslavení tvůrci pokoje, neboť oni budou nazváni Božími syny“ (Mt 5, 9). Znakem synovského ducha je

být rozsévatelem pokoje a radosti.²²⁸___

„Míru na zemi nelze dosáhnout bez ochrany majetku osob, svobodné komunikace mezi lidskými bytostmi, respektování důstojnosti osoby a národů a trvalého pěstování bratrství (...). Je plodem spravedlnosti (Iz 32,17) a důsledkem lásky“ (Katechismus, 2304).

„Kvůli zlu a nespravedlnostem, které vyvolává každá válka, církev naléhavě všechny vybízí, aby se modlili a zasazovali o to, aby nás Boží dobrota uchránila odvěké pohromy válek (srov. 2. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 81, 4)“ (Katechismus, 2307).

Existuje „oprávněná obrana vojenskou mocí“. Ale „takové rozhodnutí je pro svou závažnost podrobena přísným podmínkám mravní oprávněnosti“ (Katechismus, 2309).²²⁹___

„Nespravedlnosti, přehnané nerovnosti hospodářského nebo sociálního rázu, závist, nedůvěra a pýcha, které zhoubně řadí mezi lidmi i národy, neustále ohrožují mír a vyvolávají války. Všechno, co se koná k odstranění těchto nepořádků, přispívá k budování míru a k zažehnání války“ (Katechismus, 2317).

„Miluj svou vlast: vlastenectví je křesťanská ctnost. Ale jestliže se vlastenectví zvrátí v nacionalismus, který vede k tomu, že se jedny národy dívají lhostejně, s pohrdáním – bez křesťanské lásky a spravedlnosti – na jiné národy, je to hřích.“²³⁰

Pau Agulles Simó

Základní použitá literatura

– Katechismus katolické církve, 2258–2330.

– Jan Pavel II., enc. *Evangelium vitae*, 25–III–95, kap. III.

Téma 36 - Šesté přikázání

1. Stvořil je jako muže a ženu

To, že Bůh vyzval muže a ženu, aby „rostli a množili se“, je třeba vždy chápat z pohledu stvoření učiněného k „obrazu a podobě“ Trojice (srov. Gn 1). Vlivem toho není lidské plození v širším kontextu sexuality něčím „čistě biologickým, ale týká se nejvnitřnějšího jádra lidské osoby jako takové“ (Katechismus, 2361); a je proto podstatně odlišné od sexuality vlastní životu zvířat.

„Bůh je láska“ (1 Jan 4, 8) a jeho láska je plodná. Bůh chtěl, aby na této plodnosti měl účast i lidský tvor a spojil plození každé nové osoby se zvláštním úkonem lásky mezi mužem a ženou.²³¹ „Pohlavnost není nic zahanbujícího, je to Boží dar,

který má být správně zaměřen k životu, lásce a plodnosti.“²³² —

Člověk je jedinec složený z těla a duše, proto milostný úkon plození vyžaduje účast všech dimenzí lidské osoby: tělesnost, city, ducha.²³³ —

Prvotní hřích porušil soulad člověka se sebou samým a s ostatními. Tento zlom měl zvláštní dopad na schopnost člověka prožívat rozumově sexualitu. Na jedné straně bylo v rozumu zatemněno neoddělitelné pouto, které existuje mezi citovými a plodícími dimenzemi manželského spojení, na straně druhé byla ztížena převaha vůle nad citovou a tělesnou dynamičností sexuality.

Potřeba očištění a zrání, které sexualita v takových podmínkách vyžaduje, neznamena žádným způsobem její odmítání či negativní pojmání tohoto daru, který muž a žena dostali od Boha. Je spíše

zapotřebí „jeho uzdravení k jeho skutečné velikosti“.²³⁴ V tomto úkolu hraje zásadní roli ctnost čistoty.

2. Povolání k čistotě

Katechismus hovoří o povolání k čistotě, protože tato ctnost je podmínkou a podstatnou součástí povolání k lásce, k sebedarování, k němuž Bůh každého volá. Čistota umožňuje lásku v tělesnosti a skrze ni.²³⁵ Určitým způsobem lze říci, že čistota je ctnost, která lidskou osobu uschopňuje a vede k umění správně žít, k laskavosti a vnitřnímu pokoji ve vztahu k ostatním lidem a k sobě samé; lidská sexualita totiž prochází všemi mohutnostmi, od toho nejtělesnějšího a hmotného až po to nejduchovnější, a zabarvuje různé mohutnosti podle toho, zda se jedná o mužské či ženské pohlaví.

Ctnost čistoty proto není pouhým řešením nepořádku, který působí

prvotní hřích v sexuální oblasti, ale radostným souhlasem, neboť umožňuje milovat Boha a skrze něj i ostatní lidi celým srdcem, celou duší, celou myslí a celou silou (srov. Mt 12, 30).²³⁶___

„Ctnost čistoty úzce souvisí se základní ctností mírnosti“ (Katechismus, 2341) a „vyjadřuje zdařilou integraci pohlavnosti v člověku a tím vnitřní jednotu člověka v jeho tělesném a duchovním bytí“ (Katechismus, 2337).

Při formaci lidí, a to zejména mladých, je důležité hovořit o čistotě, vysvětlovat hluboký a těsný vztah mezi schopností milovat a sexualitou a plozením. Jinak by se mohlo zdát, že se jedná o negativní ctnost, neboť velká část boje o čistotu spočívá ve snaze ovládat vášně, které se za určitých okolností zaměřují na dobra, jež nejsou rozumově

zaměřitelná na dobro člověka,
*uvažovaného v jeho celistvosti.*²³⁷

Člověk v současném stavu nemůže zachovávat přirozený mravní zákon, a tudíž ani čistotu, bez pomoci milosti. Neznamená to nemožnost dosažení lidské ctnosti schopné ovládat vášně v této oblasti, ale konstatování velikosti zranění způsobeného hříchem, vyžadujícího Boží pomoc pro dokonalou reintegraci člověka.²³⁸

---

3. Výchova k čistotě

Čistota umožňuje nadvládu nad žádostivostí, což je důležitá součást sebeovládání. Tato nadvláda je úkol na celý život a vyžaduje opakované úsilí, které může být v některých obdobích zvláště intenzivní. Čistota má s pomocí milosti Boží a asketického boje vždy růst (srov. Katechismus, 2342).²³⁹

„Láska je formou všech ctností.
Čistota se pod jejím vlivem jeví jako
škola osobního dávání
se“ (Katechismus, 2346).

Výchova k čistotě je něčím mnohem víc, než tím, co někteří neúplně nazývají sexuální výchova a co se především zabývá poskytováním informací o fyziologických aspektech lidského rozmnožování a o antikoncepci. Opravdová výchova k čistotě se nespokojuje jen podáním informací o biologických aspektech, ale pomáhá uvažovat o osobních a mravních hodnotách, jež vstupují do hry ve vztahu se zrozením lidského života a osobním zráním. Dále živí velké ideály lásky k Bohu a k ostatním skrze uplatňování ctností velkorysosti, sebedarování, studu, který chrání intimitu, atd. Tyto ctnosti pomáhají člověku přemáhat sobectví a pokušení uzavírat se do sebe.

V tomto úsilí mají rodiče velmi důležitou odpovědnost, neboť jsou těmi prvními a hlavními učiteli svých dětí ve výchově k čistotě.²⁴⁰___

Důležitými prostředky ve snaze o praktikování této ctnosti jsou:

a) modlitba: prosit Boha o ctnost svaté čistoty;²⁴¹___ časté přijímání svátostí: jsou lékem na naši slabost;

b) intenzivní práce; vyhýbat se zahálce;

c) umírněnost v jídle a pití;

d) dbát na detaily v oblasti studu a střídmosti, v oblékání atd.

e) nečíst nevhodné knihy, časopisy či noviny; nesledovat nemravné filmy;

f) velká upřímnost v duchovním vedení;

g) zapomenutí na sebe;

h) velká zbožnost k Nejsvětější Panně Marii, *Mater pulchrae dilectionis*.

Čistota je ctnost především osobní. Zároveň však „zahrnuje také kulturní úsilí“ (Katechismus, 2344), neboť „pokrok lidské osoby a rozvoj společnosti na sobě vzájemně závisí“.²⁴² Respektování práv člověka vyžaduje respekt k čistotě; zvláště pak právo „na informace a výchovu, respektující mravní a duchovní stránky lidského života“ (Katechismus, 2344).²⁴³

Konkrétní projevy, jimiž je tato ctnost utvářena a skrze něž roste, se liší podle obdrženého povolání. „Ženaté či provdané osoby jsou povolány žít manželskou čistotou; jiné zachovávají čistotu ve zdrženlivosti“ (Katechismus, 2349).

4. Čistota v manželství

Pohlavní spojení „je zaměřeno na manželskou lásku muže a ženy“ (Katechismus, 2360): čili „se uskutečňuje opravdu lidským způsobem jenom tenkrát, když je začleněna do lásky, s jakou se muž a žena sobě navzájem až do smrti bezvýhradně zavazují“.²⁴⁴___

Velikost úkonu, kterým muž a žena svobodně spolupracují na stvořitelském působení Boha, vyžaduje přísné mravní podmínky právě pro jeho antropologický význam: schopnost zplodit nový lidský život povoláný k věčnosti. To je důvod, kvůli němuž člověk nesmí dobrovolně oddělovat pojící a plodivé dimenze tohoto úkonu, jak je tomu v případě antikoncepce.²⁴⁵___

Manželé, kteří žijí manželskou čistotou, dokáží najít nejvhodnější okamžiky pro toto tělesné spojení

tak, aby se v každém úkonu vždy odráželo sebedarování, jímž je.²⁴⁶___

Na rozdíl od plodivé dimenze, již lze uskutečňovat opravdu lidským způsobem pouze prostřednictvím manželského svazku, spojující a citová dimenze vlastní tomuto úkonu se může a má projevovat mnoha dalšími způsoby. To vysvětluje, že když kvůli zdraví nebo z jiného důvodu manželé nemohou uskutečňovat manželské spojení, nebo rozhodnou, že je lepší dočasně se zdržet (nebo ve zvláště těžkých situacích se definitivně zdržet) úkonu vlastního manželství, mohou a mají nadále pokračovat v tomto sebedarování, které dává růst právě osobní lásce, jejímž projevem je právě tělesné spojení.

5. Čistota v celibátu

Bůh volá některé, aby žili své povolání k lásce zvláštním

způsobem, v apoštolském celibátu.²⁴⁷
Způsob naplňování křesťanského povolání k apoštolskému celibátu vyžaduje zdrženlivost.²⁴⁸ Toto vyloučení užívání plodivé schopnosti v žádném případě neznamena vyloučení lásky či citovosti.²⁴⁹ Naopak svobodné darování možného manželského života Bohu uschopňuje osobu milovat a darovat se mnoha dalším mužům a ženám a pomáhat jim nalézt Boha, který je důvodem tohoto celibátu.²⁵⁰

Tento způsob života má být vždy považován a prožíván jako dar, neboť nikdo si nemůže osvojovat schopnost být věrný Pánu na této cestě bez pomoci milosti.

6. Hříchy proti čistotě

Proti čistotě je chlípnost, která je „nezřízenou touhou nebo bezuzdným vyžíváním se ve smyslné rozkoši. Pohlavní rozkoš je mravně

nezřízená, když se vyhledává pro ni samu, mimo její zaměření na plození a na životní spojení“ (Katechismus, 2351).

Protože pohlavnost zaujímá ústřední dimenzi lidského života, jsou hříchy proti čistotě vždy těžké pro svou látku, a vedou tudíž ke ztrátě dědictví Božího království (srov. Ef 5, 5). Mohou však být i lehké, chybí-li plné vědomí nebo dokonalý souhlas.

Neřest chlípnosti s sebou nese mnoho závažných následků: zaslepenost mysli, jež zatemňuje náš cíl a naše dobro; oslabení vůle, jež se stane neschopnou jakéhokoli úsilí a skončí v pasivitě, nechuti k práci, službě atd.; připoutanost k pozemským dobrům, pro něž člověk zapomene na dobra věčná; a konečně lze dojít až k nenávisti k Bohu, který se chlípnému člověku jeví jako největší překážka v uspokojování jeho smyslnosti.

Sebeukájení (masturbace) je „úmyslné vydráždění pohlavních orgánů s cílem zakoušet pohlavní rozkoš“ (Katechismus, 2352). „Jak učitelský úřad církve, v linii stálé tradice, tak i mravní smysl věřících bez váhání tvrdily, že sebeukájení je skutek vnitřně a těžce nezřízený.“²⁵¹ — Pro svou povahu je masturbace v rozporu s křesťanským smyslem pohlavnosti, která má sloužit lásce. Protože je to osamocené a sobecké užívání pohlavnosti, postrádající pravdu lásky, ponechává člověka nespokojeného a vede k prázdnotě a znechucení.

„Smilstvo je tělesné spojení svobodného muže se svobodnou ženou, kteří neuzavřeli manželství. Závažně odporuje důstojnosti osob a lidské pohlavnosti, přirozeně zaměřené jak na dobro manželů, tak na plození a výchovu dětí“ (Katechismus, 2353).

Cizoložství „označuje manželskou nevěrnost. Když dva partneři, z nichž je alespoň jeden sezdaný, navazují mezi sebou pohlavní vztah, i třeba chvílkový, dopouštějí se cizoložství“ (Katechismus, 2380).²⁵²___

Sami o sobě jsou proti čistotě rozhovory, pohledy, projevy náklonnosti k jiné osobě, a to i mezi snoubenci, prováděné s žádostivostí nebo představující blízkou příležitost k hříchu, který je chtěný nebo neodmítaný.²⁵³___

Pornografie – vystavování lidského těla jako pouhého předmětu žádostivosti – a prostituce – přeměna vlastního těla v předmět finančního obchodu a tělesné rozkoše – jsou těžká provinění proti pohlavnímu řádu, která kromě toho, že zraňují důstojnost osob, které se tomu propůjčují, jsou vředem na společnosti (srov. Katechismus, 2355).

„Znásilnění je násilné vniknutí do pohlavní intimity nějaké osoby. Je potupením spravedlnosti a lásky. Znásilnění hluboce porušuje právo každého člověka na úctu, na svobodu, na tělesnou a mravní neporušenost. Působí těžkou škodu, která může oběť poznamenat na celý život. Je to vždy vnitřně zlý skutek. Ještě těžší je znásilnění spáchané blízkými příbuznými (incest) nebo vychovateli na dětech, které jim byly svěřeny“ (Katechismus, 2356).

„Homosexuální úkony jsou vnitřně nezřízené“, jak vždy prohlašovala tradice církve.²⁵⁴ Toto přísné mravní hodnocení zmíněných úkonů nesmí ani v nejmenším předčasně soudit osoby, které mají homosexuální sklony,²⁵⁵ neboť mnohdy je pro ně jejich stav těžkou zkouškou.²⁵⁶ Také tyto osoby „jsou povolány k čistotě. Skrze ctnost sebeovládání, jež vychovává k vnitřní svobodě, často skrze podporu nezištného přátelství,

modlitbu a svátostnou milost mohou a mají se postupně a rozhodně přibližovat ke křesťanské dokonalosti“ (Katechismus, 2359).

Pablo Requena

Základní použitá literatura

– Katechismus katolické církve, 2331–2400.

– Benedikt XVI., enc. *Deus caritas est*, 25–XII–2005, 1–18.

– Jan Pavel II., ap. exh. *Familiaris consortio*, 22–XI–1981.

Doporučená literatura

– Sv. Josemaría, Protože uvidí Boha. *Boží přátelé*, 175–189; Manželství, křesťanské povolání. *Jít s Kristem*, 22–30.

– Kongregace pro nauku víry, dekl. *Lidská osoba*, 29–XII–1975.

– Kongregace pro katolickou výchovu, dekl. *Výchovné směrnice o lidské lásce*, 1–XI–1983.

– Papežská rada pro rodinu, *Lidská sexualita: pravda a význam*, 8–XII–1983.

– Papežská rada pro rodinu, *Lexikon nejednoznačných a diskutovaných výrazů týkajících se rodiny, života a etických otázek* (2003). (Zvláště zajímavá pro rodiče a vychovatele je stať *Sexuální výchova* od Aquilina Polaino-Lorente).

Téma 37 - Sedmé přikázání

Pau Agulles

„Sedmé přikázání zakazuje brát nebo si neprávem ponechávat majetek bližního a jakýmkoliv způsobem působit škody na jeho majetku. Přikazuje spravedlnost a lásku ve správě pozemských statků a plodů lidské práce. S ohledem na obecné

blaho požaduje, aby se respektovalo všeobecné určení statků a právo na soukromé vlastnictví. Křesťanský život se snaží zaměřovat statky tohoto světa k Bohu a k bratrské lásce“ (Katechismus, 2401).

1. Všeobecné určení pozemských statků a soukromé vlastnictví majetku

„Na počátku Bůh svěřil zemi a její zdroje společné správě lidstva, aby o ně pečovalo, svou prací ji ovládalo a těšilo se z jejích plodů (srov. Gn 1, 26–29). Dobra stvoření jsou určena všemu lidskému pokolení“ (Katechismus, 2402).

Nicméně „nabývání majetku je oprávněné, aby se zajistila svoboda a důstojnost osob, aby každý mohl uspokojit své základní potřeby a potřeba těch, za které nese odpovědnost“ (tamtéž).

„Právo na soukromé vlastnictví, získané nebo přijaté oprávněně, neruší původní darování země celému lidstvu. Všeobecné určení pozemských statků zůstane prvotní,²⁵⁷ i když rozvoj obecného dobra vyžaduje respektování soukromého vlastnictví, práva na ně a na jeho užívání“ (Katechismus, 2403).

Respektování práva na soukromé vlastnictví je důležité pro spořádaný rozvoj společenského života.

„Člověk, který užívá stvořených statků, se musí na věci právem držené dívat nejen jako na své, ale též jako na společné, a to v tom smyslu, aby mohly být nejen k jeho vlastnímu prospěchu, ale i k prospěchu druhých“ (2. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 69, 1). Vlastnictví majetku dělá z toho, komu patří, správce Prozřetelnosti, který se má snažit, aby majetek přinášel užitek a aby se dělil o plody majetku s druhými, na prvním místě

se svými nejbližšími“ (Katechismus, 2404).

Marxistický socialismus a zvláště komunismus, který mezi jiným usiluje o absolutní podřízenost jedince společnosti, popírá právo osoby na soukromé vlastnictví dober získaných výrobou (ta, která slouží k výrobě dalších dober, jako země, určité továrny atd.), a tvrdí, že pouze stát může vlastnit tato dobra, protože je potřebuje pro nastolení společnosti bez tříd.²⁵⁸___

„Církev v moderním věku odmítla totalitní a bezbožecké ideologie spojené s „komunismem“ nebo „socialismem“. Z druhé strany také zavrhla v praxi „kapitalismu“, individualismus a svrchovaný primát tržního zákona nad lidskou prací“ (Katechismus, 2425).²⁵⁹___

2. Užívání majetku: umírněnost, spravedlnost a solidarita

„Respektování lidské důstojnosti v hospodářských záležitostech vyžaduje praktické uplatňování ctnosti mírnosti, aby se krotilo lpění na věcech tohoto světa, a ctnosti spravedlnosti, aby bylo bližnímu podle práva dáváno to, co mu náleží; rovněž pak uskutečňování vzájemné lidské solidarity“ (Katechismus, 2407).

Součástí mírnosti je ctnost chudoby, která nespočívá v tom nemít, nýbrž být odpoutaný od hmotných dober, spokojit se s tím, co postačuje k střídmemu a umírněnému životu²⁶⁰ a spravovat dobra tak, aby mohla sloužit druhým. Náš Pán nám dal příklad chudoby a odpoutanosti od svého příchodu na svět až po svou smrt (srov. 2 Kor 8, 9). Ukázal také na škodu, kterou může způsobit lpění na

bohatství: „Bohatý jen těžko vejde do Božího království“ (Mt 19, 23).

Spravedlnost jako mravní ctnost spočívá v návyku, na jehož základě se s trvalou a pevnou vůlí dává každému to, co mu náleží.

Spravedlnost mezi jednotlivými osobami se nazývá komutativní spravedlnost (např. placení daně); distributivní spravedlnost „stanoví, co dluží společenství občanům podle jejich přínosu a jejich potřeb“ (Katechismus, 2411);²⁶¹ a zákonná spravedlnost, která se týká toho, co občan dluží společenství (např. platit spravedlivé daně).

Ctnost solidarity je „pevná a trvalá odhodlanost usilovat o obecné blaho neboli dobro všech a jednoho každého, protože *všichni* jsme zodpovědní za všechny.“²⁶² Solidarita „více než sdílení dober hmotných, je sdílení dober duchovních“ (Katechismus, 1948).

3. Respektování majetku druhých

Sedmé přikázání zakazuje brát nebo si ponechávat nespravedlivě co je cizí nebo působit nespravedlivou škodu bližnímu na jeho dobrech.

Člověk se dopouští krádeže, když si tajně bere dobra bližního. Loupež je násilné zmocnění se cizích věcí.

Podvod je krádež provedená oklamáním bližního podvody, falešnými dokumenty atd. nebo zadržením spravedlivé mzdy. Lichva znamená požadovat za půjčenou částku větší úroky (obyčejně se zneužitím tíživé hmotné situace bližního).

„Rovněž jsou mravně nedovolené tyto skutky: spekulace, kterou se působí, aby se uměle měnilo hodnocení majetku s úmyslem z toho těžit na úkor druhých; korupce, jež ovlivňuje úsudek těch, kteří mají učinit rozhodnutí na základě práva;

přivlastnění a soukromé užívání společenských zařízení nějakého podniku; špatně provedené práce; daňový podvod; falšování šeků a faktur; přehnané výdaje; mrhání. Úmyslně poškozovat soukromé nebo veřejné vlastnictví odporuje mravnímu zákonu a vyžaduje náhradu“ (Katechismus, 2409).

„Smlouvy podléhající směnné (komutativní) spravedlnosti, která upravuje výměny mezi osobami a mezi institucemi při plném respektování jejich práv. Směnná spravedlnost přísně zavazuje; požaduje zachování vlastnických práv, zaplacení dluhů a splnění svobodně přijatých závazků“ (Katechismus, 2411).

„Dohody se mají přesně zachovávat tou měrou, jakou je závazek mravně spravedlivý“ (Katechismus, 2410).

Povinnost nápravy: kdo se dopustil nespravedlnosti, musí napravit

způsobenou škodu v největší možné míře. Navrácení ukradených věcí – či alespoň přání a předsevzetí je vrátit – je nezbytné pro obdržení svátostného rozhřešení. Povinnost náhrady je neodkladná: zaviněná prodleva zhoršuje škodu způsobenou věřiteli i vinu dlužníka. Fyzická nebo mravní nemožnost po dobu svého trvání zprošťuje od povinnosti náhrady. Povinnost může zaniknout např. tehdy, když věřitel dluh odpustí.²⁶³___

4. Sociální nauka církve

„Když církve plní své poslání hlásat evangelium, dosvědčuje člověku jménem Krista jeho důstojnost a jeho povolání k mezosobnímu společenství; učí ho požadavkům spravedlnosti a míru, které jsou ve shodě s Boží moudrostí“

(Katechismus, 2419). Celek tohoto učení o zásadách, jež mají řídit společenský život, se nazývá sociální

nauka a tvoří součást katolické morální nauky.²⁶⁴

Některá základní učení sociální nauky církve jsou: 1) transcendentní důstojnost lidské osoby a nedotknutelnost jejích práv; 2) uznání rodiny jako základní buňky společnosti založené na opravdovém nerozdělitelném manželství a na potřebě ho chránit a podporovat prostřednictvím zákonů o manželství, výchově a veřejné mravnosti; 3) učení o společném dobru a o funkci státu.

Poslání hierarchie církve je jiného řádu než poslání politické moci. Cíl církve je nadpřirozený a jejím posláním je vést lidi ke spáse. Hovoří-li proto magisterium o časných aspektech společného dobra, činí tak natolik, nakolik mají být zaměřené k Nejvyššímu dobru, našemu poslednímu cíli. Církev vynáší mravní soud v hospodářských

a společenských záležitostech
„vyžadují-li to základní práva lidské
osoby nebo spása duší“.²⁶⁵___

Je důležité zdůraznit, že „není věcí
církavních pastýřů zasahovat přímo
do politických záležitostí a do
uspořádání společenského života.
Tento úkol patří k povolání věřících
laiků, kteří jednají z podnětu spolu se
všemi svými spoluobčany“
(Katechismus,2442).²⁶⁶___

5. Hospodářská činnost a sociální spravedlnost

„Lidská práce pochází přímo od osob
stvořených k Božímu obrazu a
povolaných k tomu, aby pokračovaly
společně a pro druhé v díle stvoření
tím, že si podrobí zemi (srov. Gn 1,
28; 2. vatikánský koncil, konst.
Gaudium et spes, 34; Jan Pavel II.,
enc. *Centesimus annus*, 31). Práce je
tedy povinností: ‚Kdo nechce
pracovat, ať nejí‘ (2 Sol 3, 10). Práce

oslavuje dary Stvořitele a přijaté vlohy. Může být také výkupná“ (Katechismus, 2427).

Člověk, který pracuje ve spojení s Kristem, se stává spolupracovníkem Syna Božího na jeho vykupitelském díle. Práce je prostředek posvěcení lidí a pozemských skutečností, které jsou pronikány Kristovým duchem (srov. tamtéž).²⁶⁷

Ve své práci „má každý právo na hospodářské podnikání; každý má právem používat svých vloh k tomu, aby přispěl k rozmnožení statků, z nichž by měli prospěch všichni, a aby mohl sklízet z vlastního úsilí spravedlivé plody. Musí dbát o to, aby se řídil směrnicemi vydanými právoplatnou autoritou ke společnému dobru (srov. Jan Pavel II., enc. *Centesimus annus*, 1–5–1991, 32; 34)“ (Katechismus, 2429).²⁶⁸

Odpovědnost státu: „Hospodářství, zvláště pak tržní hospodářství, se

nemůže odehrávat v institucionálním, právním a politickém vakuu. Naopak, předpokládá jistotu individuální svobody a vlastnictví, jakož i stabilní měnu a výkonné veřejné služby. Hlavním úkolem státu proto je zaručovat tuto jistotu tak, aby ten, kdo pracuje a vyrábí, mohl užívat plodů své práce a byl motivován k tomu, aby ji vykonával efektivně a řádně.“²⁶⁹ —

Lidé odpovědní za vedení podniků „jsou povinni přihlížet k dobru lidí, a ne pouze ke zvyšování zisků. Ty však jsou nutné. Umožňují uskutečňovat investice, které zabezpečují budoucnost podniků a zaměstnanost“ (Katechismus, 2432). Na nich „spočívá hospodářská a ekologická odpovědnost za své jednání před společností“.²⁷⁰ —

„Přístup k práci a k povolání musí být otevřen pro všechny, bez

nespravedlivé diskriminace: mužům i ženám, zdravým i tělesně postiženým, vlastním občanům i přistěhovalcům (srov. Jan Pavel II., enc. *Laborem exercens*, 14–IX–1981, 19; 22–23). Společnost má podle okolností pomáhat občanům nacházet práci a zaměstnání (srov. Jan Pavel II., enc. *Centesimus annus*, 48)“ (Katechismus, 2433).

„Spravedlivá mzda je oprávněný plod práce. Upírat ji anebo zadržovat může představovat velkou nespravedlnost“ (Katechismus, 2434).

271

Sociální spravedlnost. Tento výraz se začal používat ve XX. století pro univerzální rozměr, kterého dosáhly problémy spravedlnosti. „Společnost zajišťuje sociální spravedlnost, když vytváří podmínky, které umožňují sdružením i jednotlivcům dosahovat toho, nač mají právo podle své přirozenosti a svého povolání“ (Katechismus, 1928).

Spravedlnost a solidarita mezi národy. „Bohaté národy mají velkou mravní odpovědnost vůči těm národům, které si samy nemohou zajistit prostředky vlastního rozvoje, nebo jim v tom bylo zabráněno následkem tragických dějinných událostí. Jde o povinnost solidarity a lásky; a také o povinnou spravedlnost, jestliže blahobyt bohatých národů pochází ze zdrojů, které nebyly spravedlivě placeny“ (Katechismus, 2439).

„Přímá pomoc je přiměřenou odpovědí na bezprostřední mimořádné potřeby, způsobené například přírodními pohromami, epidemiemi atd. Ta však nestačí napravit těžké škody vzešlé z ubohých poměrů ani trvale uspokojovat lidské potřeby“ (Katechismus, 2440).

Je také potřeba zreformovat mezinárodní hospodářské a finanční

instituce, aby mohly podporovat a posilovat rovnocenné vztahy k méně vyvinutým zemím (srov. tamtéž; Jan Pavel II., enc. *Sollicitudo rei socialis*, 30-12-1987, 16).

6. Spravedlnost a láska

Láska – *forma virtutum*, forma všech ctností –, která je na vyšší úrovni než spravedlnost, se neprojevuje pouze nebo především v darování většího množství, než se podle striktního práva má dát. Spočívá především v darování sebe sama – neboť to je láska – a má vždy doprovázet spravedlnost, kterou oživuje zevnitř. Spojení mezi spravedlností a láskou se projevuje například v tom, že to, co se má darovat, se daruje s radostí, nestarat se jen o práva druhé osoby, ale i o její potřeby, a všeobecně uplatňováním spravedlnosti s taktem a pochopením.²⁷²—

Spravedlnost má být vždy proniknuta láskou. Nelze se snažit řešit problémy lidského soužití pouze na základě spravedlnosti chápané jako domněle přiměřené, avšak anonymní fungování společenských struktur: „Při řešení různých záležitostí se snaž nepřehánět nikdy spravedlnost do té míry, že bys zapomněl na lásku“ (sv. Josemaría, *Brázda*, 973).

Spravedlnost a láska má být uplatňována především v péči o lidi v nouzi (chudé, nemocné atd.). Nikdy nebude možné dosáhnout takové společenské situace, v níž by byla zbytečná osobní péče o hmotné a duchovní potřeby bližního. Skutky tělesného a duchovního milosrdenství budou vždy potřeba (srov. Katechismus, 2447).

„Lásku – *Caritas* – bude vždycky potřebovat i ta nejspravedlivější společnost. Neexistuje žádné

spravedlivé státní uspořádání, jež by učinilo zbytečným službu lásky. Kdo chce odstranit lásku, je ochoten odstranit člověka jako člověka.

Vždycky bude utrpení, které bude potřebovat útěchu a pomoc. Vždycky bude osamocení. Vždycky budou situace hmotné nouze, v nichž bude zapotřebí pomoci ve smyslu žité lásky k bližnímu. Stát, který se o všechno stará a všechno bere na sebe, se nakonec stane byrokratickou instancí, která nemůže dát, co trpící člověk – každý člověk – potřebuje: láskyplnou osobní oddanost. ²⁷³

Lidská bída přitahuje slitování Krista Spasitele, který ji chtěl vzít na sebe a chtěl se ztotožnit s „těmi z nejposlednějších bratří“ (Mt 25, 40). I proto jsou ti, kteří strádají, předmětem přednostní lásky církve, která od počátku nepřestává usilovat o to, aby jim ulehčila a aby je bránila (srov. Katechismus, 2448).

Základní použitá literatura

– Katechismus, 2401–2463.

Doporučená literatura

– Sv. Josemaría, Život tváří Bohu i lidem. *Boží přátelé*, 154–174.

Téma 38 - Osmé přikázání

Juan Ramón Areitio

„Osmé přikázání zakazuje překrucovat pravdu ve vztazích k druhým. Tato mravní norma vyvěrá z povolání svatého lidu — být svědkem svého Boha, který je pravda a chce pravdu. Porušování pravdy vyjadřuje slovy nebo skutky odmítnutí úsilí o mravní poctivost: je vážnou nevěrností vůči Bohu a v tomto smyslu подрývá základy smlouvy“ (Katechismus, 2464).

1. Žít v pravdě

„Všichni lidé, protože jsou osoby..., jsou v souladu se svou důstojností pobádáni vlastní přirozeností a zároveň i mravně zavázáni hledat pravdu, především náboženskou. Jsou též zavázáni přidržet se poznané pravdy, a podle jejích požadavků zařídít celý svůj život.“²⁷⁴ —

Tendence člověka poznávat pravdu a projevovat ji slovem i skutkem byla pokřivena hříchem, který zranil lidskou přirozenost neznalostí rozumu a špatností vůle. Následkem hříchu se zmenšila láska k pravdě, lidé se navzájem podvádějí, mnohdy ze sobectví a pro vlastní zájmy. S Kristovou milostí může křesťan dosáhnout toho, aby byl jeho život ovládán pravdou.

Ctnost, která pomáhá říkat vždy pravdu, se nazývá pravdivost, upřímnost nebo přímost (srov.

Katechismus, 2468). Třemi základními aspekty této ctnosti jsou:

– upřímnost k sobě samému: je to uznání pravdy o vlastním jednání, vnějším i vnitřním: o úmyslech, myšlenkách, náklonnostech atd.; beze strachu jít až do důsledků pravdy, bez zavírání očí před realitou;²⁷⁵

– upřímnost k ostatním: lidské soužití by bylo nemožné, kdyby si lidé navzájem nedůvěřovali, to je, kdyby si neříkali pravdu nebo se podle ní nechovali, např. při dodržování dohod, nebo ještě šířeji dodržováním smluv, daného slova (srov. Katechismus, 2469);

– upřímnost k Bohu: Bůh vidí vše, ale protože jsme jeho děti, chce, abychom mu o všem říkali. „Boží dítě se setkává s Pánem jako se svým Otcem. Jeho vztah není ani ponížená úslužnost, ani formální úcta, ani pouhá zdvořilost, nýbrž je to vztah

proniknutý upřímností a důvěrou. Bůh si nás nezoškliví pro naše nevěrnosti. Náš nebeský Otec odpustí každou urážku, jen když se syn obrátí a opět k němu přimkne, lituje a prosí o odpuštění. Náš Pán je takový Otec, že dokonce předchází naši touhu po odpuštění a jde nám vstříc s otevřenou náručí, aby nám daroval svou milost.“²⁷⁶ ___

Upřímnost při zpovědi a v duchovním vedení je mimořádně účinný prostředek růstu ve vnitřním životě: v prostotě, pokoře a ostatních ctnostech.²⁷⁷ ___ Upřímnost je nezbytná pro vytrvalost na cestě za Kristem, protože Kristus je Pravda (srov. Jan 14, 6).²⁷⁸ ___

2. Pravda a láska

Písmo svaté učí, že je třeba říkat pravdu s láskou (Ef 4, 15). Upřímnost, stejně jako ostatní ctnosti, se má žít

pro lásku a s láskou (k Bohu a k lidem): taktně a s pochopením.

Bratrské napomenutí: je to evangelijní praxe (srov. Mt 18, 15), která spočívá v upozornění jiného na chybu, které se dopustil, nebo na nedostatek, aby se napravil. Je velkým projevem lásky k pravdě a bratrské lásky. Někdy může být vážnou povinností.

Prostota v jednání s druhými. Existuje tam, kde se projevuje úmysl přirozeným chováním. Prostota se rodí z lásky k pravdě a z přání, aby se pravda věrně odrážela ve vlastních skutcích, přirozeně, bez vyumělkovanosti: je také známa jako prostota života. Jako ostatní mravní ctnosti mají být prostota a upřímnost řízeny prozíravostí, aby byly opravdovými ctnostmi.

Upřímnost a pokora. Upřímnost je cestou k růstu v pokoře („Kráčejte v pravdě“ říkala sv. Terezie od Ježíše).

Pýcha, která tak snadno vidí cizí chyby – a přehání je nebo si je dokonce vymýšlí – si neuvědomuje své vlastní chyby. Neuspořádaná láska k vlastní výjimečnosti se vždy snaží zabránit tomu, aby nás ostatní viděli takové, jací jsme, se všemi našimi ubohostmi.

3. Vydávat svědectví pravdě

„Svědectví je úkonem spravedlnosti, který potvrzuje pravdu nebo ji dává poznat“ (Katechismus, 2472).

Křesťané mají povinnost vydávat svědectví Pravdě, jíž je Kristus. Mají být proto jasnými a koherentními svědky evangelia, aniž by svou víru skrývali. Opak – zatajování – by znamenalo stydět se za Krista, který řekl: „Kdo mě před lidmi zapře, zapřu i já před svým Otcem v nebi“ (Mt 10, 33).

„*Mučednictví* je nejvyšší svědectví vydané pravdě víry: znamení

svědectví, které sahá až k smrti. Mučedník vydává svědectví o zemřelém a zmrtvýchvstalém Kristu, s nímž je spojen s láskou“ (Katechismus, 2473). Má-li křesťan na výběr mezi zapřením víry (slovem či skutkem) a ztrátou pozemského života, má být připraven obětovat život: „Co prospěje člověku, když získá celý svět, ale ztratí svou duši?“ (Mk 8, 36). Kristus byl odsouzen na smrt, protože vydal svědectví pravdě (srov. Mt 26, 63–66). Velké množství křesťanů se stalo mučedníky, protože zůstali věrni Kristu, a „krev mučedníků se stala semenem nových křesťanů“.²⁷⁹

„Je-li mučednictví vrcholným svědectvím o morální pravdě, k němuž je povoláno jen poměrně málo lidí, existuje i jiné důsledné svědectví, které musí být ochotni každodenně vydávat všichni křesťané, a to i za cenu utrpení a

těžkých obětí. Vzhledem k mnoha různým těžkostem, jejichž překonávání může věrnost morálnímu řádu vyžadovat i za těch nejobyčejnějších okolností, křesťan je povolán – za pomoci Boží milosti, o niž prosí v modlitbě – aby vynakládal někdy až hrdinské úsilí, při němž ho podporuje ctnost síly, jejímž působením může, jak učí sv. Řehoř Veliký, věřící dospět až tak daleko, že „miluje obtíže tohoto světa s vyhlídkou na věčnou odměnu“ (Moralia in Job, 7, 21, 24).²⁸⁰

4. Porušování pravdy

„Lež spočívá v tom, že člověk říká nepravdu s úmyslem oklamat“ (sv. Augustin, *De mendacio*, 4, 5). Pán pranýřuje lež jako dílo satana: „Váš otec je ďábel... není v něm pravda. Když mluví lež, mluví z toho, co je mu vlastní, protože je lhář a otec lži“ (Jan 8, 44)“ (Katechismus, 2482).

„Závažnost lži se měří podle povahy pravdy, kterou zkresluje, podle okolností, úmyslů lháře, podle škod způsobených těm, kteří jsou jejími oběťmi“ (Katechismus, 2484). Může být předmětem smrtelného hříchu, „když těžce poškozuje ctnost spravedlnosti a lásky“ (tamtéž). Lehkovážné mluvení nebo upovídání (srov. Mt 12, 36) může snadno vést ke lži (nepřesné nebo nespravedlivé posuzování, přehánění, někdy i pomlvy).

Křivé svědectví a křivá přísaha:

„Tvrzení odporující pravdě, pronesené veřejně, nabývá zvláštní závažnosti. Je-li proneseno před soudem, stává se křivým svědectvím“ (Katechismus, 2476). Je povinností napravit způsobenou škodu.

„Respektování dobré pověsti osob činí nedovoleným každé chování a každé slovo, jež může způsobit

nespravedlivou škodu“ (Katechismus, 2477). Právo na čest a dobrou pověst – jak vlastní, tak cizí – je dobro drahocennější nad všechna bohatství a je velmi důležité pro osobní, rodinný i společenský život. Hříchy proti dobré pověsti bližního jsou:

–*opovážlivý úsudek*: tam, kde bez dostatečného důkazu se připustí jako pravdivá nějaká domnělá mravní vina bližního (např. usuzovat, že někdo jednal se zlým úmyslem, aniž by to bylo zjevné). „Nesudte, a nebudete souzeni, nezavrhuje, a nebudete zavrženi“ (Lk 6, 37) (srov. Katechismus, 2477).

– *utrhačství*: jakýkoliv útok na pověst bližního. Může být dvojího druhu: *nactiutrhaní* nebo *hanění* („hovořit špatně o někom“), které spočívá v odhalování skutečných hříchů nebo nedostatků bližního, aniž by k tomu byl objektivně platný důvod (nazývá se *pomluva*, pokud k němu dochází

za zády obviněného); a *očerňování*, které spočívá v připisování falešných hříchů a nedostatků bližnímu.

Pomluva v sobě skrývá dvojí zlo: proti pravdivosti a proti spravedlnosti (a to tím závažnější, čím horší je pomluva a čím více se šíří).

V současnosti jsou tyto urážky pravdy a dobré pověsti časté ve sdělovacích prostředcích. Z toho důvodu je také nutné pěstovat zdravý kritický pohled na zprávy v novinách, časopisech, televizi atd. Naivní nebo „důvěřivý“ přístup vede k nesprávnému posuzování.²⁸¹

Vždy, když došlo k utrhačství (ať již formou nactiutrhaní nebo pomluvou), je povinnost použít dostupné prostředky k očištění poškozené dobré pověsti bližního.

Je třeba se vyvarovat spolupráce na těchto hříších. S utrhačstvím spolupracuje ten, kdo poslouchá s

chutí utrhače a raduje se z toho, co říká; nadřizený, který nezarazí pomluvu o podřizeném, a kdokoliv, kdo – i když se mu hřích nactiutrhání protiví – ze strachu, nedbalosti nebo ze studu neopraví nebo neodmítne nactiutrhače či pomlouvače, a dále ten, kdo lehkomyšlně rozšiřuje nářky druhých proti dobré pověsti třetí osoby.²⁸²___

Proti pravdě je také „jakékoliv slovo nebo chování, které lichocením, pochlebnictvím nebo přitakáváním druhé povzbuzuje nebo utvrzuje v jejich špatných skutcích a v jejich zvráceném chování. Lichocení je těžké provinění, podporuje-li neřesti nebo těžké hříchy. Touha být užitečným nebo přátelství neospravedlňují dvojakost v řeči. Lichocení je všední hřích, když se rodí z touhy být milý, vyhnout se nějakému zlu, čelit nějaké nutnosti, dosáhnout dovolených výhod“ (Katechismus, 2480).

5. Respektování soukromého života

„Dobro a bezpečnost druhého, respektování soukromého života, obecné dobro jsou dostatečné důvody, aby se zamlčelo to, co nemá být známo, anebo aby se použilo rozvážného způsobu řeči. Povinnost vyvarovat se pohoršení často vyžaduje přísnou diskrétnost. Nikdo není povinen vyjevit pravdu tomu, kdo nemá právo ji znát“ (Katechismus, 2489). „Právo na sdělení pravdy není bezpodmínečné“ (Katechismus, 2488).

„Zpovědní tajemství je posvátné a nesmí být pod žádnou záminkou porušeno. „Svátostné zpovědní tajemství je neporušitelné; proto nesmí zpovědník nic vyzradit na kajícíníka ani slovem, ani žádným jiným způsobem a z žádného

důvodu‘ (Kodex kanonického práva, 983, §1)“ (Katechismus, 2490).

Služební tajemství a obecně veškeré přirozené tajemství má být respektováno. Vyzradit tato tajemství představuje nedostatek úcty k soukromí osob a může být hříchem proti spravedlnosti.

Každý má respektovat spravedlivou zdrženlivost ohledně soukromého života jiných osob. Vměšování se do soukromého života osob angažovaných v politické nebo veřejné činnosti za účelem jeho zveřejňování ve sdělovacích prostředcích je třeba odsoudit potud, pokud porušuje jejich soukromí a svobodu (srov. Katechismus, 2492).

Společenské sdělovací prostředky mají rozhodující vliv na veřejné mínění. Jsou veledůležitým polem apoštolátu obrany pravdy a pokřesťanštění společnosti.

Základní použitá literatura

– Katechismus katolické církve, 2464–2499.

Doporučená literatura

– Sv. Josemaría, Křesťanská úcta k člověku a jeho svobodě. *Jít s Kristem*, 67–72.

Téma 39 - Deváté a desáté přikázání

Pablo Requena

„Nebudeš dychtit po ženě svého bližního. Nebudeš toužit po domě svého bližního ani po jeho poli ani po jeho otroku ani po jeho otrokyni ani po jeho býku ani po jeho oslu, vůbec po ničem, co patří tvému bližnímu“ (Dt 5, 21).

„Každý, kdo se dívá na ženu se žádostivostí, už s ní zcizoložil ve svém srdci“ (Mt 5, 28).

1. Vnitřní hříchy

Tato dvě přikázání se vztahují na vnitřní úkony týkající se hříchů proti šestému a sedmému přikázání, které morální tradice zařazuje mezi tzv. vnitřní hříchy. Pozitivním způsobem tato přikázání nařizují život v čistotě (deváté přikázání) a odpoutanost mysli a tužeb od hmotných dober (desáté přikázání) podle Pánových slov: „Blahoslavení čistého srdce, neboť oni budou vidět Boha“ a „Blahoslavení chudí v duchu, neboť jejich je nebeské království“ (Mt 5, 3.8).

První otázka, na niž by bylo třeba dát odpověď, zní, zda má smysl hovořit o vnitřních hříších; jinak řečeno, proč je negativně hodnocena činnost rozumu a vůle, která se neprojevuje odsouzeníhodnými vnějšími skutky?

Tato otázka není nasnadě, neboť v seznamech hříchů, které nám nabízí

Nový zákon, se objevují především vnější skutky (cizoložství, smilství, vražda, modloslužba, čarodějnictví, hádky, hněv atd.). Vidíme nicméně, že jsou v těchto seznamech uváděné jako hříchy i jisté vnitřní úkony (závist, zlá žádostivost, lakota).²⁸³

Sám Ježíš vysvětluje, že ze srdce člověka vystupují „špatné myšlenky, vraždy, cizoložství, smilství, krádeže, křivá svědectví, rouhání“ (Mt 15, 19). A o specifické oblasti čistoty učí, že „každý, kdo se dívá na ženu se žádostivostí, už s ní zcizoložil ve svém srdci“ (Mt 5, 28). Z těchto textů vyplývá důležitý poznatek pro morálku, neboť dávají pochopit, že pramen lidských skutků, a tedy i dobroty nebo špatnosti osoby, se nachází v tužbách srdce, v tom, co osoba „chce“ a co volí. Zlo vraždy, cizoložství, krádeže nespočívá předně ve fyzičnosti skutku či v jeho důsledcích (které hrají důležitou roli), ale ve vůli (v srdci) vraha,

cizoložníka, zloděje, který chce určitý skutek a proto ho volí: rozhoduje se jít směrem proti lásce k bližnímu, a tudíž i proti lásce k Bohu.

Vůle směřuje vždy k nějakému dobru, ale někdy se jedná o dobro zdánlivé, něco, co tady a teď není racionálně zaměřitelné na dobro osoby v jejím celku. Zloděj chce něco, co považuje za dobro, ale skutečnost, že tento předmět patří jiné osobě, znemožňuje, aby volba ponechat si ho byla zaměřitelná na jeho dobro jako osoby neboli na cíl jeho života. V tomto smyslu není zapotřebí vnějšího činu pro vymezení vůle v pozitivním nebo negativním smyslu. Kdo se rozhodl ukrást nějaký předmět, jednal zle, ačkoli to potom nemohl pro nepředvídané okolnosti učinit. Učinil vnitřní dobrovolný úkon proti ctnosti spravedlnosti.

Dobrota a špatnost osoby spočívá ve vůli, a proto by se striktně řečeno

měly tyto pojmy používat ve vztahu k touhám (chtěným, přijatým) a ne na myšlenky. Hovoříme-li o rozumu, používáme jiné kategorie, jako pravdivý a mylný. Když deváté přikázání zakazuje „nečisté myšlenky“, nehovoří o obrazech či o myšlení samotném, ale o úkonu vůle, která přijímá nezřízený požitek, který v ní určitý obraz (vnitřní nebo vnější) vyvolává.²⁸⁴___

Vnitřní hříchy lze rozdělit na:

–nečisté myšlenky (*cogitationes impurae*): je to pomyslné představování si nějakého hříšného skutku bez úmyslu ho uskutečnit. Jedná-li se o závažnou věc a člověk se v ní záměrně vyžívá, je to smrtelný hřích;

– nečistá touha (*desiderium impurum*): vnitřní abstraktní touha po hříšném skutku, v němž má osoba zalíbení. Není zde záměr tento skutek provést (to vždy vyžaduje

rozhodnou vůli), ačkoli mnohdy by k němu došlo, kdyby neexistovaly některé důvody, které člověka zastaví (důsledky skutku, obtížnost jeho provedení atd.);

– nečistá záliba (*delectatio morosa*): je to dobrovolné zalíbení ve špatném skutku, který provedla osoba sama nebo někdo jiný. Obnovuje v duši hřích.

Vnitřní hříchy samy o sobě mívají menší závažnost než jim odpovídající vnější hříchy, protože vnější skutek zpravidla ukazuje intenzivnější dobrovolnost. Jsou však velmi nebezpečné, především pro lidi, kteří usilují o vztah a přátelství s Bohem, neboť:

– se jich lze snáze dopustit, stačí totiž souhlas vůle; pokušení mohou být častější;

– se jim věnuje menší pozornost, protože někdy z neznalosti a někdy

pro určité spiklenectví s vášněmi nechtějí být uznané za hříchy, byť jen všední, pakliže byl souhlas nedokonalý.

Vnitřní hříchy mohou pokrývit svědomí, přijímá-li se např. obyčejně nebo s jistou pravidelností všední hřích, i když je snaha vyvarovat se smrtelného hříchu. Toto pokrivení může vést k projevům podrážděnosti, k nedostatkům lásky, ke kritice, ke smíření se s častým pokušením, proti němuž se nebojuje atd.;²⁸⁵ v některých případech může dojít dokonce k neochotě přiznat vnitřní hříchy, k jejich zakrývání neodůvodněnými důvody, které nakonec zmatou svědomí ještě více; následkem toho roste snadno sebeláska, dostavuje se neklid, pokora a upřímná lítost se stává náročnější a člověk se může ocitnout ve stavu vlažnosti. V boji proti vnitřním hříchům je velice důležité nedávat prostor skrupulím.²⁸⁶

V boji s vnitřními hříchy pomáhá:

– časté přijímání svátostí, které nám dávají nebo zvětšují milost a uzdravují nás z našich každodenních ubohostí;

– modlitba, umrtvování a práce, upřímná touha po Bohu;

– pokora – která nám umožňuje přiznat si naši ubohost, aniž bychom si nad svými chybami zoufali – a důvěra v Boha s vědomím, že je vždy připraven nám odpustit;

– cvičit se v upřímnosti k Bohu, k sobě samému a k duchovnímu vůdci; pečlivě zpytovat svědomí.

2. Očištění srdce

Deváté a desáté přikázání hovoří o niterných mechanismech, které způsobují hříchy proti čistotě a spravedlnosti a v širším smyslu jakékoliv hříchy.²⁸⁷ V pozitivním

smyslu tato přikázání nabádají k čestnému jednání s čistým srdcem. Jsou proto velmi důležité, neboť nezůstávají u vnějšího posuzování skutků, nýbrž posuzují zdroj, z něhož tyto skutky pochází.

Tyto vnitřní dynamismy jsou zásadní v křesťanském mravním životě, kde jsou dary Ducha svatého a vlité ctnosti modulované dispozicemi každé osoby. V tomto smyslu mají zvláštní význam mravní ctnosti, jež jsou vlastně dispozicemi vůle a ostatních smyslových žádostí jednat dobře. S ohledem na tyto prvky je možné vykořenit jistou karikaturu mravního života jako boje proti hříchům a objevit nesmírné pozitivní panorama úsilí o růst v ctnostech (pro očištění srdce), které má v sobě lidský život a zvláště život křesťana.

Tato přikázání se týkají více vnitřních hříchů proti čistotě a spravedlnosti, které jsou dobře

ukázány v Písmu svatém, které hovoří o „třech nezřízených touhách neboli žádostivostech: žádostivosti těla, žádostivosti očí a pýše života (1 Jan 2, 16)“ (Katechismus, 2514).

Deváté přikázání pojednává o ovládnání žádostivosti těla, desáté přikázání pojednává o žádostivosti po cizím dobru. Zakazují nechat se těmito žádostivostmi vědomě a dobrovolně strhávat.

Nezřízené sklony neboli žádostivost spočívají ve „vzpouře „těla proti duchu“, která je důsledkem neposlušnosti prvotního hříchu“ (Katechismus, 2515). Po prvotním hříchu není nikdo prost žádostivosti, kromě našeho Pána Ježíše Krista a Nejsvětější Panny Marie.

Ačkoli žádostivost sama o sobě není hřích, vzbuzuje náklonnost k hříchu a plodí hřích, není-li s pomocí milosti podřízena rozumu osvícenému

vírou. Opomine-li se existence žádostivosti, je snadné myslet si, že všechny zakoušené sklony „jsou přirozené“ a že není nic špatného nechat se jimi unášet. Mnozí si však uvědomují, že to není pravda, když pomyslí na to, co by se stalo s podnětem k násilí: uznávají, že se nelze tímto podnětem nechat vést, ale naopak je ho třeba ovládat, protože není přirozený. Jedná-li se však o čistotu, již nechtějí uznat to samé a říkají, že není nic špatného na tom nechat se vést „přirozeným“ podnětem. Deváté přikázání nám pomáhá pochopit, že tomu tak není. Žádostivost totiž pokřivila přirozenost a to, co je zakoušeno jako přirozené, bývá často následek hříchu a je třeba to ovládat. To samé lze říci o nezřízené touze po bohatství nebo o chamtivosti, na které poukazuje desáté přikázání.

Nepořádek v nás vyvolaný prvotním hříchem a našimi osobními hříchy je třeba rozpoznat, neboť toto poznání:

– nás podněcuje k modlitbě: pouze Bůh nám odpouští prvotní hřích, který zavedl příčinu k žádostivosti; a stejně tak pouze s jeho pomocí dokážeme tento nezřízený sklon překonat; Boží milost uzdravuje v naší přirozenosti zranění způsobená hříchem (kromě toho, že ji pozdvihuje na nadpřirozenou rovinu);

– nás učí milovat vše stvořené, neboť vyšlo jako dobré z rukou Boha; jsou to naše nezřízené touhy, které způsobují, že lze nakládat se stvořenými dobry zle.

3. Boj o čistotu

Čistota srdce znamená mít *svatý* způsob citového vnímání. S Boží pomocí a díky osobnímu úsilí

dospívá člověk ke stále „čistějšímu srdci“: k čistotě „myšlení“ a tužeb.

Co se devátého přikázání týče, křesťan dosáhne této čistoty milostí Boží a pomocí ctnosti a daru čistoty, čistoty úmyslu a pohledu a skrze modlitbu.²⁸⁸___

Čistota pohledu nespočívá jen v odmítnutí dívat se na zjevně nevhodné obrazy, ale vyžaduje očištění užívání našich vnějších smyslů tak, abychom hleděli na svět a na ostatní lidi nadpřirozeným pohledem. Jedná se o pozitivní boj, který umožňuje člověku objevit skutečnou krásu celého stvoření a zvláště krásu těch, kdo byli stvořeni k obrazu a podobě Boží.²⁸⁹___

„Čistota vyžaduje stud. Ten patří k podstatě umírněnosti. Stud chrání intimitu člověka. Stud odmítá odhalit to, co má zůstat skryto. Je zaměřen na čistotu, jejíž křehkost dosvědčuje. Řídí pohledy a gesta ve shodě s

důstojností osob a jejich spojení“ (Katechismus, 2521).

4. Chudoba srdce

„Touha po opravdovém štěstí osvobozuje člověka od nezřízeného lpění na statcích tohoto světa, aby dosáhla svého naplnění v patření na Boha a v Boží blaženosti“ (Katechismus, 2548).

„Příslib, že budeme vidět Boha, přesahuje jakékoliv štěstí. V Písmu „vidět“ je tolik, co „vlastnit“. Kdo vidí Boha, dosáhl všeho dobra, na které je možno pomyslet.“²⁹⁰ —

Hmotná dobra jsou dobrá jako prostředky, nejsou však cílem. Nemohou naplnit srdce člověka, které je učiněno pro Boha a nedá se uspokojit hmotným blahobytem.

„Desáté přikázání zakazuje nenasytnost a touhu neomezeně si přivlastňovat pozemské statky;

zakazuje nezřízenou žádostivost, vzniklou z bezuzdné záliby v bohatství a s ním spojené moci. Zakazuje také touhu spáchat nespravedlnost, kterou by byl poškozen pozemský majetek bližního“ (Katechismus, 2536).

Hřích je odvrácení od Boha a přiklonění k tvorům; lpění na hmotných dobrech radikálním způsobem živí toto přiklonění a vede k zaslepenosti mysli a k zatvrzelosti srdce: „Jestliže má někdo majetek a vidí, že jeho bratr je v nouzi, ale zavře před ním svoje srdce – jak v něm může zůstat Boží láska?“ (1 Jan 3, 17). Nezřízená touha po materiálních dobrech je v rozporu s křesťanským životem: nelze sloužit zároveň Bohu i bohatství (srov. Mt 6, 24; Lk 16, 13).

Přehnaná důležitost, jež se dnes přikládá hmotnému blahobytu na úkor mnoha jiných hodnot, není

znaméním lidského pokroku; je poklesnutím a úpadkem člověka, jehož důstojnost spočívá v tom, že je duchovní tvor povoláný k věčnému životu jako dítě Boží (srov. Lk 12, 19–20).

„Desáté přikázání vyžaduje, aby se z lidského srdce vyhostila závist“ (Katechismus, 2538). Závist je jeden z hlavních hříchů. „Spočívá ve smutku, který člověk zakouší z majetku druhého“ (Katechismus, 2539). Ze závisti může vycházet mnoho dalších hříchů: nenávist, pomluva, nactiutrhaní, neposlušnost atd.

Závist je odmítnutí lásky. Chceme-li s ní bojovat, je třeba pěstovat ctnost laskavosti, která nám pomáhá přát ostatním dobro jako projev naší lásky k nim. Rovněž nám v tomto boji pomáhá ctnost pokory, protože nesmíme zapomínat, že závist

pochází často z pýchy (srov. Katechismus, 2540).

Základní použitá literatura

– Katechismus katolické církve, 2514–2557

Doporučená literatura

– Sv. Josemaría, Protože budou vidět Boha. *Boží přátelé*, 175–189;
Odpoutanost. *Boží přátelé*, 110–126.

Téma 40 - Modlitba

José Luis Illanes

1. Co je modlitba

Existují dvě slova pro označení vědomého a přirozeného vztahu člověka s Bohem: prosba a modlitba.

²⁹¹ Slovo prosba pochází z latinského slova *precor*, což znamená prosit, obracet se na někoho s prosbou o dobrodiní. Výraz modlitba pochází z

latinského substantivu *oratio*, které znamená mluva, projev, řeč.

Definice modlitby většinou odráží jemné rozdíly, na které jsme narazili při zmínce o terminologii. Například sv. Jan Damašský ji považuje za „povznesení duše k Bohu a prosbu o vhodná dobra“,²⁹² zatímco pro sv. Jana Klimaka jde spíše o „důvěrný rozhovor a spojení člověka s Bohem“.

293

Modlitba je absolutně nezbytná pro duchovní život. Je jako dýchání, které umožňuje, aby se duchovní život rozvíjel. V modlitbě se obnovuje víra v přítomnost Boha a v jeho lásku. Živí se v ní naděje, která pomáhá zaměřovat život k Bohu a důvěřovat v jeho prozřetelnost. Odpovědí vlastní lásky na lásku Boží se zvětšuje srdce.

Duše vedená Duchem svatým v jejím nejhlubším nitru (srov. Katechismus, 2562) se spojuje s Kristem, učitelem,

vzorem a cestou veškeré křesťanské modlitby (srov. Katechismus, 2599 nn.), a s Kristem, skrze Krista a v Kristu se obrací k Bohu Otci a má podíl na bohatství trinitárního života (srov. Katechismus, 2559–2564). Odtud důležitost liturgie, a v jejím středu eucharistie, pro život modlitby.

2. Obsah modlitby

Obsah modlitby může být mnohý a různý, jako je i náplň každého dialogu lásky. Lze však přesto podtrhnout některé zvláště významné druhy náplně modlitby:

Prosba

V celém Písmu svatém se často hovoří o domáhající se modlitbě; vychází i z Ježíšových úst, neboť nejen sám prosí, ale také k prosbě vyzývá a vyzdvihuje hodnotu a důležitost prosté a důvěrné prosby.

Křesťanská tradice tuto výzvu opakuje a mnoha způsoby uvádí ve skutek: prosbou o odpuštění, prosbou za vlastní spásu a spásu ostatních, prosbou za církev a za apoštolát, prosbou za nejrůznější potřeby atd.

Prosebná modlitba je součástí všeobecné náboženské zkušenosti. Poznání Boha (nebo obecněji nadřazeného bytí), byť někdy nejasné, vyvolává potřebu obracet se k němu a žádat ho o ochranu a pomoc. Modlitba samozřejmě nekončí u prosby, ale prosba je rozhodujícím projevem modlitby, neboť je poznáním a výrazem stvořeného stavu člověka a jeho absolutní závislosti na Bohu, jehož lásku nám dává plně poznat víra (srov. Katechismus, 2629,2635).

Děkuvzdání

Vděčnost za obdržená dobra a skrze ně uznání Boží štědrosti a

milosrdenství vede k zaměření ducha k Bohu, k vzdávání chvály za jeho dobrodiní a děkování za ně. Díkuvzdání naplňuje od začátku až do konce Písmo svaté a dějiny spirituality. Jedno i druhé jasně ukazují, že když se tento postoj uchytlí v duši, umožní proces, který vede k přijímání všeho, co se děje, jako Boží dar; a to nejen takových skutečností, které bezprostřední zkušenost uznává za potěšující, ale i těch, které se mohou jevit jako negativní či nepříznivé.

Protože si je křesťan vědom, že veškeré dění má své místo v láskyplné prozřetelnosti Boží, ví, že vše napomáhá k dobrému těm – všem lidem – kdo jsou předmětem Boží lásky (srov. Řím 8, 28). „Zvykni si mnohokrát denně pozvedat své srdce k Bohu v úkonech díkuvzdání. – Protože ti dává to a ono. – Protože tebou pohrdali. – Protože nemáš, co potřebuješ, anebo protože to máš.

Protože svou Matku, která je také tvou Matkou, učinil tak krásnou. – Protože stvořil slunce a měsíc a toto zvíře a onu rostlinu. – Protože dal tamtomu výřečnost a tobě těžkopádnost... Děkuj mu za vše, protože všechno je dobré.“²⁹⁴ —

Klanění a chvála

Základní částí modlitby je přijetí a vzdávání chvály velikosti Boha, plnosti jeho bytí, nekonečnosti jeho dobroty a lásky. Lze začít chválit na základě uvažování o kráse a velikosti vesmíru, jak tomu bývá v četných biblických textech (srov. např. Ž 19; Sir 42, 15–25; Dan 3, 32–90) a v mnoha modlitbách křesťanské tradice;²⁹⁵ nebo na základě velkých a skvělých děl, která Bůh způsobil v dějinách spásy, jak je tomu v chvalo zpěvu Magnificat (Lk 1, 46–55) nebo ve velkých hymnech sv. Pavla (viz např. Ef 1, 3–14); nebo v malých

či dokonce nepatrných skutcích, v nichž se projevuje Boží láska.

Charakteristické pro chválu je, že se při ní pohled zaměřuje přímo na samotného Boha, takového, jaký je, v jeho neomezené a nekonečné dokonalosti. „Chvála je způsob modlitby, která bezprostředněji uznává, že Bůh je Bohem. Opěvuje ho pro něho samotného, oslavuje ho, protože ON JE“ (Katechismus, 2639). Je proto niterně spojená s klaněním, s uznáním – nejen rozumovým, ale existenciálním – malosti všeho stvořeného v porovnání se Stvořitelem, a následně s pokorou, s přijetím osobní nedůstojnosti před tím, kdo nás nekonečně přesahuje; s úžasem, který vyvolává skutečnost, že Bůh, kterému se klaní andělé i celý vesmír, se uvolil nejen na člověka pohlédnout, ale v něm i přebývat; ba co víc, vtělit se.

Klanění, chvála, prosba, díkyvzdání tvoří základní dispozice pro dialog mezi člověkem a Bohem. Ať je konkrétní obsah modlitby jakýkoli, ten, kdo se modlí, se vždy v té či oné podobě explicitně či implicitně klaní, chválí, prosí, vyprošuje nebo vzdává díky Bohu, kterého uctívá, miluje a v něhož doufá. Zároveň je důležité připomenout, že konkrétní náplň modlitby může být velmi různá. Někdy se k modlitbě přistupuje s úmyslem uvažovat nad pasážemi z evangelia, jindy za účelem hlubšího pochopení nějaké křesťanské pravdy, kvůli připomenutí si Kristova života, uvědomění si blízkosti Panny Marie... Jindy modlitba vzejde z vlastního života, aby zapojila Boha do radostí a tužeb, nadějí a těžkostí, jež s sebou život nese; nebo s cílem nalézt oporu a útěchu; nebo kvůli přezkoumání vlastního chování v Boží přítomnosti a stanovení si předsevzetí a konkrétních kroků; anebo proto, abychom si popovídali o

událostech dne s někým, o kom víme, že nás miluje.

Modlitba, setkání věřícího člověka s Bohem, o nějž se opírá a jímž se cítí být milován, se může zabývat všemi událostmi, jež tvoří život, i všemi city, které může srdce zakoušet. „Napsal jsi mi: „Modlit se je mluvit s Bohem. Ale o čem?“ – O čem? O něm, o sobě, o radostech, o starostech, o úspěších, o neúspěších, o ušlechtilých ambicích, o každodenních starostech..., o slabostech! A k tomu díkyvzdání a prosby a láska a zadostiučinění. Zkrátka: poznat ho a poznat sebe, stýkat se!“²⁹⁶ Na jedné i druhé cestě bude modlitba vždy důvěrným a synovským setkáním člověka s Bohem, posilujícím vnímání Boží blízkosti a vedoucím ke každodennímu životu tváří v tvář Bohu.

3. Projevy nebo způsoby modlitby

Autoři předkládají různá rozdělení způsobů či forem projevů modlitby: ústní a vnitřní modlitba; veřejná a soukromá modlitba; modlitba převážně rozumová či uvážlivá nebo modlitba citová; řízená modlitba a spontánní modlitba atd. Jindy se autoři pokoušejí načrtnout gradaci v intenzitě modlitby a rozlišují mezi vnitřní modlitbou, citovou modlitbou, modlitbou klidu, kontemplací, sjednocující modlitbou...

Katechismus strukturuje svůj výklad tak, že rozlišuje mezi modlitbou ústní, rozjímáním a modlitbou kontemplativní. Všechny tři „mají společný základní rys: usebranost srdce. Taková bdělost, která uchovává Boží slovo a setrvává v Boží přítomnosti, dělá z těchto tří forem intenzivní chvíle života

modlitby“ (Katechismus, 2699). Rozbor textu dále ukazuje, že Katechismus se při užití této terminologie nezmiňuje o třech stupních života modlitby, ale spíše o dvou cestách, o ústní modlitbě a o rozjímání, a předkládá je jako vhodné k tomu, aby člověka dovedly k vrcholu života modlitby, jímž je kontemplace. V našem výkladu se přidržíme tohoto schématu.

Ústní modlitba

Výraz ústní modlitba poukazuje na modlitbu, která se projevuje ústně, to je pomocí vyslovovaných a formulovaných slov. Toto první přiblížení však, byť je přesné, nejde k jádru problému. Neboť z jedné strany každý vnitřní rozhovor, ačkoli může být hodnocen jako výlučně a převážně vnitřní, se u lidské bytosti vztahuje k řeči; a někdy k řeči formulované nahlas, a to i v soukromí svého příbytku. Z druhé

strany je třeba říci, že ústní modlitba není jen záležitostí slov, ale především myšlení a srdce. Bylo by proto přesnější uvést, že ústní modlitba je ta, při níž se používají předem stanovené fráze, jak dlouhé, tak krátké (střelné modlitby), ať už převzaté z Písma svatého (Otčenáš, Zdrávas Maria...), nebo přejaté z duchovní tradice (Můj Pane Ježíši Kriste, *Veni Sancte Spiritus*, *Salve*, *Pamatuj...*).

Te vše pochopitelně za podmínky, že ústně vyslovované výrazy či fráze jsou skutečnou modlitbou, to je, že splňují požadavek, že ten, kdo je vyslovuje, tak činí nejen ústy, nýbrž i myslí a srdcem. Kdyby této zbožnosti nebylo, kdyby neexistovalo povědomí o tom, kým je Ten, ke komu modlitba směřuje, o tom, co se v modlitbě říká a kdo ji říká, pak, jak názorně vyjadřuje svatá Terezie od Ježíše, nelze hovořit ve skutečnosti o

modlitbě, „i kdyby se rty hodně pohybovaly“.²⁹⁷—

Ústní modlitba hraje rozhodující roli v pedagogice přímluvné modlitby, především na začátku vztahu s Bohem. Dítě, a mnohdy i dospělý, vlastně vstupuje do konkrétního prožívání víry, a tudíž života modlitby, naučením se znamení kříže a pomocí ústních modliteb. Nicméně úloha a význam ústní modlitby se neomezuje pouze na počátky rozhovoru s Bohem, ale má doprovázet duchovní život během celého jeho rozvoje.

Rozjímání

Rozjímat znamená aplikovat myšlení na úvahu nad nějakou skutečností či myšlenkou s přáním hlouběji a dokonaleji do ní proniknout. Pro křesťana představuje rozjímání – jemuž se také často říká vnitřní modlitba – zaměřit myšlení k Bohu, který se zjevoval v průběhu dějin

Izraele a nakonec plným a definitivním způsobem v Kristu. A od Boha pak zaměřit pohled na vlastní život, zhodnotit ho a připodobnit tajemství života, společenství a lásky, které Bůh dal poznat.

Rozjímání se může rozvíjet spontánně, s příležitostnými okamžiky ticha, které doprovází nebo sledují slavení liturgie, nebo na základě četby biblického textu či pasáže od nějakého duchovního autora. Jindy může probíhat v čase zvláště tomu vymezeném.

Každopádně je zjevné, že – zvláště na začátku, ale nejen tehdy – rozjímání vyžaduje úsilí, touhu lépe poznat Boha a jeho vůli, a osobní snahu o zlepšení vlastního křesťanského života. V tomto ohledu lze říci, že „rozjímání (meditace) je především hledání“ (Katechismus, 2705); je dobré dodat, že se nejedná o hledání něčeho, ale Někoho. Křesťanské rozjímání nehledá pouze a prvořadě

pochození něčeho (v konečném důsledku pochození způsobu, jakým Bůh jedná a projevuje se), nýbrž hledá setkání s Ním, a posléze sjednocení s jeho vůlí a spojení s Ním.

Kontemplativní modlitba

Rozvoj křesťanské zkušenosti, a v ní i s ní rozvoj modlitby, vede k stále trvalejší, osobnější a důvěrnější komunikaci mezi věřícím člověkem a Bohem. Sem spadá modlitba, kterou Katechismus označuje za kontemplativní a která je plodem růstu teologické zkušenosti, z níž plyne silné prožívání láskyplné blízkosti Boha; následkem toho se vztah k Němu stává přímějším, důvěrnějším a důvěřivějším, a dokonce, přesahujíc slova a myšlenky, lze dojít k niternému spojení s Ním.

„Co to je vnitřní (kontemplativní) modlitba?“, ptá se Katechismus na

začátku oddílu věnovaného kontemplativní modlitbě, a ihned říká slovy svaté Terezie od Ježíše, že to není nic jiného než „důvěrný vztah přátelství, v němž člověk důvěrně hovoří s tím, o němž ví, že je jím milován“.²⁹⁸ Výraz kontemplativní modlitba, tak, jak ho používá Katechismus a mnoho dalších dřívějších a pozdějších autorů, odkazuje na to, co lze označit za vrchol kontemplace; je to okamžik, kdy je duše působením milosti dovedena až na samý práh božství, které přesahuje veškerou ostatní realitu. Také však šířeji odkazuje na hluboce zakoušený růst přítomnosti Boha a touhu po hlubokém spojení s Ním. A to ať v čase věnovaném speciálně modlitbě, nebo v životě jako celku. Modlitba má do sebe stručně řečeno zahrnout celého člověka – jeho inteligenci, vůli i city –, proniknout do nitra jeho srdce, proměnit jeho dispozice,

prodchnout život křesťana a učinit z něj druhého Krista (Gal 2, 20).

4. Podmínky a vlastnosti modlitby

Modlitba, jako každý plně osobní úkon, vyžaduje pozornost a úmysl, vědomí přítomnosti Boha a opravdový a upřímný rozhovor s Ním. Podmínkou pro to, aby toto vše bylo možné, je usebranost. Slovo usebranost znamená činnost, jíž se vůle skrže schopnost ovládat soubor sil, které tvoří lidskou přirozenost, snaží usměrňovat sklon k rozptýlenosti, a tím podporuje vnitřní pokoj a zklidnění. Tento postoj je nezbytný ve chvílích zvláště věnovaných modlitbě, kdy je třeba odložit jiné záležitosti a snažit se nerozptylovat. Usebranost se však nemá omezovat pouze na tyto chvíle: má se zvětšovat a stát návykem, sjednoceným s vírou a láskou, které po té, co naplní srdce, podněcují ke snaze prožívat každou činnost ve

vztahu k Bohu, ať již výslovným nebo nevyjádřeným způsobem.

Další podmínkou pro modlitbu je důvěra. Bez naprosté důvěry v Boha a jeho lásku neproběhne modlitba, nebo alespoň ne upřímná modlitba schopná překonat zkoušky a obtíže. Nejedná se pouze o důvěru v to, zda bude určitá prosba vyslyšena, ale o jisté spolehnutí se na toho, o němž víme, že nás miluje a rozumí nám, a před nímž tedy můžeme bezvýhradně otevřít vlastní srdce (srov. Katechismus, 2734–2741).

Někdy je modlitba dialogem, který lehce plyne, je dokonce doprovázen radostí a útěchou vyvěrající z hloubi duše; jindy však – a snad i častěji – může vyžadovat rozhodnost a snahu. Tehdy se může dostavit malomyslnost, jež nás vede k domněnce, že čas věnovaný rozhovoru s Bohem nemá smysl (srov. Katechismus, 2728). V takových

chvích se ukazuje důležitost další z vlastností modlitby: vytrvalost. Důvod existence modlitby není obdržení dobrodiní, ani hledání uspokojení či útěch, ale společenství s Bohem; odtud nezbytnost a hodnota vytrvalosti v modlitbě, která je vždy, ať už s povzbuzením a radostí, nebo bez nich, živým setkáním s Bohem (srov. Katechismus, 2742–2745, 2746–2751).

Specifickým a základním rysem křesťanské modlitby je její trinitární povaha. Je plodem působení Ducha svatého, který vzbuzuje a živí víru, naději a lásku a pomáhá růst ve vědomí Boží přítomnosti, až si člověk nakonec uvědomuje, že je zároveň na zemi, kde žije a pracuje, i v nebi, které je skrze milost přítomné v jeho srdci.²⁹⁹ Křesťan žijící z víry se cítí být pozván do vztahu s anděly, se svatými, s Pannou Marií a zvláště s Kristem, Synem vtěleného Boha, v jehož lidství vnímá božství jeho

osoby. A dále na této cestě poznává Boha Otce a jeho nekonečnou lásku a stále hlouběji proniká do důvěrného vztahu s Ním.

Křesťanská modlitba je proto především synovskou modlitbou. Modlitbou dítěte, které se neustále – v radosti i v bolesti, při práci i při odpočinku – obrací prostě a upřímně na svého Otce a vkládá do jeho rukou své touhy a city, které zakouší ve svém srdci, s jistotou, že u Něj nalezne porozumění a útočiště. A nejen to, i lásku, v níž vše nabývá smyslu.

Základní použitá literatura

– Katechismus katolické církve, 2558–2758.

Doporučená literatura

– Sv. Josemaría, Kristus vítězí pokorou; Eucharistie, tajemství víry a lásky; Nanebevstoupení Páně; Velký

Neznámý a Skrze Marii k Ježíši. *Jít s Kristem*, 12–21, 83–94, 117–126, 127–138 a 139–149; Jak oslovovat Boha; Život modlitby a Cesta ke svatosti. *Boží přátelé*, 142–153, 238–257, 294–316.

Téma 41 - Otče náš, jenž jsi na nebesích

Manuel Belda

1. Ježíš nás učí obracet se k Bohu jako k Otci

Modlitbou Otčenáš nás Ježíš Kristus učí obracet se k Bohu jako k Otci: „Modlit se k Otci znamená vstoupit do jeho tajemství, takového, jaké je a jak nám ho Syn zjevil: „Výraz Bůh-Otec nikdy nikomu nebyl zjeven. Když se sám Mojžíš ptal Boha, kdo je, slyšel jiné jméno. Nám toto jméno bylo zjeveno v Synovi: protože teprve jméno Syn zahrnuje jméno

Otce.' (Tertullianus, *De oratione*, 3)“ (Katechismus, 2779).

Ježíš spolu s Otčenášem svým učedníkům také zjevuje, že se jim dostalo účasti na jeho synovství: „Učedníci skrze zjevení této modlitby objeví, že mají zvláštní podíl na Božím synovství, o němž sv. Jan řekne v úvodu svého evangelia: ‚Všem, kdo ho přijali (to je kdo přijali Slovo, které se stalo tělem), dal moc stát se Božími dětmi‘ (Jan 1, 12). Proto se právem modlí podle jeho učení: Otče náš.“³⁰⁰

Ježíš Kristus vždy rozlišuje mezi výrazy „můj Otec“ a „váš Otec“ (srov. Jan 20, 17). Když se proto modlí On, nikdy neříká „Otče náš“. Naznačuje tím, že jeho vztah k Bohu je naprosto jedinečný: je to jen jeho vztah a nikoho jiného. Modlitbou Otčenáš chce Ježíš dovést své učedníky k vědomí jejich Božího synovství a zároveň poukazuje na rozdíl mezi

přirozeným synovstvím a naším adoptivním synovstvím přijatým jako nezasloužený dar od Boha.

Modlitba křesťana je modlitbou dítěte, které se obrací na svého Boha Otce se synovskou důvěrou, která je „označována ve východní i západní liturgii typicky křesťanským výrazem „*parrhésia*“, to znamená nefalšovaná prostota, dětinná důvěra, radostná bezpečnost, pokorná odvaha, jistota, že jsme milováni (srov. Ef 3, 12; Žid 3, 6; 4, 16; 10, 19; 1 Jan 2, 28; 3, 21; 5, 14)“ (Katechismus, 2778). Slovo *parrhésia* znamená původně privilegium svobody slova řeckého občana při lidových shromážděních a bylo převzato církevními otci pro vyjádření synovského chování křesťana k svému Otci, Bohu.

2. Boží synovství a křesťanské bratrství

Když nazýváme Boha naším otcem, uznáváme, že nás Boží synovství spojuje s Kristem, „prvním z mnoha bratří“ (Řím 8, 29), skrze opravdové nadpřirozené bratrství. Církev je tímto novým společenstvím Boha a lidí (srov. Katechismus, 2790).

Křesťanská svatost proto nikdy není individualistická nebo egocentrická, byť je osobní a individuální:

„Konečně, modlíme-li se „Otče náš“ v pravdě, vzdáváme se individualismu, protože nás od něho osvobozuje láska, kterou přijímáme. Slovo „náš“ na počátku modlitby Páně, stejně jako slovo „my“ posledních čtyř proseb, nikoho nevylučuje. Aby bylo to, co říkáme, pravdivé, musí být překonána naše rozdělení a naše protiklady“ (Katechismus, 2792).

Bratrství, které vytváří Boží synovství, se vztahuje také na všechny lidi, protože jistým způsobem jsou všichni dětmi Božími – jeho tvory – a jsou voláni ke svatosti: „Je jen jeden lid: lid Božích dětí.“³⁰¹ Křesťan se má proto snažit spolupracovat na úkolu přivést celé lidstvo k Bohu.

Boží synovství nás pobízí k apoštolátu, který je nutným projevem synovství a bratrství: „V tvém myšlení mají druzí – především ti, kdo jsou v tvém bezprostředním okolí – být tím, čím skutečně jsou: Božími dětmi, oplývajícími takovou důstojností, jakou tento vznešený titul přináší. Musíme se chovat jako Boží děti vůči Božím dětem: naše láska musí být obětavá, každodenní, uskutečňovaná nezměrným pochopením pro bližní, tichou obětí, nepozorovaným sebedarováním.“³⁰² —

3. Význam Božího synovství jako základu duchovního života

Prožívá-li se Boží synovství naplno, stane se „hlubokým postojem duše, zasahujícím celý život člověka. Tato zbožnost je přítomna ve všech myšlenkách, ve všech tužbách, ve všech citech“.³⁰³ Je to skutečnost, která má být žitá stále, nejen v ojedinělých životních okolnostech: „Nemůžeme být Božími dětmi jen chvílemi, třebaže jsou okamžiky, kdy to máme mít zvláště na mysli, kdy máme proniknout do smyslu našeho božského synovství, jež je podstatou zbožnosti.“³⁰⁴

Sv. Josemaría učí, že smysl nebo vědomí Božího synovství uváděný v život „je základem ducha Opus Dei. Všichni lidé jsou Boží děti. Ale dítě se může chovat ke svému otci velmi různě. Musíme usilovat o to, abychom byli dětmi, které se snaží

uvědomovat si, že Pán – maje nás rád jako své děti – chce, abychom žili uprostřed tohoto světa v jeho domě, abychom byli jedna rodina, aby jeho bylo naše a naše jeho, abychom s ním měli důvěrný vztah, který nám dovolí prosit jako malé dítě – třeba o Měsíc!“³⁰⁵ —

Křesťanská radost má své kořeny zapuštěné v Božím synovství:
„Radost je nutným důsledkem Božího synovství, vědomí, že jsme mimořádně milováni svým Bohem Otcem, který nás chrání, pomáhá nám i odpouští.“³⁰⁶ — V kázání sv. Josemaríi je často patrné, že jeho radost vyvěrala z úvah nad touto skutečností: „Z důvodů, které nejsou jen věci náhody, ale které zná jistě Ježíš, jenž je tu před námi ve svatostánku, jsem ve svém životě dokonale poznal a uvědomil si, že jsem Boží syn, a pocítil jsem radost, že jsem se mohl ponořit do srdce svého Otce, abych mohl napravit to,

co jsem udělal špatně, abych se očistil, abych mu mohl sloužit a chápat všechny lidi a odpouštět jim na základě jeho lásky a své pokory (...). Po léta jsem se snažil opírat se o tuto radostnou zkušenost.“³⁰⁷ —

Jedna z nejcitlivějších otázek, které si člověk klade, když rozjímá o Božím synovství, je problém zla. Mnozí nedokáží sladit zkušenost zla ve světě s jistotou víry o nekonečné Boží dobrotě. Svatí však učí, že vše, k čemu v lidském životě dochází, má být považováno za dobro, protože do hloubky porozuměli vztahu mezi Božím synovstvím a svatým křížem. Vyjadřují to např. slova sv. Tomáše Mora, která napsal své nejstarší dceři, když byl vězněn v londýnském Toweru: „Má nejdražší dcero, ať se tvá duše nikdy neznepokojuje ničím, co by se mi zde na světě mohlo stát. Já jsem si naprosto jist, že ať to bude, co to bude, i kdyby se to zdálo jakkoli zlé, bude to doopravdy to

nejlepší.“³⁰⁸Podobně hovoří i sv. Josemaría ve vztahu k situacím, které možná nejsou tak dramatické, nicméně pro křesťanskou duši mohou být velmi těžké a znepokojující: „Trápení? Starosti kvůli této nebo tamté záležitosti? Cožpak nevidíš, že si to přeje tvůj Bůh Otec, který je dobrý... a který tebe – tebe osobně – miluje více, než mohou všechny matky světa milovat své děti?“³⁰⁹

Pro sv. Josemaríu není Boží synovství něčím přesládlým, nevšímavým k utrpení a bolesti. Říká naopak, že tato skutečnost je niterně spojená s křížem, který je nevyhnutelným způsobem přítomen ve všech, kteří chtějí následovat Krista zblízka: „Ježíš se modlí v zahradě. Pater mi – Otče můj (Mt 26, 39), Abba Pater – Abba, Otče (Mk 14, 36). Bůh je mým Otcem, i když mi posílá utrpení. Miluje mě něžně, i když mě zraňuje. Ježíš trpí, aby splnil vůli Otce... A já,

který chci také plnit nejsvětější vůli Boží, následuje stopy Mistrovny, budu si moci naříkat, potkám-li bolest a utrpení jako společníci na cestě? Bude to jistý znak mého synovství, poněvadž se mnou jedná stejně jako se svým božským Synem. A potom i já, jako on, budu moci lkát a naříkat ve své getsemanské zahradě, padlý na zemi, uznáváje svou nicotu, ale výkřik, deroucí se z nejhlubšího nitra mé duše, prorazí až k Pánu: Pater mi, Abba, Pater... fiat! – Otče můj, Abba, Otče... staň se!“³¹⁰

Dalším důležitým důsledkem vědomí Božího synovství je dětinná odevzdanost do rukou Božích, která nevyplývá ani tolik z asketického osobního boje – ač ten se předpokládá –, jako z ochoty nechat se vést Bohem, a proto se hovoří o odevzdanosti. Ze strany syna se jedná o aktivní, svobodnou a vědomou odevzdanost. Tento postoj dal vznik konkrétnímu způsobu

prožívání Božího synovství – který není ani jediný, ani povinný pro všechny –, nazývaný „duchovní dětství“: spočívá v uvědomění si sama sebe před Bohem nejen jako dítě, ale jako malé dítě, jako dítě, které potřebuje velkou péči. Tak to vyjadřuje sv. František Saleský: „Jestliže znovu nebudete jako děti, jistě nevejdete do nebeského království (Mt 18, 3). „ ...“³¹¹ Sv. Josemaría také doporučoval cestu duchovního dětství: „Jako děti nebudete mít trápení: děti hned zapomínají na mrzutosti a vracejí se ke svým obvyklým hrám. – Proto když se odevzdáte, nebudete si muset dělat starosti, protože budete odpočívat v Otci.“³¹²

4. Sedm proseb Otčenáše

Po invokaci „Otče náš, který jsi na nebesích“ na začátku modlitby Páně následuje sedm proseb. „V modlitbě „Otče náš“ je předmětem prvních tří

proseb Otcova sláva, posvěcování jeho jména, příchod království a plnění jeho božské vůle. Čtyři další prosby mu přednášejí naše přání týkající se našeho života: abychom měli dost pokrmu, byli uzdraveni z hříchu, a vztahují se na náš boj za vítězství dobra nad zlem“ (Katechismus, 2857).

Modlitba Otčenáš je vzor každé modlitby, jak učí sv. Tomáš Akvinský: „Modlitba Páně je nejdokonalejší... nejen se v ní žádá všechno, po čem můžeme správně toužiti, nýbrž i tím pořadem, jakým máme toužiti; takže tato modlitba nejen učí žádati, nýbrž také upravuje celý náš cit.“³¹³ —

První prosba: Posvět se jméno tvé.

Boží svatost nemůže zvětšit žádný tvor. „Výraz „posvětit“ zde není míněn ani tolik ve smyslu příčinném (jen Bůh posvěcuje, činí svatým), ale především ve smyslu hodnotícím: uznat něco za svaté a svatě s tím

nakládat. Proto je tato invokace (vzývání) při klanění často chápána jako chvála a díkůčinění. Ježíš nás však učí této prosbě jako projevu přání. Je to prosba, touha a očekávání, na nichž se podílejí Bůh i člověk. Již od první prosby Otčenáše jsme ponořeni do vnitřního tajemství jeho božství a do dramatu spásy našeho lidství. Prosba, aby jeho jméno bylo posvěceno, nás zapojuje do jeho záměru, jeho milosrdného „rozhodnutí“ (Ef 1,9), jímž si předsevzal, „abychom byli před ním svatí a neposkvrnění v lásce“ (Ef 1,4)“ (Katechismus, 2807). Požadavek první prosby tedy je, aby Boží svatost zářila a rostla v našem životě: „Kdo by mohl posvětit Boha, jestliže On posvěcuje? Inspirováni těmito slovy: ‚Budte svatí, neboť já jsem svatý‘ (Lv 20, 26), prosíme, abychom posvěcení křtem vytrvali v tom, čím jsme začali být. A prosíme o to každý den, protože denně chybujeme a musíme očišťovat naše hříchy ustavičným

posvěcováním se... Uchylme se proto k modlitbě, aby v nás tato svatost zůstala.“³¹⁴

Druhá prosba: Přijď království tvé.

Druhá prosba vyjadřuje naději, že přijde nová doba, v které bude Bůh uznán všemi za Krále, jenž zahrne své podřízené dobrodiním: „Touto prosbou je „Marana tha“, volání Ducha a nevěsty: „Přijď, Pane Ježíši“ (...). V modlitbě Páně jde hlavně o konečný příchod Božího království s Kristovým návratem (srov. Tit 2, 13)“ (Katechismus, 2817–2818). Z druhé strany Boží království již bylo zahájeno na tomto světě prvním příchodem Krista a sesláním Ducha svatého: „Boží království ... spočívá ve spravedlnosti, pokoji a radosti, jaké dává Duch svatý“ (Řím 14,17). Poslední časy, v nichž žijeme, jsou dobou vylití Ducha svatého. Proto nastal rozhodující boj mezi „tělem“ a Duchem. „Jen čisté srdce

může říkat bez nejmenšího rozechvění: ‚Přijď království tvé.‘ Je třeba projít Pavlovou školou, abychom řekli: ‚Hřích už dál nesmí vládnout v našem smrtelném těle‘ (Řím 6,12). Ten, kdo se uchovává čistý v jednání, v myšlenkách a ve slovech, může říci Bohu: ‚Přijď tvé království!‘ (sv. Cyril Jeruzalémský, *Catecheses mystagogicae*, 5,13)“ (Katechismus, 2819). V druhé prosbě konečně projevujeme přání, aby v nás Bůh nyní působil svou milostí, aby se jeho království na zemi každým dnem zvětšovalo a aby na konci časů vládl plně nade všemi v nebi.

Třetí prosba: Bud' vůle tvá jako v nebi, tak i na zemi.

Boží vůle je, aby „se všichni lidé zachránili a došli k poznání pravdy“ (1 Tim 2, 3–4). Ježíš nás učí, že do nebeského království nevejde člověk prostřednictvím slov, ale tím,

že „plní vůli mého nebeského Otce“ (Mt 7, 21). Proto „prosíme našeho Otce, abychom spojili svou vůli s vůlí jeho Syna a tak splnili to, co chce on, totiž jeho plán spásy pro život světa. Nejsme toho sice sami ze sebe schopni, ale spojeni s Ježíšem a s mocí Ducha svatého mu můžeme odevzdat svou vůli a rozhodnout se, že budeme volit to, co vždy volil jeho Syn: dělat to, co se líbí Otci (srov. Jan 8, 29)“ (Katechismus, 2825). Jak říká jeden církevní otec, když se v Otčenáši modlíme *buď vůle tvá jako v nebi*, neprosíme o to „ve smyslu, aby Bůh udělal, co bude chtít, ale abychom my byli schopni udělat, co chce Bůh“.³¹⁵ Na druhou stranu výraz *jako v nebi, tak i na zemi* ukazuje, že v této prosbě si přejeme, aby tak, jak se splnila Boží vůle na andělech a blažených v nebi, se splnila i na nás, kteří jsme ještě na zemi.

Čtvrtá prosba: Chléb náš vezdejší dej nám dnes.

Tato prosba vyjadřuje synovskou odevzdanost Božích dětí, neboť „Otec, který nám dává život, nám nemůže nedávat potravu nezbytnou pro život, všechna „náležitá“ dobra, hmotná i duchovní“ (Katechismus, 2830). Křesťanský smysl této čtvrté prosby „se týká chleba života: Božího slova, které se přijímá ve víře, těla Kristova, které se přijímá v eucharistii (srov. Jan 6, 26–58)“ (Katechismus, 2835). Výraz každý den, „ve smyslu časového určení je to určité pedagogické opakování slova „dnes“ (srov. Ex 16, 19–21), aby v nás upevňovalo „bezvýhradnou“ důvěru. V kvalitativním slova smyslu znamená „nezbytné pro život“, a v širším slova smyslu „každé dobro“, jež dostačuje k tomu, aby se člověk uživil (srov. 1 Tim 6, 8)“ (Katechismus, 2837).

*Pátá prosba: Odpuš' nám naše viny,
jako i my odpouštíme našim viníkům.*

V této další prosbě začínáme uznávat, že jsme hříšníci: „Nyní se k němu vracíme touto novou prosbou jako marnotratný syn (srov. Lk 15, 11–32) a vyznáváme před ním, že jsme hříšníci, jako to učinil celník (srov. Lk 18, 13). Naše prosba začíná „vyznáním“, kterým zároveň vyznáváme svou ubohost i jeho milosrdenství“ (Katechismus, 2839). Avšak tato modlitba nebude vyslyšena, pokud předtím nesplníme jeden požadavek: „Tento proud milosrdenství nemůže do našeho srdce proniknout, jestliže jsme neodpustili těm, kdo nás urazili. Láska, jako Kristovo tělo, je nerozdělitelná: nemůžeme milovat Boha, kterého nevidíme, jestliže nemilujeme bratra nebo sestru, které vidíme (srov. 1 Jan 4, 20). Odmítneme-li odpustit našim bratřím a sestrám, naše srdce se uzavře a jeho tvrdost je učiní nepropustným pro milosrdnou lásku Otce“ (Katechismus, 2840).

Šestá prosba: Neuved' nás v pokušení.

Tato prosba je spojená s předešlou prosbou, protože hřích je následek svobodného souhlasu s pokušením. Proto nyní „prosíme našeho Otce, aby nás do něho „neuváděl“ (...). Prosíme ho, ať nepřipustí, že bychom se vydali cestou, která vede ke hříchu. Svádíme boj „mezi tělem a Duchem“. Tato prosba naléhavě prosí o Ducha rozlišování a síly“ (Katechismus, 2846). Bůh nám vždy dá svou milost, abychom pokušení překonali: „Bůh je věrný. On nedopustí, abyste byli zkoušeni víc, než snesete. Když dopustí zkoušku, dá také prostředky, jak z ní vyjít, a sílu, jak ji snášet“ (1 Kor 10, 13), ale o to, abychom vždy překonali pokušení, je třeba se modlit: „Takový boj a takové vítězství jsou však možné jen v modlitbě. Právě modlitbou Ježíš vítězil nad pokušitelem hned od počátku (srov. Mt 4, 11) a v posledním boji své

smrtné úzkosti (srov. Mt 26, 36–44). Kristus nás v této prosbě Otčenáše zapojuje do svého boje a do svého smrtelného zápasu. Ve spojení se svou bdělostí nás naléhavě vyzývá k bdělosti srdce. Bdělost je „ochrana srdce“ a Ježíš prosí Otce, aby nás zachoval v jeho jménu. Duch svatý se snaží tuto bdělost v nás stále probouzet. Tato prosba nabývá svého dramatického významu ve vztahu ke konečnému pokušení našeho pozemského boje; naléhavě prosí o vytrvání až do konce. „Hle, přicházím jako zloděj! Blaze tomu, kdo bdí“ (Zj 16,15)“ (Katechismus, 2849).

Sedmá prosba: Ale zbav nás od zlého.

Poslední prosba je obsažena v Ježíšově kněžské modlitbě, se kterou se obrací k svému Otci: „Neprosím, abys je ze světa vzal, ale abys je zachránil od zlého“ (Jan 17, 15). „Zlo v této prosbě není něco abstraktního; označuje naopak osobu satana, zlého

ducha, anděla, který se protiví Bohu. „Dábel“ [„*dia-bolos*“] je ten, který „chce překážet“ Božímu úradku a jeho „dílu spásy“ dovršenému Kristem“ (Katechismus, 2851). Když navíc „prosíme, abychom byli osvobozeni od zlého, modlíme se zároveň o to, abychom byli zbaveni všeho přítomného, minulého i budoucího zla, jehož je dábel původcem a podněcovatel“ (Katechismus, 2854), zvláště pak hříchu, jediného skutečného zla,³¹⁶ a od trestu za něj, kterým je věčné zatracení. Ostatní zla a utrpení se mohou proměnit v dobro, pokud je přijmeme a připojíme k utrpení Krista na kříži.

Základní použitá literatura

– Katechismus katolické církve, 2759–2865.

– Benedikt XVI.–Joseph Ratzinger, *Ježíš Nazaretský*. Barrister&Principal,

Brno 2011, s. 161–205 (kapitola věnovaná modlitbě Páně).

Doporučená literatura

– Sv. Josemaría, Jak oslovovat Boha a Cesta ke svatosti. *Boží přátelé*, 142–153 a 294–316.

12. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 48.

2Srov. Jan Pavel II., ap. exh. *Familiaris consortio*, 22–XI–1981, 11.

32. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 49.

4. „Neboť křtem byli muž a žena jednou provždy zapojeni do nové a věčné smlouvy, do snoubenecké smlouvy Krista s jeho církví. A pro toto nezrušitelné zapojení je důvěrné společenství života a lásky v manželství, založené Stvořitelem, povýšeno, je spojeno se snoubeneckou láskou Kristovou a je

posíleno a obohaceno jeho výkupnou silou“ (Jan Pavel II., ap. exh. *Familiaris consortio*, 13).

5 „Manželské páry mají milost svého stavu – svátostnou milost –, aby mohli uplatňovat všechny lidské a křesťanské ctnosti soužití: vzájemné pochopení, dobrou náladu, trpělivost, odpuštění, jemnost ve vzájemném styku“ (*Rozhovory s mons. Escrivou de Balaguer*, 108).

6 „Opravdová manželská láska je pozdvižena k účasti na božské lásce; vykupitelskou silou Kristovou a spásonosným působením církve se usměrňuje a obohacuje, aby manželé byli účinně vedeni k Bohu a dostalo se jim pomoci a posily v jejich vznešeném úkolu otce a matky“ (2. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 48).

7 Jan Pavel II., *Familiaris consortio*, 56.

8Sv. Josemaría, *Jít s Kristem*, 23.

92. vatikánský koncil, konst.

Gaudium et spes, 48.

10Jan Pavel II., ap. exh. *Familiaris consortio*, 84. Srov. Benedikt XVI., ap. exh. *Sacramentum caritatis*, 22–II–2007, 29; Kongregace pro nauku víry, List o eucharistickém přijímání rozvedenými věřícími, kteří uzavřeli nový sňatek, 14–IX–1994; Katechismus, 1650.

11. „Manželé vědí, že plněním úkolu dávat život a vychovávat – což je třeba považovat za jejich vlastní poslání – se stávají spolupracovníky lásky Boha stvořitele a jakoby jejími tlumočníky (...). Křesťanští manželé tedy oslavují Stvořitele a usilují o dokonalost v Kristu, když s důvěrou v Boží prozřetelnost a s duchem oběti velkomyslně, s lidskou a křesťanskou odpovědností plní úkol plození“ (2. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 50).

12Tamtéž.

13Sv. Josemaría, *Rozhovory s mons. Escrivou de Balaguer*, 94. „Život manželů má být veden upřímnou a ryzí láskou a radostným přesvědčením, že budou mít tolik dětí, kolik jim Bůh umožní, a když to bude nutné, zřeknou se osobních příjemností a budou věřit v Boží prozřetelnost. Je-li Boží vůle, aby rodina měla hodně dětí, je to záruka štěstí a spokojenosti, i když svedení zastánci hédonismu tvrdí opak“ (Sv. Josemaría, *Jít s Kristem*, 25).

142. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 51.

15Pavel VI., *Humanae vitae*, 26–VII–1968, 16.

16Tamtéž, 14.

17Tamtéž, 12. Manželský styk vylučující jeden z jeho významů je vnitřně nespravedlivý: „Manželský

styk vnucený jednomu z manželů bez ohledu na jeho stav a na jeho oprávněná přání není pravým projevem lásky a popírá i to, co od manželů právem vyžaduje mravní řád.“; neboli „projev vzájemné lásky, který narušuje schopnost předávat život, kterou do něho podle zvláštních zákonů vložil Bůh, Stvořitel všeho, odporuje jak božskému záměru, který představuje normu manželského spojení, tak vůli prvního Autora lidského života. A proto když někdo užívá tohoto Božího daru, a přitom třeba i částečně maří jeho význam a jeho účel, jedná proti přirozenosti muže a ženy a proti jejich nejintimnějšímu vztahu, a tudíž se vzpírá také Božímu záměru a jeho svaté vůli“ (tamtéž, 13).

18Srov. Jan Pavel II., ap. exh. *Familiaris consortio*, 32; Katechismus, 2370. Potlačení plodícího významu manželského styku s sebou nese

vyloučení jeho sjednocujícího významu: „Odmítnutí otevřenosti pro život a také zfalšování vnitřní pravdy manželské lásky, která je povolána k sebeodevzdání celé osoby“ (ap. exh. *Familiaris consortio*, 32).

19Tamtéž, 14.

20Tamtéž, 42.

21„Rodina je přirozený a základní prvek společnosti a má právo na ochranu ze strany společnosti a státu“ (OSN, *Všeobecná deklarace o lidských právech*, 10–XII–1948, čl. 16).

22Srov. Papežská rada pro rodinu, *Rodina, manželství a nesezdaná soužití*. Vatikán 2000; Kongregace pro nauku víry, *Úvahy o projektech zákonného uznání svazků homosexuálních osob*. Vatikán 2003.

23Jan Pavel II., konst. *Familiaris consortio*, 21.

242. vatikánský koncil, konst. *Lumen gentium*, 11.

252. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 17. Srov. Katechismus, 1731.

26Tamtéž.

27Srov. sv. Tomáš Akvinský, *Summa Theologiae*, I–II, q. 93, a. 1, c.; 2. vatikánský koncil, dekl. *Dignitatis humanae*, 3.

28Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 6–VIII–1993, 43.

29Srov. tamtéž; sv. Tomáš Akvinský, *Summa Theologiae*, I–II, q. 91, a. 2.

30Srov. Jan Pavel II, enc. *Veritatis splendor*, 44.

31Srov. tamtéž.

32.„Zachovávání přirozeného zákona je velmi rozmanité; může vyžadovat přizpůsobení nejrozličnějším životním

podmínkám podle míst, dob a okolností. Nicméně přirozený zákon v různosti kultur zůstává jako pravidlo, které pojí lidi mezi sebou a ukládá jim, přes nevyhnutelné rozdíly, společné zásady“ (Katechismus, 1957).

33Srov. Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 42.

34Srov. tamtéž, 102.

35Pius XII., enc. *Humani generis*: DS 3876. Srov. Katechismus, 1960.

36Srov. 2. vatikánský koncil, konst. *Dei Verbum*, 15.

37Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 24. Srov. sv. Tomáš Akvinský, *Summa Theologiae*, I–II, q. 106, a. 1, c. a ad 2.

38Srov. sv. Tomáš Akvinský, *Summa Theologiae*, I–II, q. 108, a. 1.

39Srov. sv. Tomáš Akvinský, *Summa Theologiae*, I–II, q. 95, a. 2; Katechismus, 1959.

40Srov. Jan Pavel II., enc. *Evangelium vitae*, 25–III–1995, 71.

41Jan Pavel II., enc. *Evangelium vitae*, 72–74.

42Srov. 2. vatikánský koncil, konst. *Lumen gentium*, 9.

43Srov. tridentský koncil, *Kánony o svátosti křtu*, 8: DS 1621.

44Sv. Josemaría, *Svoboda Božích dětí. Boží přátelé*, 37.

45Srov. sv. Tomáš Akvinský, *Summa Theologiae*, I–II, q. 96, a. 6 a II–II, q. 120.

46Srov. Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 76, 80, 81, 82.

47Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 59.

48Tamtéž, 60.

49Srov. tamtéž, 60.

50Tamtéž, 59.

51Srov. tamtéž, 62; 2. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 16.

52Svědomy jisté a nepřekonatelně mylné není mravním pravidlem v absolutním smyslu: zavazuje pouze po dobu setrvávání v omylu. A činí tak ne proto, čím samo o sobě je: závazná moc svědomí vyplývá z pravdy, takže mylné svědomí může zavazovat pouze v té míře, v jaké je subjektivně a nepřekonatelně považováno za pravdivé. V závažných věcech (úmyslná vražda atd.) je omyl nepřičitatelného svědomí velmi nepravděpodobný.

53Srov. Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 64.

54„Duchovní vedení nemá formovat svědomí bez vlastního úsudku, jež pouze do puntíku provede, co se mu řekne. Naopak, duchovní vedení se musí snažit utvářet lidi s úsudkem. A úsudek předpokládá zralost, pevné přesvědčení, dostatečnou znalost učení, jemnost ducha a výchovu vůle“ (*Rozhovory s mons. Escrivou de Balaguer*, 93).

55Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 6–VIII–1993, 72. „První otázka mladíkovy rozmluvy s Ježíšem: "Co dobrého mám udělat, abych dosáhl věčného života?" (Mt 19,16) staví ihned do popředí zásadní vazbu mezi mravní hodnotou určitého skutku a posledním cílem člověka. Ježíšova odpověď s poukazem na přikázání dává též najevo, že cesta k cíli je podmíněna poslušností vůči Božím zákonům, které chrání dobro člověka. Jen skutek plně se shodující s dobrem, může být cestou do Života“ (tamtéž).

56Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 78. Srov. Katechismus, 1751. „Abychom mohli postihnout předmět určitého skutku, který ho mravně specifikuje, je tedy třeba vmyslit se do postavení jednající osoby. Předmětem projevu vůle je totiž svobodně zvolené jednání. Pokud odpovídá racionálnímu řádu, je příčinou dobroty vůle (...) Za předmět určitého morálního skutku se tedy nemůže považovat proces či událost čistě fyzického řádu, hodnocený podle toho, do jaké míry vyvolává určitý stav věcí ve vnějším světě“ (tamtéž). Nelze zaměňovat „fyzický předmět“ skutku s jeho „mravním předmětem“ (tentýž fyzický čin může být předmětem různých mravních skutků; např. říznutí skalpelem může představovat chirurgickou operaci, anebo se může jednat o vraždu).

57„Morálnost určitého lidského skutku závisí především a zásadně

na "předmětu", racionálně zvoleném svobodnou vůlí“ (Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 78).

58Srov. tamtéž, 78 a 79.

59Tamtéž, 80; srov. Katechismus, 1756. 2. vatikánský koncil uvádí několik příkladů: *útoky na lidský život*, jako „vraždy všeho druhu, genocidy, potraty, euthanasie i dobrovolná sebevražda“; *útoky na nedotknutelnost lidské osoby*, jako „mrzačení, tělesné nebo duševní mučení, pokusy o psychické násilí“; urážky lidské důstojnosti, jako „nelidské životní podmínky, svévolné věznění, deportace, otroctví, prostituce, obchod se ženami a s mladistvými; a také hanebné podmínky práce, když je s dělníky zacházeno jako s pouhými výrobními prostředky, a ne jako se svobodnými a odpovědnými osobami: všechny tyto věci a jim podobné jsou opravdu ostudné, vnášejí nákazu do lidské

civilizace a poskvřňují více ty, kteří je dělají, než ty, kteří trpí bezpráví, a velice zneuctívají Stvořitele“ (2. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 27).

Pavel VI. při zmínce o antikoncepčních metodách prohlásil, že nikdy není dovoleno „činit předmětem pozitivního úkonu vůle něco, co samotnou svojí povahou překračuje mravní řád, a je proto nedůstojné člověka, i když se to děje s úmyslem zachovat nebo podpořit dobro jednotlivých osob, rodin nebo společnosti“ (Pavel VI., enc. *Humanae vitae*, 25–VII–1968, 14).

60Tyto teorie netvrdí, že „lze činit zlo, aby bylo dosaženo dobra“, ale že nelze říci, že jsou skutky, které jsou vždy špatné, protože u každého případu záleží na „poměru“ mezi dobrem a zlem nebo na „důsledcích“ (srov. Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 75).

Proporcionalista by např. neřekl, že „se lze dopustit podvodu kvůli dobrému cíli“, ale prozkoumal by, zda to, co se koná, je, anebo není podvod (zda to, co bylo „objektivně zvoleno“ je, nebo není podvod), přičemž by zohlednil všechny okolnosti a úmysl. Nakonec by řekl, že není podvod to, co jím ve skutečnosti je, a daný (nebo jakýkoliv jiný) skutek by omluvil.

61Mravní předmět se vztahuje na to, čeho chce vůle konkrétním skutkem dosáhnout (např. zabít nějakého člověka, dát almužnu), zatímco úmysl se vztahuje na důvod, pro který toho chce vůle dosáhnout (např. získat dědictví, vzbudit dobrý dojem u ostatních, pomoci chudému člověku).

62Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 78.

63Například nějaká prokázaná služba má pomoci bližnímu, ale

zároveň může být podnícena láskou k Bohu jako poslednímu cíli všech našich činů. Může být prokázána také z vlastních zájmů nebo z marnivosti (srov. Katechismus, 1752).

64„Často se stává, že člověk jedná s dobrým úmyslem, ale nemá z toho duchovní užitek, protože mu chybí dobrá vůle. Někdo například krade, aby pomohl chudým: v tomto případě je sice úmysl dobrý, chybí však správný úmysl vůle, protože skutky jsou špatné. Vyplývá z toho, že dobrý úmysl neopravňuje k žádnému špatnému činu. „Někteří lidé říkají: čiňme zlo, aby z toho vzešlo dobro. Takoví lidé jsou hodni odsouzení!“ (Řím 3, 8)“ (sv. Tomáš Akvinský, *In duo praecepta caritatis: Opuscula theologica*, II, č. 1168).

65Aby se nějaký svobodný skutek zaměřil na skutečný poslední cíl, je třeba:

a) aby byl sám o sobě zaměřitelný na cíl: objektivní dobrotou nebo předmětem mravního skutku

b) aby byl zaměřitelný na cíl v místních, časových aj. okolnostech, v nichž je vykonáván

c) aby ho vůle subjektu skutečně zaměřila na opravdový poslední cíl: to je subjektivní dobrotou nebo úmyslem.

66„Například nehoda vyvolaná neznalostí dopravních předpisů“ (Katechismus, 1736).
Nedbá-li člověk – rozumí se dobrovolně, přičitatelně – na základní pravidla dopravních předpisů, lze říci, že si nepřímou přeje následky této nedbalosti.

67Například ten, kdo si vezme prášek proti nachlazení s vědomím, že po něm bude ospalý, chce přímo vyléčit nachlazení a nepřímou chce ospalost. Přesněji řečeno nepřímé účinky

nějakého skutku nejsou „chtěné“, ale jsou tolerované či připouštěné, pokud jsou nevyhnutelně spojené s tím, co je třeba učinit.

68Vina je následně odpovědnost, kterou neseme před Bohem za to, že jsme zhřešili; způsobuje, že si zasluhujeme trest.

69Když křesťan jedná dobře, „ je vždy prvním otcovské jednání Boha tím, že dává podnět, a svobodné jednání člověka v jeho spolupráci je až na druhém místě, takže zásluhy za dobré skutky je třeba přičítat v první řadě Bohu a teprve potom věřícímu“ (tamtéž).

70Toto povolání „zcela závisí na nezasloužené iniciativě Boha, protože jen on může zjevit a dát sám sebe. Přesahuje schopnost rozumu a síly lidské vůle, jakož i všech tvorů (srov. Kor 2, 7–9)“ (Katechismus, 1998).

71Sv. Tomáš Akvinský, *Summa Theologiae*, II–II, q. 24, a. 3, ad 2.

722. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 22. Srov. Řím 8, 14–17; Gal 4, 5–6; Jan 3, 1.

73Veškerý stvořený dar pochází od nestvořeného Daru, jímž je Duch svatý. „Boží láska je nám vylita do srdce skrze Ducha svatého, který nám byl dán“ (Řím 5, 5. Srov. Gal 4, 6).

74Je třeba rozlišovat mezi milostí habituální a milostmi aktuálními, „kterými jsou míněny projevy Boží pomoci jak na počátku obrácení, tak během díla posvěcení“ (srov. tamtéž).

75„Ospravedlnění s sebou nese odpuštění hříchů, posvěcení a obnovení vnitřního člověka“ (tridentský koncil: DS 1528).

76U dospělého člověka je tento krok plodem Božího působení (aktuální

milosti) a lidské svobody. „Pod vlivem milosti se člověk obrací k Bohu a odvrací se od hříchu a tak přijímá shůry odpuštění a spravedlnost [milost posvěcující]“ (Katechismus, 1989).

77Tuto pravdu začal Pán zvlášť důrazně a nově připomínat od 2. října 1928 prostřednictvím učení sv. Josemaríi. Církev ji veřejně vyhlásila na 2. vatikánském koncilu (1962–65): „Všichni křesťané jakéhokoli stavu a zařazení jsou povoláni k plnému křesťanskému životu a dokonalé lásce“ (2. vatikánský koncil, konst. *Lumen gentium*, 40).

78Srov. sv. Tomáš Akvinský, *Summa Theologiae*, III, q. 2, a. 12, c.

79Srov. sv. Josemaría, *Jít s Kristem*, 104.

80Avšak milost „není soupeřem naší svobody, pokud ta je v souladu se smyslem pro pravdu a dobro, který

Bůh vložil do lidského srdce“ (Katechismus, 1742). Naopak „milost odpovídá na hluboké touhy lidské svobody a zdokonaluje ji“ (Katechismus, 2022). V současném stavu lidské přirozenosti, zraněné hříchem, je milost nezbytná pro to, aby člověk mohl žít stále ve shodě s přirozeným mravním zákonem.

81Sv. Josemaría, *Jít s Kristem*, 9.

82Pro dosažení Boží milosti nám pomáhá přímluva naší Matky, Nejsvětější Panny Marie, prostřednice všech milostí, a také přímluva sv. Josefa, andělů a všech svatých.

83Neřesti jsou naopak mravní návyky, které vedou ke špatným skutkům a nabádají k jejich opakování a zhoršování.

84Podobně jako lidská duše jedná prostřednictvím svých mohutností (rozumu a vůle), tak křesťan v milosti

Boží jedná prostřednictvím božských ctností, jež jsou jako mohutnosti „nové přirozenosti“ pozdvižené milostí.

852. vatikánský koncil, konst. *Dei Verbum*, 5.

86Víra se projevuje skutky: živá víra „se projevuje láskou“ (Gal 5, 6), zatímco „víra beze skutků je mrtvá“ (Jak 2, 26), ačkoli dar víry přetrvává v tom, kdo nezhřešil přímo proti ní (srov. tridentský koncil: DS 1545).

87Srov. Žid 10, 23; Tit 3, 6–7. „Ctnost naděje odpovídá na touhu po štěstí, kterou Bůh vložil do srdce každého člověka“ (Katechismus, 1818): očišťuje ho a pozdvihuje; chrání před malomyslností; rozšiřuje srdce v očekávání věčné blaženosti; chrání před sobectvím a vede k radosti (srov. tamtéž).

Můžeme očekávat nebeskou slávu slíbenou Bohem těm, kteří ho milují (srov. Řím 8, 28–30) a konají jeho vůli (srov. Mt 7, 21), s jistotou, že s Boží milostí můžeme „vytrvat až do konce“ (srov. Mt 10, 22). (srov. Katechismus, 1821).

88– Láska je nade všemi ctnostmi (srov. 1 Kor 13, 13). „Nemám-li lásku, nejsem nic... nic mi to neprospěje“ (1 Kor 13,1–3).

– „Cvičení se ve všech ctnostech je oživováno a podněcováno láskou“ (Katechismus, 1827). Je formou všech ctností: je jejich základem a oživuje je, protože je směřuje k lásce k Bohu; bez lásky jsou ostatní ctnosti mrtvé.

– Láska tříbí naši lidskou schopnost milovat a povznáší ji k nadpřirozené dokonalosti božské lásky (srov. Katechismus, 1827). V lásce je řád. Láska se také projevuje bratrským

napomínáním (srov. Katechismus, 1829).

89Jak bude vysvětleno v následujícím odstavci, křesťan rozvíjí tyto ctnosti s pomocí Boží milosti, která uzdravuje přirozenost, dává sílu praktikovat je a zaměřuje je k vyššímu cíli.

90Sv. Tomáš Akvinský, *Summa Theologiae*, II-II, q. 47, a. 2, c. Vede k správnému posuzování způsobu jednání: neustupuje od činu.

„Moudrost se nesměšuje s bázlivostí nebo strachem, ani s dvojakostí nebo přetvářkou. Nazývá se „*auriga virtutum*“, vozataj ctností, protože řídí ostatní ctnosti a dává jim pravidla i míru. Právě moudrost bezprostředně řídí úsudek svědomí. Díky ctnosti moudrosti uplatňujeme mravní zásady v jednotlivých případech a překonáváme pochybnosti, týkající se dobra, které máme vykonat, nebo zla, kterému se máme vyhnout“ (Katechismus, 1806).

91Člověk nemůže dát Bohu, co mu dluží nebo co mu patří v přísném smyslu slova. Spravedlnost vůči Bohu se proto přesněji nazývá „ctnost zbožnosti“, „protože totiž stačí Bohu, abychom plnili, co můžeme“ (sv. Tomáš Akvinský, *Summa Theologiae* II–II, q. 57, a.1, ad. 3).

92„Ve světě budete mít soužení. Ale buďte dobré mysli. Já jsem přemohl svět“ (Jan 16, 33).

93Např. pracovitost znamená pracovat natolik, nakolik je třeba, což je střed mezi méně a více. Je v rozporu s pracovitostí pracovat méně, než se má, utrácet čas apod. A rovněž je v rozporu s ní pracovat bez míry a nebrat ohled na ostatní věci, které je také třeba dělat (povinnosti vůči Bohu, bližním atd.).

94*Princip in medio virtus* platí pouze pro mravní ctnosti, jejichž předmětem jsou prostředky k

dosažení cíle, a v prostředcích je vždy nějaká míra. Neplatí naopak pro božské ctnosti, kterým se budeme věnovat v samostatném oddíle. Předmětem těchto ctností (víry, naděje a lásky) je přímo Bůh. Přemíra zde proto není možná: nelze „věřit příliš“ nebo „doufat přespráliš v Boha“ nebo ho „milovat příliš“.

95Lidská přirozenost je zraněná hříchem. Má proto sklony, které nejsou přirozené, ale jsou následkem hříchu. Stejně, jako není přirozené kulhání, které je následkem nemoci, a nebylo by přirozené, ani kdyby celý svět kulhal, nejsou přirozená zranění, která v duši zanechal prvotní hřích spolu s osobními hříchy: sklon k pýše, k lenosti, k smyslnosti atd. S pomocí milosti a osobním úsilím lze tyto rány postupně uzdravovat, takže člověk je takový a chová se tak, jak to odpovídá jeho přirozenosti a stavu Božího dítěte. Tohoto *zdraví* lze

dosáhnout prostřednictvím ctností. Podobně se *nemoc* zhoršuje vlivem neřestí.

96V tomto smyslu existuje moudrost jako lidská ctnost, a existuje nadpřirozená moudrost, což je ctnost vlitá Bohem do duše spolu s milostí. Aby nadpřirozená ctnost mohla nést plody – dobré skutky –, potřebuje odpovídající lidskou ctnost (stejně tak je tomu u ostatních kardinálních ctností: nadpřirozená ctnost spravedlnosti vyžaduje lidskou ctnost spravedlnosti; podobně i statečnost a mírnost). Jinak řečeno křesťanská dokonalost – svatost – vyžaduje a znamená lidskou dokonalost.

97Pro lepší pochopení funkce darů Ducha svatého v mravním životě lze doplnit následující klasické vysvětlení: jako má lidská přirozenost určité mohutnosti (rozum a vůli), které umožňují provádět úkony chápání a chtění, tak

má přirozenost povznesená milostí určité mohutnosti, jež jí dovolují konat nadpřirozené skutky. Tento cíl nás však natolik přesahuje, že k jeho dosažení nestačí pouze božské ctnosti. Bůh uděluje spolu s milostí dary Ducha svatého; jsou to nové dokonalosti duše, které umožňují, aby v ní působil sám Duch svatý. Jsou jako plachta na lodi, díky níž se loď ve větru pohybuje vpřed. Dary nás zdokonalují, abychom byli vnímavější vůči působení Ducha svatého, který se tak stane hybnou silou našeho jednání.

98Je třeba mít na paměti, že se také hovoří o smysly neuchopitelných neboli duchovních „citech“ či „emocích“, které nejsou přímo „vášněmi“, protože s nimi nejsou spojená hnutí smyslového zalíbení.

99Existuje např. dobrý hněv, který se rozhořčuje nad zlem, a také je špatný hněv, nekontrolovatelný nebo

nabádající ke zlu (jako u pomsty); je dobrý strach a špatný strach, který paralyzuje a nedovoluje konat dobro, atd.

100Srov. sv. Tomáš Akvinský, *Summa Theologiae*, I–II, q. 24, aa. 1 a 3.

101V některých případech mohou člověka natolik ovládnout, že je mravní odpovědnost omezena na minimum.

102„Mravní dokonalost spočívá v tom, že člověka nepodněcuje k dobru pouze vůle, nýbrž i smyslové zalíbení podle následujících slov žalmu: ‚Mé srdce i mé tělo plesají vstříc živému Bohu!‘“ (sv. Augustin, *De civitate Dei*, 14, 7).

103Srov. 2. vatikánský koncil, *Gaudium et spes*, 24–25; Kongregace pro nauku víry, instr. *Libertatis conscientia*, 32; Kompendium sociální nauky církve, 110.

104„Společenství s Ježíšem Kristem nás začleňuje do jeho způsobu bytí „za všechny“, a tak vytváří náš způsob bytí. Tento nový způsob bytí nás zavazuje a vnitřně angažuje k existenci pro druhé, což je nakonec umožněno jen ve společenství s ním, takže my fakticky žijeme pro druhé, pro celek“ (Benedikt XVI., enc. *Spe salvi*, 30–XI–2007, 28).

105Srov. Jan Pavel II., enc. *Sollicitudo rei socialis*, 30–XII–1987, 40.

106Jan Pavel II., ap. list, *Mulieris dignitatem*, 15–VIII–1988, 7.

1072. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 31.

108„Lidská společenskost neznamená automaticky společenství osob, sebedarování. Vlivem pýchy a sobectví v sobě člověk objevuje zárodky nespolečenskosti, individualistické uzavřenosti do sebe a špatného

zacházení s druhými“ (Kompendium sociální nauky církve, 150).

109Srov. Benedikt XVI., enc. *Spe salvi*, 24 a.

110„Historicky existující společnost vzniká z provázání svobod všech lidí, kteří na ní působí a svými rozhodnutími přispívají buď k jejímu budování, nebo ničení“ (Kompendium sociální nauky církve, 163).

111„Počátkem, nositelem a cílem všech společenských institucí je a musí být lidská osoba“ (2. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 25). Srov. Pius XII., *Vánoční pozdrav*, 24–XII–1942: AAS 35 (1943) 12; Jan XXIII., enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961) 453; Katechismus, 1881; Kompendium sociální nauky církve, 106.

112Srov. Jan Pavel II., enc. *Sollicitudo rei socialis*, 38; Katechismus, 1888;

Kompendium sociální nauky církve,
62, 82 a 134.

113Srov. Jan Pavel II., enc. *Sollicitudo rei socialis*, 36.

114„Mluví-li církev o okolnostech hříchu nebo označuje-li jako sociální hříchy některé jevy nebo společné zvyklosti sociálních skupin (...), ví a prohlašuje, že tyto sociální hříchy jsou zároveň důsledkem, nahromaděním a spojením mnoha osobních hříchů. Jde povětšinou o osobní hříchy jak toho, kdo působí a podporuje bezpráví nebo ho využívá, tak toho, kdo, ačkoli určitým způsobem může přispívat k vyvarování se, odstranění nebo alespoň omezení některých společenských zel, zanedbá tuto možnost z liknavosti, ze strachu a pro hanebné spiklenecké mlčení, kvůli zatajování spoluúčasti na zločinu nebo z nedbalosti nerozhodné povahy; tak toho, který

jako příčinu svých výmluv uvádí, že svět nelze změnit; tak také toho, který se snaží vyhnout námaze a nepříjemnostem“ (Jan Pavel II., ap. exh. *Reconciliatio et paenitentia*, 2–XII–1984, 16).

115Srov. 2. vatikánský koncil, konst. *Lumen gentium*, 36; Jan Pavel II., enc. *Centesimus annus*, 1–V–1991,38; Kompendium, 570. Zpravidla se jedná o proces a ne o okamžitou změnu, což znamená, že věřící musí mnohdy žít v takových strukturách a trpět jejich následky, aniž by se jimi nechali zkazit a aniž by se přestali snažit o jejich změnu. Je dobré uvažovat o Pánových slovech: „Neprosím, abys je ze světa vzal, ale abys je zachránil od Zlého“ (Jan 17, 15).

1162. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 74. Srov. Katechismus, 1901.

117„Autorita je vykonávána právoplatně jen tehdy, jestliže usiluje o obecné dobro, a jestliže používá k dosažení tohoto dobra mravně dovolených prostředků. Stane-li se, že vládcové vydají nespravedlivé zákony nebo učiní opatření protivící se mravnímu řádu, nejsou taková nařízení pro svědomí závazná“ (Katechismus, 1903).

118Jan Pavel II., enc. *Evangelium vitae*, 25–III–1995, 71.

119Jan Pavel II., *Centesimus annus*, 46.

120Jan Pavel II., enc. *Evangelium vitae*, 70. Papež má na mysli zvláště právo na život každé nevinné lidské bytosti, proti němuž se staví zákony o potratu.

121Jan Pavel II., enc. *Centesimus annus*, 46.

1222. vatikánský koncil, konst.
Gaudium et spes, 26. Srov.
Katechismus, 1906.

123. „Ve jménu obecného dobra je veřejná moc zavázána respektovat základní a nezadatelná práva lidské osoby. Obecné dobro spočívá zvláště v podmínkách pro uplatňování přirozených svobod, které jsou nezbytné pro plný rozvoj lidského povolání“ (Katechismus, 1907).

124 Autorita má respektovat princip subsidiarity a podporovat soukromou iniciativu, má se snažit, aby každý měl k dispozici, co potřebuje, aby mohl vést důstojný život: potravu, oblečení, zdraví, práci, vzdělání a kulturu, pravdivé informace atd.: srov. Katechismus, 1908 a 2211.

125 Mír není nepřítomnost války. Míru nelze dosáhnout bez zajištění důstojnosti lidí a národů: srov. Katechismus, 2304. Mír je „pokoj

řádu“ (sv. Augustin, *O Boží obci*, 19, 13). Je dílem spravedlnosti: srov. Iz 32, 17. Autorita má pomocí dovolených prostředků usilovat o „bezpečnost společnosti a jejích členů. To je základem práva na oprávněnou osobní a kolektivní obranu“ (Katechismus, 1909).

126„Společenský řád a jeho pokrok musí být neustále zaměřen k dobru lidí (...) a ne naopak“ (2. vatikánský koncil, enc. *Gaudium et spes*, 26).

127Srov. 2. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 19.

128Jan Pavel II., enc. *Centesimus annus*, 55. Srov. 2. vatikánský koncil, *Gaudium et spes*, 11 a 41.

129Srov. Jan Pavel II., enc. *Evangelium vitae*, 21–24. Jan Pavel II. poté, co hovořil o omylu ideologií, dodal: „Ptáme-li se dále, odkud pramení toto mylné pojetí podstaty osoby a "subjektivity" společnosti,

odpověď je jen jedna: jeho hlavní příčinou je ateismus. V odpovědi na Boží výzvu, která se projevuje i v pozemských věcech, si člověk uvědomuje svou nadpřirozenou důstojnost. (...) Popírání Boha olupuje osobu o její kořeny a vede tak ke společenskému řádu neuznávajícímu důstojnost a odpovědnost lidské osoby“ (Jan Pavel II., enc. *Centesimus annus*, 13).

130Člověk může budovat společnost a „říditi zemi bez Boha, bez Boha ji však nakonec bude řídit pouze proti člověku. Vylučující humanismus je nelidský humanismus“ (Pavel VI., enc. *Populorum progressio*, 26–III–1967, 42). Srov. Jan XXIII., enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961) 452–453; 2. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 21; Benedikt XVI., enc. *Deus caritas est*, 25–XII–2005, 42.

131Srov. Lev XIII., enc. *Diuturnum illud*: Acta Leonis XIII., 2 (1882) 277 a

278; Pius XI., enc. *Caritate Christi*:
AAS 24 (1932) 183–184.

132Někteří „v křesťanství vidí jen soubor pobožností nebo úkonů zbožnosti, ale nechápou, že zahrnuje situace všedního života, cit pro nouzi bližního a snahu o odstranění nespravedlností“ (sv. Josemaría, *Jít s Kristem*, 98).

133Existuje hluboké „vzájemné působení lásky k Bohu a bližnímu (...). Chybí-li zcela v mém životě dotyk Boha, pak mohu v druhém vidět jen jiného člověka a nedokáži v něm poznat Boží obraz. Když ale ve svém životě zcela vynechám pozornost k bližnímu a kdybych chtěl být pouze „zbožný“ a jenom konat své náboženské povinnosti, potom uschne i vztah k Bohu“ (Benedikt XVI., enc. *Deus caritas est*, 18). Srov. Jan Pavel II., enc. *Evangelium vitae*, 35–36; Kompendium, 40.

134„Každá práce vyžaduje přípravu a později trvalé úsilí o zlepšování této připravenosti a její přizpůsobování novým podmínkám a okolnostem. Tento požadavek je zvláště důležitý u těch, kdo usilují o řídicí místa ve společnosti, neboť to je velmi významná služba, na níž závisí blaho všech“ (*Rozhovory s mons. Escrivou de Balaguer*, 90).

135„K lepšímu světu se přispívá pouze tím, že se koná dobro nyní a v první osobě, s veškerou vášní a kde je to jen možné“ (Benedikt XVI., enc. *Deus caritas est*, 31b).

1362. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 30.

137„Člověk nebo společnost, která se nenechá tváří v tvář utrpení nebo nespravedlnosti pohnout k jednání a nesnaží se je zmírnit, to není člověk nebo společnost podle Kristova Srdce. Křesťané by se měli, ponechávající co největší osobní

svobodu při zkoumání a uplatňování různých řešení, tedy se samozřejmým pluralismem, shodnout ve společném úsilí – sloužit lidstvu. Jinak nebude jejich křesťanství Ježíšovým slovem ani životem, bude to jen pouhá maska, podvod vůči Bohu i vůči lidem“ (sv. Josemaría, *Jít s Kristem*, 167).

138Jan Pavel II., enc. *Centesimus annus*, 48. Srov. Katechismus, 1883; Kompendium sociální nauky církve, 186 a 187.

„Zásada subsidiarity odporuje všem formám kolektivismu. Klade meze státním zásahům. Zaměřuje se na sladění vztahů mezi jednotlivci a společnostmi. Směřuje k nastolení spravedlivého mezinárodního řádu“ (Katechismus, 1885).

Bůh „přiděluje každému tvoru takovou roli, kterou je s to vykonávat podle schopností vlastních jeho přirozenosti. Tento způsob vlády má

být napodobován ve společenském životě. Boží počínání při řízení světa, které svědčí o jeho velmi hluboké úctě k lidské svobodě, by mělo inspirovat moudrost těch, kteří vládnou lidským společenstvím. Mají si totiž počínat jako služebníci Boží prozřetelnosti“ (Katechismus, 1884).

139Zákonná spravedlnost je ctnost, která nabádá osobu k tomu, aby dala společenství to, co mu jako občan právem dluží: srov. Katechismus, 2411.

„Podřízenost autoritě a spoluzodpovědnost za obecné dobro nesou s sebou mravní požadavek platit daně“ (Katechismus, 2240).

„Podvod a jiná obcházení, jimiž se někteří vyhýbají zákonným omezením a sociálním povinnostem, je třeba rozhodně odsoudit, protože jsou neslučitelné s požadavky spravedlnosti“ (Katechismus, 1916).

140„Jde především o vzájemnou propojenost, chápanou jako systém určující vztahy v současném světě, v jeho složkách: hospodářské, kulturní, politické i náboženské. Jde o propojenost, která je přijímána jako *morální kategorie*. Je-li za takovou uznávána, pak jí odpovídá – jako postoj mravní a společenský, jako "ctnost" – *solidarita*“ (Jan Pavel II., enc. *Sollicitudo rei socialis*, 38).

141Srov. Kompendium, 193–195.

142Srov. 2. vatikánský koncil, *Gaudium et spes*, 75.

143Jan Pavel II., ap. exh. *Christifideles laici*, 30–XII–1988, 42.

144Když například, „není možno zrušit takový zákon a vrátit se k původnímu stavu, mohou poslanci, jejichž odpor vůči potratu je jasný a všeobecně známý, podporovat hlasování o návrzích, které *chtějí zmírnit škody*, takovým zákonem

působené, a oslabit tak jeho zhoubný účinek s ohledem na veřejnou kulturu či morálku“ (Jan Pavel II., enc. *Evangelium vitae*, 73).

145Je záležitostí laiků, aby „z vlastní iniciativy a aniž by čekali pasivně na pokyny a nařízení pronikali s křesťanským duchem do mentality a zvyků, zákonů a struktur jejich životních společenství“ (Pavel VI., enc. *Populorum progressio*, 81). Srov. 2. vatikánský koncil, konst. *Lumen gentium*, 31; konst. *Gaudium et spes*, 43; Jan Pavel II., ap. exh. *Christifideles laici*, 15; Katechismus, 2442.

146Sv. Augustin, *Contra Faustum manichoeum*, 22, 27: PL 42, 418. Srov. Katechismus, 1849.

147Klasicky je hřích definován jako dobrovolná neposlušnost vůči Božímu zákonu: kdyby nebyla dobrovolná, nebyl by to hřích, neboť

by se nejednalo ani o vlastní ani o skutečný lidský skutek.

148Sv. Augustin, *De civitate Dei*, 14, 28.

149Srov. Jan Pavel II., ap. exh. *Reconciliatio et paenitentia*, 2–XII–1984, 17.

150Tamtéž. Srov. Katechismus, 1857–1860.

151Jan Pavel II., ap. exh. *Reconciliatio et penitentia*, 17.

152Člověk se dopouští smrtelného hříchu, když „vědomě a z vlastní vůle z jakékoli příčiny zvolí něco, co znamená závažné porušení pořádku. Vpravdě je už přímo v takové volbě obsaženo pohrdnutí Božím přikázáním, zavržení Boží lásky vůči lidskému rodu a všemu stvořenému: člověk vzdaluje sebe sama od Boha a ztrácí lásku“ (tamtéž).

153Srov. Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 6–VIII–1993, 70.

154I přes úsudek o samotném skutku je nutno říci, že soud nad lidmi musíme ponechat pouze na spravedlnosti a milosrdenství Božím (srov. Katechismus, 1861).

155Pouze ten, kdo má skutečně závažný důvod a nemá možnost se vyzpovídat, může slavit svátosti a přijmout svaté přijímání, vzbudí-li úkon dokonalé lítosti s předsevzetím, že se co nejdříve vyzpovídá (srov. Katechismus, 1452 a 1457).

156Srov. sv. Josemaría, *Boží přátelé*, 243; *Brázda*, 139.

157Srov. sv. Josemaría, *Cesta*, 325–331.

158Srov. Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 65–70.

159Srov. tamtéž, 69.

160Srov. Jan Pavel II., ap. exh. *Reconciliatio et penitentia*, 17; *Veritatis splendor*, 70.

161Tamtéž, 17.

162Srov. tamtéž. 18.

163Srov. Jan Pavel II., enc. *Sollicitudo rei socialis*, 30–XII–1987, 36 a násl.

164Srov. Jan Pavel II., ap. exh. *Reconciliatio et paenitentia*, 16.

165Pro překonání těchto pokušení je třeba jít proti proudu vždy, kdy to bude třeba, a nenechat se strhnout světskými zvyky (srov. sv. Josemaría, *Cesta*, 376).

166Např. modlitba k sv. archandělu Michaelu, vítězi nad satanem (srov. Zj 12, 7 a 20, 2). Církev vždy doporučovala některé svátostiny, jako např. svěcenou vodu, pro přemáhání pokušení ďábla. „Před ničím neprchají zlí duchové více, a to

nenávratně, než před svěcenou vodou,“ říkala sv. Terezie z Ávily (citováno v: sv. Josemaría, *Cesta*, 572).

167Srov. sv. Josemaría, *Cesta*, 134 a 727.

168Srov. Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 6–VIII–1993, 80.

169Tamtéž, 15.

170Sv. Josemaría, *Cesta*, 780.

171Tamtéž, 417.

172Tamtéž, 815. Srov. tamtéž, 933.

173Sv. Josemaría, *Jít s Kristem*, 87.

174Srov. sv. Josemaría, *Cesta*, 91.

175Sv. Josemaría, *Výheň*, 263.

176Sv. Josemaría, *Cesta*, 81.

177Tamtéž, 541.

178Tamtéž, 527. Srov. Mt 26, 6–13.

179Sv. Josemaría, *Výheň*, 26.

180Sv. Josemaría, *Jít s Kristem*, 36.

181Sv. Josemaría, *Křížová cesta*, XIV. zastavení. Srov. Benedikt XVI., enc. *Deus caritas est*, 25–XII–2005, 12–15.

1822. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 24.

183Sv. Josemaría, *Boží přátelé*, 150.

1842. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 24.

185Sv. Josemaría, *Boží přátelé*, 312.

1862. vatikánský koncil, konst. *Sacrosanctum Concilium*, 10.

1872. vatikánský koncil, dekl. *Dignitatis humanae*, 15; Katechismus, 2137.

188Sv. Tomáš Akvinský, *Summa Theologiae*, II–II, q. 122, a. 4, c.

189Sv. Tomáš Akvinský, *Summa Theologiae*, II–II, q. 81. a. 7, c.

1902. vatikánský koncil, dekl. *Dignitatis humanae*, 3.

191Tamtéž.

192Tamtéž, 7.

193Sv. Josemaría, *Brázda*, 302.

194Srov. Kompendium sociální nauky církve, 209–214; 221–251.

195Srov. tamtéž, 252–254.

196Srov. 2. vatikánský koncil, dekl. *Gravissimum educationis*, 3.

197Srov. Jan Pavel II., ap. exh. *Familiaris consortio*, 22–XI–81, 36; Katechismus, 2221 a Kompendium sociální nauky církve, 239.

198A „když děti dospějí, mají povinnost a právo zvolit si své povolání a svůj životní stav“ (Katechismus, 2230).

199 „A když jsme se zaradovali a potěšili nad tím, že jsme – po třech dnech nepřítomnosti – našli Ježíše rozmlouvajícího s učitelem Izraele v chrámě (Lk 2, 46), zůstane nám v duši tvé a mé hluboce vryta povinnost nechat naše drahé doma a jít sloužit Otci nebeskému“ (sv. Josemaría, Svatý růženec, 5. tajemství radostného růžence).

2002. vatikánský koncil, konst. *Lumen gentium*, 37.

201 Sv. Josemaría, *Výheň*, 135.

202 Srov. Kompendium sociální nauky církve, 377–383; 393–398; 410–411.

2032. vatikánský koncil, konst.
Gaudium et spes, 74. Srov.
Katechismus, 1901.

204Srov. Jan Pavel II., enc.
Centesimus annus, 1–V–91, 25. Srov.
Katechismus, 2236.

205Srov. 2. vatikánský koncil, konst.
Gaudium et spes, 24.

206Jan Pavel II., enc. *Evangelium
vitae*, 25–III–95, 41.

207„Skutky milosrdenství jsou činy
lásky, kterými pomáháme svému
bližnímu v jeho tělesných nebo
duchovních
potřebách“ (Katechismus, 2447).

208Také „zakazuje dělat něco se
záměrem nepřímo vyvolat smrt
nějaké osoby. Mravní zákon zapovídá
jak vystavovat někoho smrtelnému
nebezpečí bez závažného důvodu,
tak odmítnout pomoc nějaké

ohrožené osobě“ (Katechismus, 2269).

209Jan Pavel II., enc. *Evangelium vitae*, 57.

210Srov. tamtéž, 55–56.

211Srov. tamtéž, 52.

212Tamtéž, 62.

213Tamtéž, 62. Závažnost zločinu potratu je tak veliká, že církev tento zločin postihuje kanonickým trestem exkomunikace *latae sententiae* (srov. Katechismus, 2272).

214„Taková práva totiž nezávisí na jednotlivcích ani na rodičích ani nemohou být pokládána za nějaké povolení ze strany společnosti a státu. Patří k lidské přirozenosti a lidské osobě jsou vrozena díky Božímu stvoření, jímž tato práva vznikla (...). Jestliže pozitivní zákon zbavuje některou skupinu lidí

ochrany, kterou jí má občanské zákonodárství poskytnout, pak tím stát popírá rovnoprávnost všech občanů před zákonem. Jestliže stát nestaví svou moc do služeb práv každého občana a zejména těch nejslabších, podkopává tím základy právního státu“ (Kongregace pro nauku víry, instr. *Donum vitae*, 22–II–87, 8).

„Kolik zločinů se páchá ve jménu spravedlnosti! Kdybys prodával zbraně a někdo by si od tebe chtěl jednu koupit proto, aby zabil tvou matku, prodal bys mu ji?... Vždyť ti za ni chtěl poctivě zaplatit. Profesore, novináři, politiku, diplomate: uvažujte o tom“ (sv. Josemaría, *Cesta*, 400).

215Jan XXIII., enc. *Pacem in terris*, 11–IV–63, 51.

216Jan Pavel II., enc. *Evangelium vitae*, 73.

217Jan Pavel II., enc. *Evangelium vitae*, 65.

218„Rozhodnutí musí udělat pacient, jestliže je k tomu ještě způsobilý a schopný, nebo ti, kteří na to mají podle zákona právo, respektující vždy rozumnou vůli a oprávněné zájmy pacienta“ (Katechismus, 2278).

219„Užívání utišujících prostředků ke zmírnění bolesti umírajícího, i s rizikem, že se ukrátká jeho dny, může odpovídat lidské důstojnosti, není-li smrt chtěna ani jako cíl, ani jako prostředek, nýbrž jen předvídána a připouštěna jako nevyhnutelná. Mírnící léčebné zákroky patří k výsostným projevům nezištné lásky. Z tohoto důvodu je třeba k nim vybízet“ (Katechismus, 2279).

220Srov. Jan Pavel II., *Discorso ai partecipanti al Congresso Internazionale* su „I trattamenti di sostegno vitale e lo stato vegetativo. Progressi scientifici e dilemmi etici“,

20–III–2004, č. 4; srov. také Papežská pastorační rada pro zdravotníky, *List zdravotníkům*, č. 120; Kongregace pro nauku víry, *Odpovědi na některé otázky Biskupské konference Spojených států ohledně umělé výživy a hydratace*, 1–VIII–2007.

221Nicméně „nad věčnou spásou osob, které se usmrtily, se nemá zoufat. Bůh jim může dát příležitost pro spasitelnou lítost cestami, které zná jen on sám. Za osoby, které si sáhly na život, se církev modlí“ (Katechismus, 2283).

222„Láska k sobě je základní zásadou mravnosti. Je tedy oprávněné prosazovat respektování svého práva na život. Kdo brání svůj život, není vinen vraždou, i když je donucen zasadit útočníkovi smrtelnou ránu“ (Katechismus, 2264; srov. Jan Pavel II., enc. *Evangelium vitae*, 55): v takovém případě není vražda útočníka přímým předmětem vůle

toho, kdo se brání, nýbrž mravním předmětem je odvrácení bezprostředního ohrožení vlastního života.

223Jan Pavel II., enc. *Evangelium vitae*, 56. Srov. Katechismus, 2267.

224„Vinni pohoršením se pak stávají ti, kteří zavádějí zákony nebo společenské struktury, jež vedou k úpadku mravů a zkáze náboženského života nebo ke „společenským poměrům, které přímo či nepřímo ztěžují a téměř znemožňují křesťanské jednání ve shodě s příkázáními“ (Pius XII., *Projev* 1. června 1941)“ (Katechismus, 2286).

225Srov. Jan Pavel II., *Projev* 22–6–1991, 3; Katechismus, 2301.

226Tamtéž, 4.

227Pius XII., *Discorso all'Associazione Italiana Donatori di Cornea*, 14-5-1956.

228Srov. sv. Josemaría, *Jít s Kristem*, 124.

229„Je třeba: — aby škoda způsobená národu nebo společenství národů útočníkem byla trvalá, těžká a jistá; — aby se všechny jiné prostředky, jak tomu zabránit, ukázaly neproveditelné nebo neúčinné; — aby byly odůvodněné vyhlídky na úspěch; — aby použití zbraní nevyvolalo mnohem těžší zla a zmatky než zlo, které je třeba odstranit. Při hodnocení této podmínky je třeba pečlivě zvážit sílu moderních ničivých prostředků. Toto jsou tradiční prvky vypočítávané v nauce o tzv. „spravedlivé válce“. Hodnocení takových podmínek mravní oprávněnosti přísluší prozíravému úsudku těch, kteří mají odpovědnost za obecné

blaho“ (Katechismus, 2309). Navíc „je člověk mravně povinen odporovat rozkazům, které nařizují genocidu“ (Katechismus, 2313).

Závody ve zbrojení „příčiny války vůbec neodstraní, naopak hrozí, že je zhorší. Nesmírné výdaje na přípravu stále nových zbraní zabraňují přispět na pomoc obyvatelstvu trpícímu nouzí; jsou překážkou rozvoje národů“ (Katechismus, 2315). Závody ve zbrojení „jsou nejtěžší ranou lidstva a neúnosně poškozují chudé“ (2. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 81). Řídící orgány mají právo a povinnost regulovat výrobu a obchodování se zbraněmi (srov. Katechismus, 2316).

230Sv. Josemaría, *Brázda*, 315. Srov. sv. Josemaría, *Výheň*, 879; *Cesta*, 525.

231„Každé z obou pohlaví je se stejnou důstojností, i když odlišným způsobem, obrazem Boží moci i něhy. Spojení muže a ženy v

manželství je jeden způsob, jak v těle napodobit velkodušnost a plodnost Stvořitele. „Proto muž opustí svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem“ (Gn 2,24). Z tohoto spojení pocházejí všechna lidská pokolení (srov. Gn 4, 1–2.25–26; 5, 1)“ (Katechismus, 2335).

232Sv. Josemaría, *Jít s Kristem*, 24.

233„Chce-li být člověk pouze duch a rád by odbyl tělo jako pouze živočišné dědictví, ztrácí duch i tělo svou důstojnost. Když ale popře ducha a považuje za jedinou skutečnost hmotu tělo, opět ztrácí svou velikost“ (Benedikt XVI., enc. *Deus caritas est*, 25–XII–2005, 5).

234„Ano, *Eros* nás chce strhnout k božskému, vyvést nás nad sebe samé, ale právě proto vyžaduje cestu výstupu, zřeknutí, očištění a posvěcení“ (tamtéž).

235„Bůh je láska a prožívá sám v sobě tajemství osobního společenství lásky. Když tvoří Bůh člověka podle svého obrazu... vkládá do lidské přirozenosti také mužské a ženské povolání a zároveň i schopnost a odpovědnost k lásce a společenství“ (Jan Pavel II., ap. exh. *Familiaris consortio*, 22–XI–1981, 11).

236„Čistota je radostný souhlas toho, kdo se umí darovat, osvobozený od sobeckého otroctví“ (Papežská rada pro rodinu, *Lidská sexualita: pravda a význam*, 8–XII–1995, 17). „Čistota je výsledek lásky, s kterou jsme dali Pánu duši a tělo, ducha a smysly. Není popřením, ale radostným přisvědčením“ (sv. Josemaría, *Jít s Kristem*, 5).

237Čistota vyžaduje, aby se člověk naučil ovládat; to je škola lidské svobody. Alternativa je zřejmá: buď člověk ovládá své vášně a dosáhne pokoje, anebo se jimi dá zotročit a

stane se nešťastným. „Důstojnost člověka vyžaduje, aby jednal podle vědomé a svobodné volby, to znamená hýbán a podněcován z nitra osobním přesvědčením, a ne ze slepého vnitřního popudu nebo pouze z vnějšího donucení. Této důstojnosti člověk dosahuje tím, že se osvobozuje z každého zajetí vášní, směřuje k svému cíli svobodnou volbou dobra a účinně a s vynalézavou příčinlivostí si obstarává vhodné prostředky.“ (*Gaudium et spes*, 17)“ (Katechismus, 2339).

238„Čistota je mravní ctnost. Je také Božím darem, milostí, ovocem Ducha. (srov. Gal 5 22–23). Duch svatý dává napodobovat Kristovu čistotu (srov. 1 Jan 3,3) tomu, kdo byl znovuzrozen z křestní vody“ (Katechismus, 2345).

239Zrání člověka zahrnuje sebevládu, což vyžaduje stud,

mírnost, úctu a otevřenost vůči druhým (srov. Kongregace pro katolickou výchovu, *Výchovné směrnice o lidské lásce*, 1–XI–1983, 35).

240Tento aspekt výchovy je dnes důležitější než v minulosti, neboť dnešní společnost nabízí mnoho negativních vzorů (srov. Papežská rada pro rodinu, *Lidská sexualita: pravda a smysl*, 8–XII–1995, 47). „V podmínkách kultury, která v běžném chápání snižuje lidskou sexualitu, protože ji vykládá a prožívá omezeně a uboze, neboť ji spojuje jedině s tělem a se sobecky chápaným prožitkem, musí výchovná služba rodičů rozhodně směřovat ke kultuře sexuality opravdu a plně lidské“ (Jan Pavel II., ap. exh. *Familiaris consortio*, 37).

241„Svatou čistotu uděluje Bůh, když se o ni prosí s pokorou“ (sv. Josemaría, *Cesta*, 118).

2422. vatikánský koncil, konst.

Gaudium et spes, 25.

243Papež Jan Pavel II. při různých příležitostech hovořil o potřebě podporovat opravdovou „lidskou ekologii“ ve smyslu dosažení mravně zdravého prostředí, které by napomáhalo k lidskému rozvoji člověka (srov. např. enc. *Centesimus annus*, 1–V–1991, 38). Zdá se být jasné, že součástí tohoto „kulturního úsilí“, o němž hovořil, je prokázání toho, že je třeba respektovat určité mravní zásady ve sdělovacích prostředcích, zvláště v televizi, jako požadavku důstojnosti lidských osob. „V této době plné násilí, brutální a divoké sexuality musíme být vzbouřenci. Ty i já jsme vzbouřenci. Nechceme se nechat unášet proudem a stát se tak pouhými živočichy. Chceme se chovat jako děti Boží, jako muži nebo ženy, jednající se svým Otcem, který je na nebesích a chce stanout velmi blízko, ba uvnitř

každého z nás“ (sv. Josemaría, *Výheň*, 15).

244Jan Pavel II., *Familiaris consortio*, 11.

245Také umělé oplodnění způsobuje rozpor mezi těmito dimenzemi vlastními lidské pohlavnosti, jak jasně učí instrukce *Domum vitae* (1987).

246Jak učí katechismus, potěšení vyplývající z manželského spojení je něčím dobrým a chtěným Bohem (srov. Katechismus, 2362).

247Ačkoli svatost se měří podle lásky k Bohu a ne podle životního stavu – celibát nebo manželství –, církev učí, že celibát pro nebeské království je větším darem než manželství (srov. tridentský koncil: DS 1810; 1 Kor 7, 38).

248Nejedná se zde o kněžský celibát ani o panenství či zasvěcený celibát.

V každém případě je z mravního hlediska požadována ve všech těchto situacích naprostá zdrženlivost.

249Nemělo by žádný smysl tvrdit, že celibát je „protipřirozený“.

Skutečnost, že muž a žena se mohou doplňovat, neznamená, že by si tím navzájem doplňovali chybějící prvky, protože oba jsou jako lidská osoba úplní.

250Benedikt XVI. hovoří o kněžském celibátu (lze to však vztáhnout na veškerý celibát pro nebeské království) a vysvětluje, že ho nelze chápat v čistě funkčním smyslu, neboť ve skutečnosti jde o „připodobnění se Kristovu životnímu stylu“. (Benedikt XVI., ap. exh. *Sacramentum caritatis*, 24)

251Kongregace pro nauku víry, prohl. *Persona humana*, 11: AAS 68 (1976), 77–96.

252Kristus odsuzuje dokonce i touhu po cizoložství (srov. Mt 5, 27–28). V Novém zákoně se cizoložství zakazuje absolutně (srov. Mt 5, 32; 19, 6; Mk 10, 11; 1 Kor 6, 9–10). Katechismus uvádí jako urážku manželství také rozvod, mnohoženství a antikoncepci.

253„Snoubenci jsou povoláni žít čistotu ve zdrženlivosti. Na tuto zkušební dobu mají pohlížet jako na čas, kdy se mají učit vzájemné úctě, cvičit se ve věrnosti a naději, že pak přijmou jeden druhého od Boha. Projevy něžnosti, vlastní manželské lásce, vyhradí pro dobu manželství. Vzájemně si budou pomáhat růst v čistotě“ (Katechismus, 2350).

254Kongregace pro nauku víry, prohl. *Persona humana*, 8. „Odporují přirozenému zákonu. Odlučují pohlavní úkon od předávání života. Nejsou plodem opravdového citového a pohlavního doplňování se.

V žádném případě nemohou být schvalovány“ (Katechismus, 2357).

255 Homosexualitou se rozumí stav mužů a žen, kteří se cítí pohlavně přitahováni výlučně nebo převážně osobami stejného pohlaví. Možné situace, které mohou nastat, jsou velmi rozdílné, a proto je třeba maximální opatrnosti při řešení těchto případů.

256 „Nezanedbatelný počet mužů a žen má hluboce zakořeněné homosexuální sklony. Toto zaměření, které se objektivně vymyká řádu, je pro většinu z nich zkouškou. Proto mají být přijímáni s úctou, soucitem a jemnocitem. Vůči nim je třeba se vyhnout jakémukoliv náznaku nespravedlivé diskriminace. Takové osoby jsou povolány naplnit Boží vůli ve svém životě a jsou-li křesťany, spojit těžkosti, s nimiž se mohou setkat v důsledku svého stavu, s obětí Pána na kříži“ (Katechismus, 2358).

257Tato skutečnost nabývá zvláštního morálního významu v případech, kdy je ve vážném nebezpečí třeba použít cizí majetek základní potřeby.

258XX. století bylo svědkem neblahých následků této ideologie, a to i v ekonomické a společenské rovině.

259Srov. Jan Pavel II., enc. *Centesimus annus*, 1–V–1991, 10; 13; 44.

„Řízení hospodářství pouze prostřednictvím centrálního plánování převrací společenské svazky v jejich základech; řízení prostřednictvím pouhého tržního zákona porušuje sociální spravedlnost, protože „existuje mnoho lidských potřeb, které nemají přístup na trh“ (Jan Pavel II., enc. *Centesimus annus*, 34). Je nutné dávat přednost rozumnému usměrňování obchodu a hospodářského podnikání

podle správné stupnice hodnot a
vzhledem k obecnému
blahu“ (Katechismus, 2425).

260Srov. sv. Josemaría, *Cesta*, 631 a
632.

261Distributivní spravedlnost
podněcuje toho, kdo řídí společnost,
k rozdělování společných dober,
udělování uznání a svěřování
poslání tomu, kdo se o to zaslouží, a
to bez protekcionářství.

262Jan Pavel II., enc. *Sollicitudo rei
socialis*, 30–XII–1987, 38.

263„Ti, kteří si přímo či nepřímo
přivlastnili cizí majetek, jsou vázáni
jej vrátit, nebo jestliže ta věc už
neexistuje, vrátit odpovídající
hodnotu v naturáliích nebo v
penězích, jakož i nahradit plody a
zisky, které by z ní vlastník
právoplatně vytěžil. Stejným
způsobem mají povinnost navrátit
(věci) podle své odpovědnosti a

získaného prospěchu všichni, kteří se nějakým způsobem podíleli na krádeži anebo kteří jí využili, protože o ní věděli, např. ti, kteří ji přikázali, podporovali nebo utajovali“ (Katechismus, 2412).

V případě, že se nepodaří nalézt majitele dobra, počestný vlastník si ho může ponechat; podvodný vlastník – např. proto, že ho ukradl – ho musí darovat chudým nebo na charitativní účely.

264Srov. Jan Pavel II., enc. *Sollicitudo rei socialis*, 41.

2652. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 76; srov. Katechismus, 2420.

266.„Sociální činnost může zahrnovat množství konkrétních cest; má mít ovšem vždy za cíl obecné dobro a má být v souladu s evangelijním poselstvím a s učením církve. Je záležitostí věřících laiků, aby „s

křesťanskou horlivostí oživovali časné skutečnosti a ukazovali v nich, že jsou svědky a tvůrci pokoje a spravedlnosti“ (Jan Pavel II., enc. *Sollicitudo rei socialis*, 79)“ (Katechismus, 2442). Srov. také Jan Pavel II., enc. *Sollicitudo rei socialis*, 42.

„Kněz musí kázat (...) jaké jsou křesťanské ctnosti – všechny – a jaké požadavky a konkrétní projevy jsou s nimi spojeny v různých situacích života lidí, k nimž se ve své službě obrací. Právě tak musí učit respektovat a mít v úctě důstojnost a svobodu, jimiž Bůh nadal lidskou bytost, a zvláštní nadpřirozenou důstojnost, které se křesťanovi dostává křtem.

Žádný kněz, který plní tuto svou kněžskou povinnost, nemůže být nikdy obviněn – jedině z nevědomosti nebo zlé vůle –, že se plete do politiky. Nelze ani říci, že

šířením takového učení zasahuje do specifického apoštolského úkolu křesťansky organizovat světské struktury a záležitosti, který přísluší jen laikům“ (*Rozhovory s mons. Escrivou de Balaguer*, 5).

267„Profesionální práce – a také práce v domácnosti je významnou profesí – je svědectvím o lidské důstojnosti, příležitostí k rozvoji vlastní osobnosti, poutem, které nás váže k ostatním, zdrojem prostředků a příležitostí ke zlepšení života naší společnosti i podporou pokroku celého lidstva. Pro křesťana se tyto obzory značně rozšiřují, neboť práce, přijatá Kristem jako vykoupená a vykupitelská skutečnost, se mění v prostředek svatosti a cestu ke svatosti, v konkrétní posvěcující a posvěcený úkol“ (sv. Josemaría, *Výheň*, 702). Srov. sv. Josemaría, *Jít s Kristem*, 53.

268„Měj na paměti všechny své občanské povinnosti a nevyhýbej se plnění ani jedné z nich. Uplatňuj všechna svá práva ve prospěch celku, aniž bys nerozumně opomenul jediné z nich.

Také tímto způsobem musíš vydávat křesťanské svědectví“ (sv. Josemaría, *Výheň*, 697).

269Jan Pavel II., enc. *Centesimus annus*, 48. Srov. Katechismus, 2431.

„Dalším úkolem státu je kontrolovat a řídit dodržování lidských práv v hospodářské oblasti. Prvořadou odpovědnost v této oblasti však nenese stát, nýbrž jednotlivé skupiny a sdružení, na něž se společnost dělí“ (tamtéž).

270Tamtéž, 37.

271„Práce má být odměňována tak, aby se jednotlivci a jeho rodině dala možnost vést slušný život po stránce

hmotné, společenské, kulturní a duchovní, s přihlédnutím k úkolům a k výkonnosti každého pracujícího i ke stavu podniku a k obecnému dobru' (2. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 67, 2)“ (Katechismus, 2434).

272„Od strohé spravedlnosti k plné lásce je dlouhá cesta. A není mnoho těch, kteří vytrvají až do konce. Někteří lidé se spokojí s tím, že dojdou jen na práh: nedbají na spravedlnost a omezují se na trochu dobročinnosti, kterou považují za lásku, a neuvědomují si, že je to jen malá část toho, co by měli dělat. Jsou spokojeni sami se sebou jako farizej domnívající se, že plní zákon, protože se postí dva dny v týdnu a platí desátek ze všeho, co vlastní (srov. Lk 18, 12)“ (sv. Josemaría, *Boží přátelé*, 172). Srov. tamtéž, 83; sv. Josemaría, *Výheň*, 502.

273Benedikt XVI., enc. *Deus caritas est*, 25–XII–2005, 28.

2742. vatikánský koncil, dekl. *Dignitatis humanae*, 2. Srov. Katechismus, 2467.

275Srov. sv. Josemaría, *Cesta*, 33 a 34; *Brázda*, 148: „divoká upřímnost“ při zpytování svědomí.

276Sv. Josemaría, *Jít s Kristem*, 64.

277Srov. sv. Josemaría, *Výheň*, 126–128.

„Upřímnost je nezbytná, chceš-li postoupit na cestě ke spojení s Bohem. Máš-li, můj synu, uvnitř „žábu na prameni“, odežeň ji! Nejdříve řekni, jak ti neustále radím, to, co by sis nejraději nechal pro sebe. Jak dobře ti bude, až tu žábu při zpovědi odeženeš!“ (*Výheň*, 193).

278„Upřímnost: vůči Bohu, vůči duchovnímu vůdci, vůči svým

bratřím lidem. – Pak si mohu být jistý, že vytrváš“ (sv. Josemaría, *Brázda*, 325).

279 „*Martyrum sanguis est semen christianorum*“ (Tertulián, *Apologeticus*, 50. Srov. sv. Justýn, *Dialogus cum Tryphone*, 110: PG 6, 729).

280 Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 6–VIII–93, 93. Srov. sv. Josemaría, *Cesta*, 204.

281 „Prostředky společenského sdělování (zvláště hromadné sdělovací prostředky) mohou zavinit jistou pasivitu u svých příjemců, takže se z nich stanou málo bdělí spotřebitelé zpráv nebo podívaných. Ve vztahu k hromadným sdělovacím prostředkům si jejich uživatelé mají uložit umírněnost a kázeň. Mají povinnost vypěstovat si jasné a správné svědomí, aby dokázali snáze odolávat špatným vlivům“ (Katechismus, 2496).

„Odpovědní představitelé tisku mají při šíření informací právě z titulu svého povolání povinnost sloužit pravdě a neporušovat lásku. Se stejnou péčí ať usilují, aby respektovali povahu faktů a meze kritického posuzování osob. Musí se vyvarovat toho, aby neupadli do utrhačnosti“ (Katechismus, 2497).

282Srov. sv. Josemaría, *Cesta*, 49. Pomluvy jsou především nepřítelem jednoty apoštolátu: „Jsou nečistotou, která špiní a ochromuje apoštolát. Jdou proti křesťanské lásce, oslabují, berou pokoj a ničí spojení s Bohem“ (sv. Josemaría, *Cesta*, 445. Srov. tamtéž, 453).

283Srov. Gal 5, 19–21; Řím 1, 29–31; Kol 3, 5. Svatý Pavel vyzývá k zdržování se smilství a píše: „Naučte se každý držet svoje tělo ve svaté kázni a počestnosti, ne ve chtivé žádostivosti jako pohané, kteří neznají Boha (...). Bůh nás přece

nepovolal k nečistotě, ale k posvěcení“ (1 Sol 4, 3–7). Zdůrazňuje význam vnitřních citových hnutí, která jsou původcem činů, a poukazuje na nutnost jejich očišťování pro svatost.

284Tímto způsobem lze lépe pochopit rozdíl mezi stavem „pociťovat“ a „souhlasit“, ve vztahu k určité vášni nebo hnutí smyslovosti. Pouze tehdy, když dojde k souhlasu vůle, lze hovořit o hříchu (pokud byl předmět hříšný).

285„Brodíš se v pokušeních, vydáváš se v nebezpečí, zahráváš si s pohledy a představivostí, bavíš se o hloupostech. – A pak se děšíš, že tě přepadají pochybnosti, skrupule, zmatky, smutek a malomyslnost. – Musíš mi přiznat, že jsi málo důsledný“ (sv. Josemaría, *Brázda*, 132).

286„Ať se stane cokoliv, neznepokojuj se, pokud nesouhlasíš. – Protože

jenom tvá vůle může otevřít dveře srdce a vpustit tam tyto ohavnosti“ (sv. Josemaría, *Cesta*, 140); srov. tamtéž, 258.

287„Desáté přikázání se týká úmyslů srdce a spolu s devátým shrnuje všechny přikázání zákona“ (Katechismus, 2534).

288„S Boží milostí dosáhne čistoty srdce: – skrze ctnost a dar čistoty, protože čistota umožňuje milovat celým a nerozděleným srdcem; – skrze čistý úmysl, který spočívá ve stálém zaměření na pravý cíl člověka: pokřtěný se snaží prostým okem ve všem hledat a konat Boží vůli; – skrze čistý pohled, vnější i vnitřní; skrze ukázněné city a obrazotvornost, odmítáním jakéhokoliv zalíbení v nečistých myšlenkách, které vedou k tomu, že se člověk vzdaluje od cesty Božích přikázání: „Pohled vzněcuje pošetilce

k vášni‘ (Mdr 15,5); skrze modlitbu“ (Katechismus, 2520).

289„Oči! Jimi vchází do duše mnoho nepravostí. David by mohl vyprávět!... Uhlídáte-li svůj zrak, uhlídáte i své srdce“ (sv. Josemaría, *Cesta*, 183). „Můj Bože! Nalézám půvab a krásu ve všem, co vidím: budu proto z Lásky neustále hlídat svůj zrak“ (sv. Josemaría, *Výheň*, 415).

290Sv. Řehoř z Nyssy, *Orationes de beatitudinibus*, 6: PG 44, 1265A. Srov. Katechismus, 2548.

291Církev vyznává svou víru v Apoštolském vyznání víry (první část tohoto Souhrnu křesťanské víry). Slaví tajemství, to je Boha a jeho lásku, k němuž nás otevírá víra, v posvátné liturgii (druhá část). Věřící dostávají jako plod slavení tohoto tajemství nový život, který je vede k životu Božích dětí (třetí část). Toto sdílení božského života člověku

vyžaduje přijetí a prožívání v osobním vztahu s Bohem: tento vztah se vyjadřuje, rozvíjí a umocňuje v modlitbě (čtvrtá část).

292Sv. Jan Damašský, *De fide orthodoxa*, III, 24; PG 94, 1090.

293Sv. Jan Klimak, *Scala paradisi, grado 28*; PG 88, 1129.

294Sv. Josemaría, *Cesta*, 268.

295Odkážme zde na dvě nejznámější: „Chvály Nejvyššímu Bohu“ a „Píseň bratra slunce“ od sv. Františka z Assisi.

296Sv. Josemaría, *Cesta*, 91.

297Sv. Terezie od Ježíše, *Moradas primeras*, c. 1, 7. In: *Obras completas*. Ed. de Efrén de la Madre de Dios a O. Steggink, Madrid 1967, s. 366.

298Sv. Terezie od Ježíše, *Libro de la vida*, kap. 8, č. 5. In: *Obras completas*, s. 50; srov. Katechismus, 2709.

299Srov. *Rozhovory s mons. Escrivou de Balaguer*, 116.

300Jan Pavel II., *Krátký projev*, 1–VII–1987, 3.

301Sv. Josemaría, *Jít s Kristem*, 13.

302Tamtéž, 36.

303Sv. Josemaría, *Boží přátelé*, 146.

304*Rozhovory s mons. Escrivou de Balaguer*, 102.

305Sv. Josemaría, *Jít s Kristem*, 64.

306Sv. Josemaría, *Výheň*, 332.

307Sv. Josemaría, *Boží přátelé*, 143.

308Sv. Tomáš More, *Un hombre solo. Cartas desde la Torre*, č. 7 (Dopis Margaret Alici, srpen 1534, v němž vypráví o dlouhém rozhovoru s otcem ve vězení), Madrid 1988, s. 65.

309Sv. Josemaría, *Výheň*, 929.

310Sv. Josemaría, *Křížová cesta*, 1.
zastavení, Body k rozjímání, č. 1.

311San Francisco de Sales,
Conversaciones espirituales, č. 16, 7.
In: *Obras Selectas de San Francisco de
Sales*, sv. I, s. 724.

312Sv. Josemaría, *Cesta*, 864.

313Sv. Tomáš Akvinský, *Summa
Theologiae*, II-II, 83, 9.

314Sv. Cyprián, *De dominica oratione*,
12.

315Tamtéž, 14.

316Srov. sv. Josemaría, *Cesta*, 386.

© *Fundación Studium*, 2016 y ©
Oficina de Información del Opus Dei,
2016.

.....

pdf | dokument generován automaticky
z [https://opusdei.org/cs-cz/article/
tema-26-manzelstvi/](https://opusdei.org/cs-cz/article/tema-26-manzelstvi/) (21.03.2026)